

Kauhajoen jälkipaini

Nuorisotutkijoiden ja ammattilaisten
puheenvuoroja

Tommi Hoikkala
Leena Suurpää
(toim.)

Kauhajoen jälkipaini

Nuorisotutkijoiden ja ammattilaisten
puheenvuoroja

Tommi Hoikkala & Leena Suurpää (toim.)

Taitto: Tanja Konttinen

© Nuorisotutkimusseura ja kirjoittajat

Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, verkkojulkaisuja 25

ISBN: 978-952-5464-52-8 (PDF)

Nuorisotutkimusverkosto

Asemapäällikönkatu 1

00520 Helsinki

puh. 020 755 2653

fax. 020 755 2627

sähköposti: verkosto@nuorisotutkimus.fi

SISÄLLYS

ALKULAUSE <i>Tommi Hoikkala & Leena Suurpää</i>	5
TODEN JA FIKTIIVISEN VÄLINEN MAHDOLLISUUKSIEN JA KEHOLLISEN TUTKIMUKSEN TILA – TEATTERIN JA SOVELTAVAN DRAAMAN TYÖTAVAT NUORTEN KANSSA TYÖSKENTELYSSÄ <i>Heli Aaltonen</i>	7
MEDIA TEKEE KOULUSURMAAJASTA KUOLEMATTOMAN <i>Salli Hakala & Johanna Sumiala</i>	10
MIKSI SUKUPUOLESTA ON NIIN VAIKEA PUHUA? <i>Veronika Honkasalo, Minna Nikunen & Päivi Honkatukia</i>	13
KAUAHOEN KOULUMURHIEN KÄSIKIRJOITUKSET UUSIKSI <i>Paavo Joensuu</i>	16
KOULUVÄKIVALTA JA KOETTU TURVALLISUUS <i>Tomi Kiilakoski</i>	19
HYBRIDIT KULTTUURIT JA YKSINÄINEN POLIISI <i>Hille Koskela</i>	22
KUKA KORJAA RIKKOUTUNEEN SIELUN? <i>Tapio Kuure</i>	24
KOULUMAAILMASSA KARIKOITA MURHATRAGEDIOIDEN KÄSITTELYSSÄ <i>Piritta Malinen</i>	26
KAKSINKERTAINEN TOISEUS <i>Pirjo Mattila</i>	28
SUOMALAINEN VÄKIVALTA, JOUKKOMURHAT JA HISTORIAN HAAMUT <i>Sari Näre</i>	30
YHTEISÖLLISYYDELLÄ ON KESKEINEN MERKITYS VÄKIVALTATAPAUKSIEN KÄSITTELYSSÄ <i>Atte Oksanen & Pekka Räsänen</i>	32
PUUTU, HAJOTA JA HALLITSE – ANNA ULOSPÄÄSY VÄKIVALLAN VIRRASTA! <i>Kari Paakkunainen</i>	34
JOKELAN KOULUSURMIEN OPETUKSIA NUORISOTYÖLLE <i>Sami Paananen</i>	36

KAUHAJOKI JA JOKELA <i>J P Roos</i>	38
ALKUJÄRKYTYKSESTÄ TEKUIHIN – AIKA VÄLITTÄÄ <i>Christopher Rowley</i>	40
AUTISTINEN STATUS <i>Juha Saari</i>	42
MITÄ HELVETTIÄ – KUKA PURKI PERUSPALVELUT <i>Mikko Salasuo</i>	46
KOULUISTA YHTEISÖLLISYYDEN VETUREITA <i>Jussi Särkelä</i>	49
OVATKO KAIKKI MUKANA? <i>Ulla-Maija Takkunen</i>	52
HEI KOULU! ANNA AIKAA AJATELLA! <i>Tuukka Tomperi</i>	54
LASTEN JA NUORTEN PÄIVIIN OHJELMAA <i>Pilvi Torsti</i>	57

ALKULAUSE

Tommi Hoikkala & Leena Suurpää

Mistä Jokelan ja Kauhajoen kouluampumisissa on kyse? Millä käsitteillä asia pitäisi ottaa haltuun? Mitä on ilmiön analyysissa relevantti tieto? Runsaan vuoden takaisessa nettijulkaisussamme *Jokela-ilmiö. Sikermä nuorisotutkijoiden näkökulmia* dokumentoitiin laaja viuhka näkökulmia ja selitysmalleja Jokelan dramaattisille tapahtumille. Löysimme kokonaisen ryppään selityksiä. Se sisälsi psykiatris-psykologisen ulottuvuuden, ampumalupa-argumentin, nettiselityksen, yhteisöselityksen, terrorismiselityksen, koulu-terveydenhuollon ja oppilashuollon huonosta toiminnasta kumpuavan selityksen, kansanluonneselityksen, mediaselityksen sekä agnostikon position, jonka näki Pekka-Eric Auvisen tekemät surmat vain yksittäistapauksena.

Kauhajoen kouluampuminen käynnisti uuden keskustelukierroksen. Jokelan tapahtumien virittämät selitysmallit aktivoituivat. Puheet yksittäistapauksista katosivat mediamaisemasta. Keskustelu tiivistyi ensin aselupien ympärille, sitten kouluyhteisöllisyyden ja erityisesti koulukiusaamisen tiimoille. Julkinen debatti pysyi (ja pysyy) sitkeästi oppilashuollon ja kouluterveydenhuollon toimivuuden teemoissa sekä laajemmin nuorten tukemista koskevissa tahdon, vastuun ja resurssien sukupolvi- ja hyvinvointipoliittisissa kysymyksissä. Tässä kohden politiikan ytimeen kietoutuvat monenlaiset eettiset dilemmat, jolloin on tarve puhua myös sukupolvi- ja hyvinvoinnin etiikasta. Tämän julkaisun monet kirjoittajat kiteyttävät Kauhajoen jälkeisen keskustelun yhden kritiikin, joka ennakoii, että kaikenlaiset nuorisokulttuuriset teot aletaan (taas) tulkita huoli- ja uhkakehikon läpi. Tämä on yksi riski. Vastakkainen – mutta samanaikainen – riski on suomalaisessa hyvinvointimaisemassa luuraava puuttumattomuuden eetos, joka voi nuorten kokemusmaailmassa näyttäytyä välinpitämättömyytenä tai nuorten kokemusten vähättelynä, vaikka aikuistoimijat itse perustelisivat puuttumattomuuttaan hienotunteisuutena, resurssien tai osaamisen puutteena, nuorten elämän kimuranttien kysymysten tunnistamisongelmina, nuorten autonomian vaalimistahtona... Tämä jännitteinen asetelma kaipaa perusteellista analyysia. Nuorisobarometri osoittaa, että sukupolvien välinen ohipuhumisen riski on nuorten aikuisten näkökulmasta erityisen suuri. Samaiseen kuiluun myös monet tämän julkaisun kirjoittajat haluavat puuttua.

Kauhajoen surmien julkisessa jälkipuinnissa löyhät viittaukset yhteisöllisyyteen ovat saaneet jatkoa, ja kytköksiä on haettu myös kasvatuksen ja kasvamisen käsitteistöä. On ihmetelty, millaisia kasvuyhteisöjä (mukaan lukien netti kasvamisen ja kasvattamisen paikkana) vauras Suomi lapsilleen tarjoaa. Uusia pintaan pyrkiviä teemoja ovat olleet nuorten miesten oma problematiikka, suomalainen väkivaltakulttuuri, koulun sosiaalinen tila, pahan ja pahuuden vaikeasti vangittava maailma, häpeän ja kateuden kysymykset sekä suomalainen etäkohteliaisuus ja negatiivinen solidaarisuus, jossa solidaarinen kansalainen on se, joka jättää naapurinsa rauhaan – hänen ilonsa ja murheensa. Keskustelun yhteiskuntakriittinen juonne ilmaantui kenties näkyvimmin Jussi Särkelän (2008) pamfletissa *Koulumurhat*.

Mitä toimenpidearsenaaliin tulee, painavin hyökky on ollut tiivistymässä koulukiusausinterventioihin sekä kouluampujien ennakkoprofilointiin. Alkusyksystä näytti, että aselupakäytäntöjen kiristäminen on se, mihin hallituksen toiminta tapahtumien havahduttamana pakottuu. Kauhajoen ampumisten jälkeisessä shokkivaiheessa syntyi vaikutelma, että valtioneuvosto kanavoisi budjettivaroja kouluterveys- ja oppilashuoltoon sekä mielenterveystyöhön merkittävästikin¹.

1 Helsingin Sanomien pääkirjoituksessa ilmeni tuon ajankohdan moodi, etenkin muotoilussa: ”Tämän rahan on löydettävä. Löytyihän yhdessä yössä yli sata miljoonaa euroa puukaupan edistämiseen ja ensi vuoden budjettiin löytyi 800 miljoonaa euroa verojen alentamiseen. (HS 25.9.2008, A2.)

Aihe on ahdistava. Se, miten tulkitsemme nämä tapaukset, ei ole yhdentekevää. Jos käsitämme nämä tapahtumat vaikkapa ideologisesti motivoituneeksi poliittisen väkivallan muodoksi, terrorismiksi, toimenpiteet voidaan määritellä tämän mukaisesti. Tekoihin voisi silloin puuttua jäsentämällä niitä terrori- ja rikollisuusjärjestöjen toimintana (kuten akatemitutkija Mika Aaltola ehdotti HS 25.9.2007, A2). Kontaktit netin vihayhteisöihin voitaisiin silloin kriminalisoida. Kehys on kontrollipoliittinen. Supo ja muut viranomaiskontrollin agentit ovat tällaisessa kehyksessä keskeisiä toimijoita. Nuorten kanssa tehtävän työn resursointi – oppilashuollosta harrastusyhteisöihin – on tässä kehyksessä toisarvoinen seikka.

Hahmotamme tapahtumat nuorisotutkimuksen yhteiskuntapoliittisessa kehyksessä. Tästä näkökulmasta Jokelan ja Kauhajoen kouluampumisia voi lähestyä purkauksina, jotka kytkeytyvät paitsi aikuistumisen harmaalla vyöhykkeellä kulkevien nuorten hauraaseen elämänvaiheeseen, myös laajemmin elämänkulun murtumiin. Nämä tapahtumat on tulkittavissa myös, ehkä hieman dramatisoiden, suomalaisen kasvatustajajärjestelmän hapertumien valossa, katsottiinpa kasvatusta sukupolvien välisenä vuoropuheluna tai nuorten vertaiskasvatuksena. Julkaisun runsaat parikymmentä kirjoittajaa piirtävät mosaiikkimaista kuvaa siitä, miten pienestä kurjuudesta voi kumuloitua jotain suurta: vauraan yhteiskuntamme kummallinen paradoksi on se, että suhteellinen hyvinvointi voi tuottaa arjen patologioita. Kommunikaation ja kuulumisen ketjut erilaisine naapurustojen, tarhojen, kerhojen, koulujen, harrastusseurojen sekä yhdistysten, kotien, perheiden ja nuorten ryhmien punoksena – siis nuorten kasvuyhteisöinä – eivät aina näytä toimivan pulmitta.

Puheenvuoroissa puretaan eri näkökulmista suomalaista nykymaisemaa värittävää yksilöön suunnattua vaadetta: pärjää tai häpeä. Samaan aikaan yhteiskunnassamme yhdistyvät riippumattomuuden ihanteet, yksilöllisyyden kultti ja varhaisen itsenäistymisen eetos. Kulttuuriimme tuntuu kivistyneen kasvatustajajärjestelmän, joka perustuu varhaisen itsenäistymisen (itsenäistämisen) tavoitteluun. Sen mukaan hyvä vanhempi – ja laajemmin hyvä aikuinen – on sellainen, joka saattaa lapset ja nuoret nopeasti omille jaloilleen. Eteläeurooppalaisissa maissa tällaista kasvatusta voitaisiin pitää pikemminkin viitteenä epäonnistumisesta. Vaikkemme yksituumaisesti haikaile familistisen mallin perään, voi itsellisyyden ideaalia pitää haastavana aikuistumisen raamina. Kun nuori sitten joutuu sivuun tällaiselta pärjäämisestä ja itsellisyyden kentältä tai sivuun itselleen tärkeimmistä jäsenyyksistä, hän voi menettää statuksensa ja kasvonsa. Äärimmillään kasvun kehät kääntyvät tuhon spiraaleiksi.

Mutta mitä on tehtävä? Tämä julkaisu sisältää 21 asiantuntijan puheenvuoroa Kauhajoen tapahtumien virittäminä. Pyysimme lokakuussa 2008 kirjoittajia erityisesti esittämään päätelmiä siitä, mitä on opittu ja mitä nyt olisi tehtävä, jotta koulumurhat eivät toistuisi. Tekstit julkaistaan kirjoittajien nimien mukaisessa aakkosjärjestyksessä. Kiitämme kirjoittajia herättävistä kirjoituksista. Toimittajaparin iäkäämpi kollega (Hoikkala) kiittää Leena Suurpäää kaikkien tekstien toimittamisesta. Kukin kirjoittaja vastaa itse omista tulkinnoistaan ja toimenpideohjelmistaan. Mitä tapahtuu seuraavaksi?

Helsingissä 9.1.2009

Tommi Hoikkala & Leena Suurpää

TODEN JA FIKTIIVISEN VÄLINEN MAHDOLLISUUKSIEN JA KEHOLLISEN TUTKIMUKSEN TILA

– teatterin ja soveltavan draaman työtavat nuorten kanssa työskentelyssä

Heli Aaltonen

Jokelan tragedian jälkeen Tommi Hoikkala (Hoikkala & Suurpää 2007, 5–6) tiivistä yhdeksän selitysmallia, joita mediayhteiskunnan keskustelijat ja toimijat käyttivät analysoidessaan käsittämätöntä, performatiivista ja mediahakuista väkivaltaa. Malleissa näkyi sekä kulttuurista, sosiaalisista suhteista, lainsäädännöstä että yksilöllisistä syistä kumpuavat selitysmallit¹. Uusia selityksiä tuli Kauhajoen jälkeen oikeastaan vain yksi, Suomeen sotahistoriaan liittyvä selitysmalli (Näre 2008). Sari Näre kysyy: ”Onko joukkomurhien taustalla käsittelemätöntä sota-ajan traumaa?”. Menneiden sotien ja väkivallan ikävistä yksityiskohdista ei ole puhuttu, eikä niitä ole kummemmin käsitelty (Näre & Kirves 2008). Puhumattakaan siitä, että Suomessa olisi koskaan kyseenalaistettu yhteistä ja yleistä asepalvelusta simputusperinteeseen.

Sodat eivät Suomessa ole vain lähihistoria. Esimerkiksi 1700-luvun lopulla Ruotsin armeija käytti poikalapset Suomessa niin loppuun omista sodissaan, että Suomi oli käytännössä katsoen naisten maa. Tällöin Suomeen säädettiin laki, että samaa nimeä ei saanut antaa saman perheen pojille. Suomalaiset pyrkivät säästämään lapsiaan piilottamalla kaksi muuta Jussia, kun yksi vietiin tykin ruuaksi.

Tapahtuneita tragedioita ei saa pyyhittyä pois, eikä mikään malli yksinään selitä niitä. Ei ole myöskään olemassa mitään taikatemppua, jolla voidaan varmistaa, että mitään tämänkaltaista ei enää Suomessa tapahdu. Siitä olen kuitenkin vakuuttunut, että teatteritaiteella, soveltavilla draamamenetelmillä ja tarinankerronnalla on paljon erilaisia työskentelytapoja tarjottavanaan lasten ja nuorten kanssa työskenteleville. Tuon tässä puheenvuorossani esille osallistujalähtöisen ideasta-esitykseksi-työtavan ja soveltavan draaman väkivaltaa ja kiusaamista purkavat työpajat. Haluan korostaa, että työtavat tarvitsevat aikaa, ja niille on raivattava tilaa lasten ja nuorten toiminnassa. Muutama tunti käytäntöä ja loput teoriaa ei vie asiaa eteenpäin. Ohjelmat vaativat sitoutumista, ymmärrystä teatteritaiteen ja nuorisokulttuurin rajapinnoista ja soveltavan draaman käytön hallitsevan ohjaajan. Näillä menetelmillä ei ole mitään tekemistä psykodraaman kanssa, joka on psykiatrinen hoitomenetelmä. Nämä ovat taiteen menetelmiä.

Teatterissa kuten performatiivisessa nuorisokulttuurissa ollaan esillä ja tuodaan käsiteltävä asia toisten nähtäville. Käsitteen yksi kantamuoto on teoria. Teatterissa teoretisoidaan elämää fokuoimalla kysymyksenasettelu ja lähestymällä sitä eri perspektiiveistä. Teatteria tekemällä luodaan kehollista tietoa. En välitä erottaa nuorten tekemää teatteria aikuisten tekemästä, sillä näkökulmani teatteriin on kulttuuri-antropologinen. Nuoret, jotka tekevät teatteria, kokevat itsensä taitelijoiksi siinä missä ammattinäyttelijätkin. Taiteilijalla on vapaus olla yhteiskuntakriittinen ja tuoda oma näkökulma mahdollisuuksien tilaan, joka on esteettinen, toden ja fiktion välissä oleva tila. Olen erityisen kiinnostunut avoimista, vaihtoehtoisen teatterin menetelmistä, joissa katsojista tulee Augusto Boalin (1979) forumteatteriin

1 1) Psykologis-psykiatrinen selitys, 2) Ampumalupa-argumentti, 3) Internet-selitys, 4) Yhteiskunnallinen yhteisöselitys, 5) Terrorismiselitys, 6) Kouluterveydenhuollon ja oppilashuollon huonontuneet resurssit-selitys, 7) Kansanluonne-selitys, 8) Mediaselitys ja 9) Kieltäytyminen selittämästä mitään.

luoman käsitteistön mukaan ”spect-actoreita” eli he osallistuvat teatteriesityksen tekoon aktiivisesti (Jackson & Lev-Alaldgem 2004, 207–236). Teatterissa sovitaan, mitä, milloin, missä ja kenelle esitetään ja rooleista sekä niiden toiminnan syistä ja seurauksista keskustellaan. Teatteriesityksen rajauksista voi myös tehdä epämääräisiä ja liikkua toden ja fiktion välimaastossa, kuten monissa postdramaattista dramaturgiaa käyttävissä kokeilevissa esityksissä tehdään (Lehmann 2006).

Teatteriesityksessä luodaan symbolinen maailma, jossa elämää sen monimutkaisine ilmiöineen voi tutkia. Teatteriesitystä tehdessään nuoret muokkaavat sekä yksilöllistä että yhteisöllistä identiteettiään. He antavat omalle henkilökohtaiselle elämälleen tässä-ja-nyt-selityksiä ja pohtivat itselleen relevantteja kysymyksiä. Omassa kansainvälisen teatteritapahtuman tutkimuksessani (Aaltonen 2006) loppupäätelmäni oli, että nuorten (12–15-vuotiaiden) teatterityöpajaohjaajat käyttivät nuorten omaa kulttuuriesteettistä kieltä ohjatessaan nuoria. He käyttivät musiikin, kehon ja visuaalisen kulttuurin esteettistä kieltä etsiessään teatteritaiteen keinoin vastauksia nuorten kysymyksiin. Nuorten esitykset kertoivat yksilöllisen interkulttuurisen identiteetin rakentumisesta ja yhteisön tuntestruktuureista. Ne olivat ikkunoita nuorten maailmaan. Esitykset kertoivat nuorten äänellä tarinoita asioista, jotka ovat tärkeitä heille. Nuoret etsivät esityksissään ratkaisuja tärkeisiin ajankohtaisiin ekologisiin, sosiaalisiin ja yksilöllisiin ongelmiin. He ratkaisivat ongelmat utopistisissa, toiveikkaissa esityksissään rakastamalla toisiaan ja tekemällä yhdessä jotain mielekästä. Nuoret eivät löytäneet käsittelemiinsä ongelmiin poliittisia ratkaisuja.

Hyviä lapsi- ja nuorisoteatteriryhmiä, jotka työskentelevät lapsilähtöisesti on Suomessa muutamia, niistä mainittakoon Hämeenlinnan Minitatteri, joka on uskaltanut tarttua vaikeisiin aiheisiin. Tärkeää teatteria tehdessä on olla osallistujalähtöinen ja käsitellä aiheita, jotka nuoret kokevat itselleen ajankohtaisiksi. Nuoret eivät välttämättä halua käsitellä raskaita aikuisten ongelmia, vaan he osallistuvat mieluummin hyvää mieltä ja yhteisöllisyyttä lisäävän revyyntekoon. Lapsilla ja nuorilla on tänä päivänä hämmästyttävän vähän mahdollisuuksia moiseen yllisyyteen, hyvään mieleen.

Soveltavan draaman menetelmillä performatiivisen väkivallan selitysmalleja voi erilaisilla teatterin menetelmillä tutkia. Jokaisen teoreettisen selitysmallin voi kehollisesti elää ja kokeilla. Näin väkivaltaan, sen syntyyn ja erilaisiin ilmiöihin voi löytää uusia ratkaisuja, jotka eivät olisi tulleet mieleenkään vain asioita pohdittaessa ja teoreettisia malleja rakennettaessa. Australialainen professori John O. Toole aloitti Port Arthurin² joukkomurhan jälkimainingeissa suuren draaman menetelmiä käyttävän tutkimushankkeen. Tutkimustuloksia ja käytännön sovellutuksia esitellään kirjassa *Cooling Conflict* (O’Toole, Burton & Plunkett 2005), jonka sanoma on yksinkertainen. Kiusaamista on kaikkialla ja koulukiusaamisen purkaminen on aloitettava opettajanhuoneista. Nettijulkaisuna aiheesta on 2005 julkaistu malesialais-australialais-ruotsalainen tutkimusraportti nimeltään *Bridging the Fields of Drama and Conflict Management: Empowering Students to Handle Conflicts through School-based Programmes*. Ruotsin kokemuksia konfliktinhallinnasta, kolmannen osapuolen mediaattoritoiminnasta ja vertaisopetuksesta on esitelty Anita Grünbaumin ja Margret Leppin (2005) kirjassa. Norjalainen Are Johan Rasmussen (2008) käsittelee gradussaan kehollista etiikkaa ja draaman mahdollisuuksia rauhandidaktiikassa.

Mahdollisuuksia on siis monia. Nyt on vain saatava poliittiset päättäjät myös ymmärtämään, että nuorisolain toteutuminen vaatii myös nuorisolähtöisten työtapojen lisäämistä. Esityksellisiä keinoja käyttäville työtavoille on saatava lisää tilaa, sillä niitä käyttämällä ongelma etäännytetään itsestä ja samalla ollaan lähellä inhimillisen elämän peruskysymyksiä.

2 28.4.1996 the Port Arthur massacre: ”Resulting the deaths of 35 people, the Port Arthur massacre remains Australia’s deadliest mass killing spree and is among one of the deadliest such incidents worldwide in recent times.” Wikipedia.

Lähteet

- Aaltonen, Heli (2006) *Intercultural Bridges in Teenagers' Theatrical Events: Constructing Self and Cultural Identity through a Creative Drama Process*. Turku: Åbo Academy Press.
- Boal, Augusto (1979) *Theatre of the Oppressed*. London: Pluto Press.
- Bridging the Fields of Drama and Conflict Management: Empowering Students to Handle Conflicts through School-based Programmes*. Malmö: School of Teacher Education, Malmö University. <http://dSPACE.mah.se/bitstream/2043/5975/1/drac06nov.pdf> (Viitattu 7.11.2008)
- Grünbaum, Anita & Lepp, Margret (2005) *Dracon i skolan: Drama, konflikthantering och medling*. Lund: Studentlitteratur.
- Hoikkala, Tommi & Suurpää, Leena (toim., 2007) *Jokela-ilmio: Sikermä nuorisotutkijoiden näkökulmia*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto. Verkkajulkaisusarja, 5–6. <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisuja/jokela.pdf> (Viitattu 7.11.2008)
- Jackson, Anthony & Lev-Aladgem, Shulamith (2004) Rethinking Audience Participation: Audiences in Alternative and Educational Theatre. Teoksessa Cremona, V. A. & Eversmann, P. & van Maanen, H. & Sauter, W. & Tulloch, J. *Theatrical Events: Borders, Dynamics and Frames*. IFTR/ FIRT Theatrical Event Working Group. Amsterdam: Rodopi, 207–236.
- Lehmann, Hans-Thies (2006) *Postdramatic Theatre*. Translated and with an Introduction by Karen Jürs-Munby. London & New York: Routledge.
- Näre, Sari (2008) Onko joukkomurhien taustalla käsittelemätöntä sota-ajan traumaa. *Maaseudun tulevaisuus* 10.10.2008.
- Näre, Sari & Kirves, Jenni (toim., 2008) *Ruma sota – talvi- ja jatkosodan vaiettu historia*. Helsinki: WSOY.
- O'Toole, John Robert, Burton, Bruce Victor & Plunkett, Anna (2005) *Cooling Conflict: A New Approach to Managing Bullying and Conflict in Schools*. French Forest: Pearson Longman.
- Rasmussen, Are Johan (2008) *Kroppsliggjort etikk – Drama og fredsdidaktikk*. Trondheim: NTNU – Institutt av kunst- og medieforskning. Pro gradu-arbeid.

MEDIA TEKEE KOULUSURMAAJASTA KUOLEMATTOMAN

Salli Hakala & Johanna Sumiala

”Miksi emme tunnista heitä?”, kysyy Suomen Kuvalehti (26.9.2008) kolme päivää Kauhajoen koulusurmien jälkeen ja nostaa isoihin kuviin digitaalisesti hämärretyt mediasta tutut kaksi suomalaista koulusurmaajaa. Rakeisissa digitaalisissa kuvissa kasvoprofiilit muistuttavat erehdyttävästi toisiaan, kuin identtiset kaksoset. Yhdysvaltalainen viestinnätutkija Stewart Hoover (2005) sanoi opiskelijoiden hämmästelleen WTC-iskujen jälkeen ”Miten on mahdollista, että emme ole tienneet jonkun vihaavan meitä näin paljon?”. Hooverin mukaan kysymys paljasti, että yhdysvaltalainen media oli epäonnistunut ”valmistamaan” yhdysvaltalaisia kohtaamaan iskun.

Tapahtuiko näin myös Suomen koulusurmissa? Emmekö ennen Jokelaa uskaltaneet nähdä todellisuutta ympärillämme, vai onko keskuudessamme todellakin jotakin niin outoa ja demonista, ettemme tunnista sitä, kuten Suomen Kuvalehti kysyy. Jokelaa, ensimmäistä koulusurmaa, suomalainen media lähestyi ainutlaatuisena ja yksittäisenä tapauksena. Ilmassa leijui epäuskoinen kysymys, miten isku saattoi tapahtua ”meillä” Suomessa? (Raittila et. al. 2007.) Muutaman viikon jälkeen kohu laantui ja halu palata turvalliseen yhteiskunnan illuusioon ja sulkea silmät todellisuudelta oli suuri. Kauhajoen tapahtumat repäisivät Jokelan koulusurman synnyttämät kipeät haavat auki uudelleen. Mediassa teot ja tekijät rinnastettiin heti toisiinsa.

Koulusurmat ovat mediaailmiö mitä suurimmassa määrin, sillä juuri media rakentaa koulusurmita speksaakkelin (Kellner 2007; Sumiala 2008a). Terrorismia tutkineet Elihu Katz ja Tamar Liebes (2007) väittävät jopa, että koulusurman kaltaiset iskut ovat aina median ja tekijöiden yhteistuotoksia. Oleellista koulusurmaspeksaakkeleissa eivät ole yksittäiset uutiset, kuvat tai jutut, vaan logiikka, jolla speksaakkeli tuotetaan. Logiikan ytimessä on koulusurmauutisten vaihtelu välineestä toiseen, loputon journalististen tuotosten toisto ja kierrätys. Sirkulaatio. (Sumiala 2008a.) Juuri toistamalla, kierrättämällä ja levittämällä uutismateriaalia lakkaamatta ensimmäisten päivien aikana valtavirtamedia iskosti ampujien kertomukset lukijoiden ja katsojien mieliin ja lietsoi pelkoa omilla kanavillaan ja sivuillaan. Esittämällä ampujia media nosti tekijät paitsi tarinoidensa kiistattomiksi päähenkilöiksi myös yhteiskunnallisiksi toimijoiksi, jotka saivat pääroolin myös valtakunnallisen media ykköspaikoilla. Yleisradion pääuutislähetyksissä Jokelan ampujan ase osoitti toistuvasti jokaista katsojaa kohti. Ei vain Jokelan vaan myös Kauhajoen surmien jälkeen. Suurin valtakunnallinen sanomalehti nosti Kauhajoen surmaajan etukanteen, ykköspaikalle. Tälle mainoksille pyhitetylle paikalle on 2000-luvulla päässyt vain uutinen iskusta WTC-torneihin. Tämä näyttävä julkisuus kuuluu Tamar Liebesin mukaan terrorismin logiikkaan.

Yhdysvaltalaisen televisiotutkija George Gerbnerin (1992) kultivaatioteorian mukaan väkivaltainen media-aineisto merkitsee elämistä väkivaltaisessa symboliympäristössä. Gerbnerin (1992, 17) mukaan ”nämä väkivallanteot ja rikosten tv-esitykset vääristävät olennaisella tavalla todellisen elämän väkivallan luonnetta ja sisältöä: sitä, ketkä tapetaan ja ketkä joutuvat uhreiksi”. Median tapa esittää koulusurmia muovaa suomalaista symboliympäristöä. Nyt pidäkkeitöntä vihaa on mahdollista esittää julkisesti todellisena ilmiönä.

Toimittajat ja mediatalot eivät ole ainoita koulusurmaspeksaakkelin rakentajia. Johtajuus mediajulkisuudessa otetaan dynaamisella toiminnalla (Huhtala & Hakala 2007). Erityisesti verkossa elävä sosiaalinen media on muuttanut oleellisesti speksaakkelin rakentumisen dynamiikkaa. Sekä Jokelan että Kauhajoen koulusurmissa tekijät olivat aktiivisia mediamateriaalin tuottajia YouTubeen. Jokelan

ampuja latasi yhteensä toista sataa videota. Videot olivat taidokkaasti rakennettuja, ja ne sisälsivät runsaasti kuvia ampujasta itsestään nauramassa, vilkuttamassa ja ampumassa kohti omenoita metsässä ja kohti kameraa. Hänen videoillaan toistuvat historian sankarikuvat ja idolit, symboliset kuvat pillereistä ja aseista. Iskulauseet ovat ytimekkäitä. Videoiden värit ovat vahvoja, punaisia, vihreitä ja tummia. (Hakala 2008; Hakala 2009.) Myös Kauhajoen koulusurmaaja oli esillä internet-maailmassa videoillaan, joissa hän ammuskeli ampumaradalla. Mark Juergensmeyerin (2003) mukaan tällaisessa väkivallan esittämisessä kyse on aivan erityisestä muodosta, terrorin teatterista. Tällaisella väkivallalla on oma rakennettu dramaturgiansa. Se on demonstratiivista ja sen tehtävänä on viitata johonkin itse tekoa suurempaan symboliseen päämäärään. Mutta mikä voisi olla Jokelan ja Kauhajoen koulusurmaajan symbolinen tavoite?

Spektaakkeli jatkuu ja muuttaa muotoaan. Valtavirtamedian uutispiikit Jokelan ja Kauhajoen kohdalta ovat toistaiseksi ohi, mutta surmaajat elävät edelleen keskuudessamme. Nyt virtuaalisesti verkossa. Ampujien nimillä ja paikkakunnilla hakusanat tuottavat jatkuvasti uusia linkkejä koulusurmiin.

Esimerkiksi Jokelan vuosipäivän 7.11.2008 lähestyessä YouTubeen alkoi ilmestyä jälleen samoja jo moneen kertaan poistettuja surmaajien tekemiä videoita. Koulusurmaajien ihailijat ovat tuottaneet esteettisesti taidokkaasti tehtyjä muistovideoita, joissa toistetaan ampujien kuvia, videoita, tekoja, mutta myös valtavirtamedian rikoksesta vyöryttämää uutiskerrontaa. Näissä esityksissä surmien uhrit ovat vain lukuja tappamisvimmaa ihannoivien kilpailusivujen listauksissa. Ensimmäisen sijan saa eniten koulussaan tappanut. Jokelan ja Kauhajoen ampujien visuaalisena esikuvana näyttää toimineen erityisesti Virginia Techin tappaja 32 uhrillaan. Hän on ihailijoiden sivuilla vuosi Jokelan koulusurmien jälkeen neljäntenä maailmassa. Miksi hän erityisesti näyttää nousseen esikuvaksi? Vastaus on: verkkojulkisuuden ansiosta.

Spektaakkelin rakentamiseen osallistuvat kuitenkin myös surmien vastustajat vahvasti kantaa ottavilla videoillaan. Niistä jotkut muistuttavat jopa poliittista taidetta. Usein videoiden viestit ovat ambivalentteja: surun, kauhun, pelon ja ihailun synnyttämiä visuaalisia purkauksia. Oleellista YouTube-todellisuudessa on, että koulusurmavideoita on paljon ja että ne elävät ja muuttavat muotoaan jatkuvasti. Näin toimii sanoman leviäminen verkostoissa. Netin käyttäjät yhdistelevät videoita ja rakentavat niistä jatkuvasti uusia kertomuksia. Visuaaliset esitykset vahvistavat ajatuksen toiston ja kierrätyksen merkityksestä spektaakkelin rakentumisessa. Kauhajoen ampuja imitoi Jokelan ampujaa, joka puolestaan oli saanut vaikutteita väkivallan dramaturgiaansa Virginia Techin ampujalta, ja hän taas Kolumbinen ja niin edelleen. Sosiaalisen median käyttäjien valta on muovata tuosta materiaalista omia manifestejaan.

Mutta miksi ihmiset tekevät ja katsovat näitä videoita? Mihin tarpeeseen kouluampujien videot verkossa vastaavat, ja miksi spektaakkelia halutaan uusintaa yhä uudelleen? YouTube-videoiden katsojamäärät ovat huikeita. Katsojia on sivulaskureiden mukaan jatkuvasti satoja tuhansia.

Jo klassiseksi muodostuneen median käyttötarkoitustutkimuksen (McQuail 1969) mukaan ihmiset katsovat televisiota neljästä eri syystä 1) arvioidakseen itseään 2) toiset käyttävät ohjelmaa sosiaalisen vuorovaikutuksen materiaalina 3) kolmannet kokevat sen jännittäväksi tai kiihottavaksi 4) neljäs ryhmä korostaa ohjelman opettavaista tai koulutuksellista merkitystä. Vaikka ihmiset eivät sano etsivänsä jännitystä mediasta tai katsovansa oppiakseen, he sanovat McQuailin mukaan kuitenkin tempautuvansa mukaan ja kehittäneensä itseään median avulla. Koulusurmaajien tarjoama aineisto sisältää paljon tiedostamattomia kiinnekohtia tällaisille affektiivisille tartunnoille (Sumiala 2008b).

Koulusurmat ovat Suomea koskettava maailmiö tavalla, jota alamme vasta ymmärtää. Nyt kyse ei ole vain televisioista. Tapa, jolla niin perinteinen kuin uusi media vyöryttävät surman eteemme ja rakentavat siitä spektaakkelin, ei voi olla vaikuttamatta siihen, miten ilmiö elää symbolisessa ympäristössämme (ks. Gerbner 1992) itse tapahtumien jälkeenkin. Mediayhteiskunnassa tämä elämä on

verkossa. Sosiaalinen media, kuten YouTube, tarjoaa ennen kokemattomia mahdollisuuksia surman koskettaneille arvioida, osallistua, kokea jännitystä tai yrittää ymmärtää tapahtunutta. Ja mitä enemmän osallistujia, sen näkyvämmäksi tapahtuma muuttuu. Paradoksaalista on, että juuri iskun kierrätys ja toisto tuottavat siitä kuoleman spehtaakkelin, joka tekee ampujista lopulta kuolemattomia.

Idolejamme.

Lähteet

- Gerbner George (1992) Pikahistoria – kuvien historiaa. *Tiedotustutkimus* 15(4), 6–25.
- Hakala, Salli (2008) Jokelan kouluammuskelu tiedottajan silmin. Kuka johtikaan kriisin viestintää? *Journalismikritiikin vuosikirja 2008/ Tiedotustutkimus* 31(2), 17–25.
- Hakala, Salli (2009) Kuinka toimijuus syntyy verkostoyhteiskunnassa? Tapaus Jokela: Lokaali kriisi globaalissa verkossa. *Työ ja ihminen -aikakauskirja* 1/2009. (tulossa)
- Hakala, Salli (2009) Symbolinen johtajuus verkostoyhteiskunnassa. Analyysi Jokelan ja Kauhajoen koulusurmien mediatoimijuudesta. *Media & viestintä. Kulttuurin ja yhteiskunnan tutkimuksen lehti* 3/2009 (tulossa).
- Huhtala, Hannele & Hakala, Salli (2007) *Kriisi ja viestintä. Yhteiskunnallisten kriisien johtaminen julkisuudessa*. Helsinki: Gaudeamus.
- Hoover, Stewart (2005) Uskonto media-aikana. Teoksessa Sumiala-Seppänen, Johanna (toim.) *Pyhä media*. Jyväskylä: Atena Kustannus, 179–187.
- Juergenmeyer, Mark (2003) *Terror in the Mind of God. The Global Rise of Religious Violence*. California: The University of California Press.
- Katz, Elihu & Liebes, Tamar (2007) “No more Peace!”: How Disaster, Terror and War have Upstaged Media Events. *International Journal of Communication* 1: 157–166. Downloadable from <http://ijoc.org>.
- McQuail Denis (1969) *Towards a Sociology of Mass Communications*. London: Collier-Macmillan.
- Raittila, Pentti & Johansson, Katja & Juntunen, Laura & Kangasluoma, Laura & Koljonen, Kari & Kumpu, Ville & Pernu, Ilkka & Väliaverronen, Jari (2008) *Jokelan koulusurmat mediassa*. Journalismin tutkimusyksikkö, Tampereen yliopiston tiedotusopin laitos, Julkaisuja A 105/2008.
- Sumiala, Johanna (2008a) Circulation. Teoksessa Morgan, David (toim.) *Keywords in Religion, Media, and Culture*. London: Routledge.
- Sumiala, Johanna (2008b) “Narrativizing Mediadisaster – The Case of Jokela School massacre”. Konferenssipaperi kansainvälisessä mediatutkimuksen konferenssissa “Nordic Media in Theory and Practice”. Konferenssin järjestäjä: Reuters Institut, Oxford University and University College London (UCL), Scandinavian Studies 7–8.11.2008.
- Sumiala, Johanna & Hakala, Salli (2008). Mediakatastrofi. Artikkelit *Kanava-lehti* 7/2008.

MIKSI SUKUPUOLESTA ON NIIN VAIKEA PUHUA?

Veronika Honkasalo, Minna Nikunen & Päivi Honkatukia

Jokelan ja Kauhajoen tapahtumien yhteydessä on käsitelty vain vähän sukupuolta, sekä tutkijoiden puheenvuoroissa että mediakäsittelyssä. Sukupuolineutraalius on ominaista myös kuvauksille viimeaikaisista väkivallan teoista, joissa perheen isät ovat tappaneet vaimon ja lapset. Katja Martelius kirjoittaa Helsingin Sanomissa osuvasti, että mies on edelleen passiivi murhauutisoinnissa (HS 3.11.08; ks. myös Nikunen 2005). Taustalla on se suomalaisen väkivaltakeskusteluun liittyvä piirre, että väkivallan sukupuolittuneisuudesta on vaikea puhua ilman, että tulee syytetyksi miesten ja poikien syyllistämisestä tai että vasta-argumentiksi kerrotaan naisten olevan yhtä pahoja. Sukupuolta tuntuu olevan vaikea hyväksyä väkivaltaa selittäväksi rakenteelliseksi näkökulmaksi.

Suvi Ronkainen ja Sari Näre (2008, 26) toteavat tästä: ”On vaikea löytää ilmiökenttää, jonka sukupuolistunut rakenne [...] olisi tilastojen valossa yhtä selkeä, mutta jonka esiin tuominen nostaisi samankaltaisen emotionaalisen ja aggressiivisen torjunnan”. Yhdymme heidän analyysiinsä, jonka mukaan tällaiset tunteenomaiset ”tulkintakamppailut” hämärtävät kyvyn analysoida väkivallan syiden tai seurausten, väkivaltakokemusten tai niissä toimimisen mahdollisuuksien sukupuolieroja, jolloin ymmärrys koko ilmiöstä kapenee merkittävästi. Pyrkimys hävittää sukupuoli väkivaltakeskusteluista kertoo Ronkaisen ja Näreän mukaan muun muassa vallitsevasta sukupuolineutraalista tasa-arvokäsityksestä, joka helposti yksilöllistää sukupuolirakenteeseen liittyvät sosiaaliset ongelmat. He peräänkuuluttavatkin sukupuolten erityistarpeet huomioon ottavaa tasa-arvoajattelua, jossa sukupuolet tunnustetaan erilaisina, kuitenkin essentialisoimatta niitä. (Mt., 28–29, 36.)

Passiivit ja kiertoilmaukset kuten ”perhesurma”, ”laajennettu itsemurha” ja ”kouluammuskelut” peittävät alleen sen, että tekijänä on useimmiten mies ja uhreina naiset ja lapset. Joskus toki naisetkin tekevät surmia, joissa uhreina ovat heidän perheensä jäsenet, mutta nämä lukumäärältään selvästi harvinaisemmat teot kuvataan julkisuudessa useimmiten aktiivisiksi surmaamisiksi ja kylmäverisiksi tapoiksi itsekkäine motiiveineen, joita edes naapurit eivät suostu ymmärtämään (Nikunen 2005). Koulu- tai muiden joukkosurmaajien joukossa ei naisia ole kansainvälisesti eikä Suomessa nähty.

Janne Kivivuori (2007, 18–19) kuvaa kouluampumisia näin: ”tyypillinen kouluampuja on poika tai nuori mies, jolla ei ole aiempia rikostuomioita, jolle ampuma-aseet ovat entuudestaan tuttuja ja joka on luonteeltaan syrjään vetäytyvä. Häntä on voitu kiusata ja hän on saattanut kärsiä masennusoireista”. Samalla Kivivuori tähdentää, että yhtä kattavaa selitystä on vaikea löytää.

Mielestämme ilmiön ymmärtämisessä on kuitenkin hyötyä siitä, ettei sukupuolta unohdeta ilmiötä selittävänä tekijänä. Pohtia voisi muun muassa miehisii ongelmien ratkaisumalleja, kunnia-käsityksiä, suhtautumista loukkauksiin ja suhtautumista väkivallan käyttöön yleisemmin (ks. esim. Honkasalo 2008). Murha-itsemurhan motiivi voi olla kosta loukkaus, vaimon haluama ero – se voi olla miehinen tulkinta avioeron merkityksestä. Massamurha-itsemurha (*mass-murder-suicide*) voi olla kosto sosiaalisesta hyljeksinnästä ja maskuliinisen arvon alentamisesta. Se voi olla myös teko, jolla on symbolisia uhreja: Isossa-Britanniassa mies, jota syytettiin pedofiiliasta, surmasi lapsia lastentarhassa, ja Kanadassa mies, joka ei päässyt opiskelemaan teknisiä aineita, syytti asiasta feministejä ja surmasi insinööreiksi opiskelleita naisia.

Kouluampumisiin voidaan lähteä hakemaan selitystä myös itsemurhan käsittelystä, niin kuin Kivivuorikin tekee. Hän kuitenkin sivuuttaa sen, että itsemurhat ovat Suomessa sukupuolittunut ilmiö ensinnäkin määrällisesti, ja toiseksi miesten suhde itsemurhaan on erilainen kuin naisten. Kun itsemurhaviestien sisältöjä on tutkittu, on huomattu, että miehet karttavat anteeksipyytelemistä, kun naiset ovat huolissaan perheen hyvinvoinnista ja arkisista asioista ja pyytävät anteeksi huonouttaan

(Honkasalo 2006). Itsemurhien osalta on myös todettu, että niitä motivoiva aggressio on sekä itseen että toisiin suuntautunutta. Joissakin tapauksissa toisiin kohdistuva viha myös näkyy teon toteutuksessa, kuten murha-itsemurhissa ja koulusurmista. (Phillips, Ruth & MacNamara 1994.) Naiset näyttävät kohdistavan negatiiviset tunteet pelkästään itseensä helpommin kuin miehet. Myös media voi oikeuttaa miehistä ajattelutapaa: silloin kun se kuvaa läheisiään ja itsensä surmaavan miehen kärsiväksi sankariksi, arkielämän Othelloksi, tai koulusurmaajan ikäisiään älykkäämmäksi traagiseksi hahmoksi. Tulee vaikutelma, että ulkoa tulevat paineet vain saavat miehen reagoimaan.

Mitä pitäisi tehdä?

Sukupuolisensitiivinen kasvatus määrittänyt esimerkiksi nuorisotoiminnan käytännössä pitkälti tyttötyöksi. Siten sukupuolisensitiivistä työtä voi aiheellisesti kritisoida poikien sivuuttamisesta. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että tyttöihin kohdistuva eriytetty toiminta ja huomio olisivat pojilta pois. Kyse ei ole nollasummamelistä, vaan sukupuolen mukaan eriytetty toiminta tai sukupuolisensitiivinen kasvatus ylipäätään hyödyttää sekä tyttöjä että poikia. Tyttötyötoiminnan tarpeellisuus on esimerkiksi noussut siitä huomiosta, että nuorisotoiminta on Suomessa rakentunut poikien ympärille, poikien tarpeesta ja näkökulmasta, jolloin tytöille jäävä sosiaalinen ja henkinen tila nuorisotoiminnassa on kapea.

Jonkin verran esimerkkejä mainioista poikatyöprojekteista löytyy Suomesta (esim. Icehearts, Kölvi-projekti). Projekteissa keskeisiä alueita on poikien kasvun tukeminen kiinnittämällä huomiota kulttuurisidonnaisiin käsitystapoihin, jotka liitetään miehiin ja miehen malleihin/rooleihin. Projekteissa tarjotaan vertaistukea, mutta myös vaihtoehtoisia maskuliinisuuksien malleja. Esimerkiksi koulukiusaamisesta voi selvitä muullakin tavalla kuin tukeutumalla väkivaltaan tai asettumalla arjen sankariksi. Ylipäätään arkojen aiheiden käsittelylle on annettava tilaa niin poika- kuin tyttötyössä. Sukupuolisensitiivisen kasvatuksen tärkeyteen on kiinnitetty huomiota myös varhaiskasvatuksessa. Poikien väkivaltakulttuureihin on näissä hankkeissa tärkeää puuttua jo poikien ollessa lapsia.

Myös mediajulkisuuteen kannattaa kiinnittää huomiota. Lehdissä on näkynyt yksittäisten toimittajien kriittisiä ja analyttisiä kannanottoja ”tragedioiden” uutisoinnista ja tulkinnoista, joten voi olettaa, että tahtoa muutoksiin löytyy. Julkisuus vaikuttaa ensinnäkin ihmisten käsityksiin ja tietoon väkivallasta, ja tätä kautta se voi vaikkapa madaltaa kynnystä puuttua ”toisten asioihin” ja uhkaaviin tilanteisiin. Toiseksi se vaikuttaa tekijöihin: väkivallan ymmärtäminen ja esittäminen mahdollisena ongelmanratkaisutapana vahvistaa matkimistaipumusta. Media ei kuitenkaan saa jättää käsittelemättä murha-itsemurhien arkaluontoisia ulottuvuuksia: jos vaikkapa perheen sisäinen väkivalta jää vain maininnan tasolle, sukupuolineutraalius ja tapausten itsemurhanomaisuus jäävät usein vallitsevaksi mielikuvaksi. Uutisoinnin fokuoiminen pelkästään kollektiiviseen suruun on puolestaan huono ratkaisu, sillä tällöin tekijä usein mieltyy yhdeksi uhreista ja tapahtuma näyttää yhteisön tasapainoa järkyttävänä tragediana vertautuen muihin mahdollisiin suuronnettomuuksiin. Tällöin myös syiden ja taustalla olevien ongelmien pohdinta helposti unohtuu.

Muita konkreettisia ”mitä pitäisi tehdä” -ehdotuksia:

- nuorten ja väkivallan (myös Jokelan ja Kauhajoen tapausten) analysoiminen sukupuolinäkökulmasta
- koulukiusaamisen sukupuolittuneiden piirteiden tunnistaminen ja niihin puuttuminen
- väkivaltakokemuksiin liittyvien sukupuolittuneiden tabujen tai puhumattomuuden paikkojen analysoiminen, jotta voidaan luoda väkivaltaa kokeneille käsitteitä, tilaa puhua niistä ja mahdollisuuksia käsitellä vaikeita kokemuksia
- tytöille ja pojille nykyistä parempia mahdollisuuksia luotettaviin aikuis- ja vertaissuhteisiin
- sukupuolisensitiivisen kasvatuksen integroiminen osaksi lastentarhanopettajien ja opettajien koulutusta

- sukupuolisensitiivisyys osaksi varhaiskasvatussuunnitelmia ja koulujen opetussuunnitelmia
- mediaan vaikuttaminen sekä toimittajakoulutuksen että mediakritiikin avulla

Sukupuolisensitiivisten hankkeiden kotisivuja ja julkaisuja

- Fredi – pojat, tasa-arvo ja ihmisoikeudet
- Vantaan Icehearts
- Kölvi-toiminta, Setlementti Hämeen piiri ry
- Hesän nuorten ääni. Sukupuolisensitiivinen poikatyö.
- Anttonen, Erja (2006) Sukupuolisensitiivisyys kansalaistoiminnassa ja nuorisotyössä. Kever 3/2006.

Pojat ja väkivaltakuolemat (Fredi – pojat, tasa-arvo ja ihmisoikeudet):

Suomessa alle 14-vuotiaita poikia kuolee sairauksiin 36 prosenttia enemmän kuin samanikäisiä tyttöjä. Tapaturma- ja väkivaltakuolleisuus on alle 14-vuotiailla pojilla 73 prosenttia tyttöjen kuolleisuutta korkeampaa. 15–29-vuotiailla pojilla on 3–4 kertaa suurempi riski kuolla väkivaltaisesti samanikäisiin tyttöihin ja naisiin verrattuna. Itsemurhat ovat Suomessa erityisesti nuorten miesten ongelma. Euroopan unionin alueella vain Baltian maissa on suurempi miesten itsemurhakuolleisuus. Itsemurhien määrä on laskenut Suomessa merkittävästi vuoden 1990 jälkeen. Siitä huolimatta vuonna 2005 Suomessa kuoli oman käden kautta 68 nuorta 15–24-vuotiasta miestä ja 33 naista. Karvonen 2006, 8, 2; Krug 2005; Tilastokeskus SVT, Kuolemansyytilastot (s. 7).

Lähteet

- Fredi – Pojat, tasa-arvo ja ihmisoikeudet (2007) [Http://www.setlementtinuoret.fi/files/5/fredi_julkaisu.pdf](http://www.setlementtinuoret.fi/files/5/fredi_julkaisu.pdf). (Viitattu 20.11.2008.)
- Helsingin Sanomat (2008) *Mies on passiivi murhauutisissa* (Katja Martelius, 3.11.2008).
- Honkasalo, Marja-Liisa (2006) Fragilities in Life and Death: Engaging Uncertainty in Modern Society. *Health, Risk & Society* 8(1): 27–41.
- Honkasalo, Marja-Liisa (2008) Väkiä, sairautta vai molempia?. *Suomen Lääkärilehti* 12–13/2008.
- Karvonen, Sakari (toim.) (2006) *Onko sukupuolella väliä? Hyvinvointi, terveys, pojat ja tytöt. Nuorten elinolot vuosikirja*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisosaian neuvottelukunta & STAKES.
- Kivivuori, Janne (2007) Kouluampumisen syistä. Teoksessa Hoikkala, Tommi & Suurpää, Leena (toim.) *Jokela-ilmiö. Sikermä nuorisotutkijoiden näkökulmia*, 18–19. [Http://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisuja/jokela.pdf](http://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisuja/jokela.pdf). (Viitattu 20.11.2008.)
- Krug, Etienne G. & Dahlberg, Linda L. & Mercy, James A. & Zwi, Anthony B. & Lozano, Rafael (toim.) (2005) *Väkivalta ja terveys maailmassa – WHO:n raportti*. Suomennos Eila Salomaa. Helsinki: Lääkärin sosiaalinen vastuu ry. & Terveiden edistämisen keskus ry. Alkuteos: World Report on Violence and Health 2002. World Health Organization, Geneva.
- Nikunen, Minna (2005) *Surman jälkeen itsemurha. Kulttuuriset luokitukset rikosuutisissa*. Tampere: TUP.
- Phillips, David & Ruth, Todd E. & MacNamara, Sean (1994) There Are More Things in Heaven and Earth: Missing Features in Durkheim's Theory of Suicide. Teoksessa Lester, David (toim.) *Emile Durkheim. Le Suicide. One Hundred Years Later*. Philadelphia: Charles Press.
- Ronkainen, Suvi & Näre, Sari (2008) Intiimi haavoittava valta. Kirjassa Sari Näre & Suvi Ronkainen (toim.) *Paljastettu intiimi. Sukupuolistuneen väkivallan dynamiikkaa*. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus, 7–40.
- Tilastokeskus, SVT, kuolemansyytilastot.

KAUAHOJEN KOULUMURHIEN KÄSIKIRJOITUKSET UUSIKSI

Paavo Joensuu

Murhaaja saattoi Kauhajoella toimia ”näkemänsä” käsikirjoituksen mukaisesti, mutta vaikuttaa siltä, että ainakin uhrit toteuttivat tiedostamattomasti ennalta omaksuttuja suoriutumistapoja. Kuolivatko he turhaan, kun eivät toimineet perusvaistojensa mukaisesti? Miten me voisimme kouluissa oppia pois vahingollisista rooleistamme?

Mitä oikeastaan tapahtui?

Lehdet selostivat tuoreeltaan alustavia tietoja tapahtumien kulusta Kauhajoella. Tapahtumien oletettiin käynnistyneen siitä, kun ampuja saapui luokkaan, jossa oli tenttitilaisuudessa kymmenkunta oppilasta ja opettaja. Arveltiin, että surmaaja oli komentanut oppilaat pulpettiensa alle, jonka jälkeen hän oli kulkenut jokaisen luokse ja teloittanut heidät yksi kerrallaan. Varmastikin hän oli joutunut vaihtamaan pistoolinsa lippaan ainakin kerran ja ehkä myös panostamaan toisen niistä.

Huomio kiinnittyi ensin siihen, että ampuja itse menehtyi vasta useiden tuntien kuluttua. Itsemurhan tekeminen pienoispistoolilla ei ollut helppoa. Muiden ihmisten tappaminen pienoispistoolilla vaatii useampia tähdättyjä laukaisuja elimistön herkimpiin kohtiin.

Epätodellinen tuhovoima

Empiirinen tosiasia on se, että yksi tavallinen koulukirja (kovakantinen, alle 350-sivuinen) tai repulinen niitä, riittää pysäyttämään pistoolilla ammutun pienoiskiväärin voimakkaan kokopatruunan luodin¹. On sangen mahdollista, että päänsä suojaamalla kaikki uhrit olisivat päässeet elävinä ulos luokasta, vaikka haavoittumisia olisikin tapahtunut.

Elokuvaroolit

Nukahtamista yrittäessään saattoi ampuja useinkin hautoa väkivaltaisia ajatuksia ja kerrata netissä näkemäänsä esimerkkejä mielessään. Unissaan hän lienee alkanut nähdä tulevat tapahtumat elokuvana, jonka käsikirjoituksen hän sitten toteutti meidän maailmassamme, kun viha otti hänet valtaansa. Mutta mihin draamaan surmatut oppilaat ja opettaja eläytyivät?

Alustavien julkisten tapahtumakuvausten mukaan uhrit vetäytyivät kiltisti pulpettiensa taakse. Jos näin todella oli, niin miksi he, inhimillisten perusvaistojemme vastaisesti, sitten jäivät sinne kyyristelemään ja odottelemaan lahtaajaansa?

Olemme kaikki nähneet elämämme aikana lukuisia kertoja televisiossa, filmeissä ja videopeleissä järeän kaliiberin ampuma-aseiden liioitellun tuhovoiman ja eläytyneet tilanteisiin, joissa raskaasti aseistautuneet hyökkääjät komentavat yleisön lattialle. Vuosikausia meille on draamallisesti opetettu ”oikea tapa toimia”, kun aseellinen vallananastaja ilmoittaa ottavansa tilanteen komentoonsa.

Koulusarjafilmit

Jokainen oppitunti on yksi episodi draamasarjasta ”Koulunkäynti”. Useimmat oppilaat pysyttäytyvät murrosiässäkin samoissa rooleissa, joihin he ovat jo alaluokilla asettuneet ja joita opettajien odotukset ovat siitä lähtien ruokkineet. Kiusaamisetkin etenevät yleensä odotettavissa olevin juonenkääntein.

Miksi ”hyvät oppilaat” saavat yleensä aina parhaat arvosanat, vaikka jonkun toisen koetulokset ovatkin parantuneet? Miksi tietyt samat oppilaat ovat aina valmiita ja heidät nostetaan esiintymistilanteisiin? Miksi kiusattu tai kiusaaja ovat niin usein uusissa kouluissaankin pian jälleen samoissa asemissa?

Kiusaamisesta tehdään kyselyitä ja asioihin yritetään puuttua, mutta miten usein kerrotaan esimerkkejä kiusaamisen voittamisesta ja harjoitellaan väkivallattomia roolipelejä, joissa toimitaan omin ja yhteisön voimin? Eikö jo alaluokkalaisen tule oppia toimimaan tavallisissa hätätilanteissa, kun tuli karkaa leikeistä tai kun kaveri putoaa puusta?

Mitä rooleja opettaja, terveydenhoitaja, kouluisäntä, keittäjä tai siivooja ovat harjoitelleet siltä varalta, että joku heistä näkee vaaratilanteen tai aavistaa onnettomuuden?

Järkytetty sukupolvi

Ensin Jokelassa ja sitten Kauhajoella henkinen ja fyysinen väkivalta maksimoitiin ”rekvisiitta-aseella” ja järkytettiin satojen ihmisten sielu sekä koko kansakunnan tietoisuus. Nyt pommi- ja aseuhkaukset tai niiksi tulkitut viitteetkin sulkevat kouluja tai keskeyttävät koulupäivän kaikilta, usein ja ympäri maata. Koulujen oppilaita on otettu psykiatriseen hoitoon uhkailujen takia.

Olemme Suomessa joutuneet kokemaan joukkosurman koulussa jo kaksi kertaa. Pian toisen tapahtuman jälkeen opettaja surmasi opettajapuolionsa heidän yhteisessä kodissaan. Millaiset ovat näyttämö, roolijako ja aseistus seuraavassa joukkomurhadraamassamme?

Koulurauhaan

Miten kouluyhteisöjemme jäsenet saavuttaisivat taas itseluottamuksen ja turvallisuuden tunteen? Miljoonat koululaiset ovat nähneet elokuvan *Bang Bang You're Dead*¹, ja kerhot ympäri maailmaa esittävät sitä näytelmänä. Montako kertaa draama on esitetty Suomen kouluissa?

Olemmeko vielä kertaakaan itse harjoitelleet mitään vaihtoehtoista toimintatapaa aseella tai muulla väkivallalla uhkailun uhrina? Milloin luodaan sellainen käsikirjoitus, jonka mukaan jokainen koululainen voi uhrilampaan sijaan eläytyä ratkaisevan toimijan rooliin ja edes kerran myös harjoitella sitä?

Viitteet

- 1 Pienoiskiväärillä ammuttu kokopitkän patruunan yläääniluoti pysähtyy kokonaan kahteen kovakantaiseen kirjaan, joissa on yhteensä 668 sivua. Pienoispistoolilla ammuttuna saman luodin läpäisy on korkeintaan puolet tästä tai sitäkin vähemmän.
- 2 *Bang Bang You're Dead* -elokuvassa koulun taideaineiden opettaja tunnistaa kiusatun oppilaan, jota urheilujoukkue oli mopannut, ja poikaoppilas oli sijoittanut räjähteettömän pommin pukuhuoneeseen. Syrjäytymässä oleva uhri hakeutuu koulun aseharrastajien joukkoon. Taideopettaja päättää ottaa näytelmäkerhon ohjelmistoon esityksen koulumurhaajasta ja hänen uhreistaan.

Poikaoppilas lukee käsikirjoituksen ja suostuu pääosaan, varsinkin kun toisessa pääroolissa on juuri paikkakunnalle muuttanut tyttö. Oppilaiden vanhempien vaatimuksesta poikaoppilas erotetaan ja näytelmä kielletään. Näytelmäkerho jatkaa kuitenkin kunnallisissa tiloissa. Poikaoppilas tajuaa näytelmää harjoitellessaan oman tilansa. Hän ehtii viime hetkellä estämään aseharrastajien hyökkäyksen koululle. Lopuksi näytelmä esitetään koululla.

KOULUVÄKIVALTA JA KOETTU TURVALLISUUS

Tommi Kiilakoski

Jokela ja Kauhajoki ovat nollapisteitä, selittämättömiä ja ahdistavia. Ne ovat arpi suomalaisen koulun ja yhteiskunnan keholla. Kuten väkivalta yleensä, yksittäiset tapaukset kantavat omaa hahmotonta kauhuaan eikä tähän tunteeseen pääse kiinni järkiselityksin. Silti, jotta niiden kaltaiset tapahtumat voitaisiin tulevaisuudessa ehkäistä, pitää niitä pyrkiä selittämään ja ymmärtämään.

On selvää, että yksittäisissä tapahtumissa osansa on yksilöpsykologisilla tekijöillä. Taustalla lienee myös laajempia kulttuurisia, poliittisia ja sosiaalisia tekijöitä. Unohtaa ei voi kuitenkaan, että on etsittävä syitä myös koulun sisältä. On siis tarkasteltava myös, missä määrin koulun toimintakulttuuri tekee mahdolliseksi sen, että väkivaltaiset ryöpsähdykset ovat koulun sisällä mahdollisia. On kysyttävä, onko koulussa itsessään ja sen toiminnassa jotakin sellaista, mikä tukee väkivaltaisia kulttuureja; millaisia väkivallan ilmentymiä kouluissa tavataan ja miten ne kohdataan; millaisia keinoja kouluilla on käsitellä väkivaltaa osana kulttuuria ja nuoruutta eri sukupuolten välillä, sekä missä määrin koulujen käytänteitä voi pitää väkivaltaisina. Samalla on huomioitava, että puhe 'koulusta' yhtenäisenä olentona peittää alueelliset ja sosiaaliset erot eikä ota huomioon sitä faktaa, että Jokelan tapauksessa ampumisen miljöönä oli lukio, Kauhajoella toiseen asteen ammatillinen oppilaitos.

Koulukiusaaminen

Suomessa ei juurikaan käytetä kouluväkivallan käsitettä. Täällä puhutaan koulukiusaamisesta, johon lasketaan fyysisen väkivallan lisäksi suoran nimittelyn ja huorittelun kaltaiset henkisen väkivallan muodot. Näiden lisäksi siihen voidaan lukea erilaisia sosiaalisia kiusaamisen muotoja, kuten pois-sulkemista. Koulukiusaaminen on pitkään nähty ongelmana. Siitä on olemassa paljon tilastotietoa. Koulukiusaamisen lievempien muotojen on myös katsottu luovan pohjaa rajummalle väkivallalle.

Koulukiusaaminen peruskoulun yläluokilla 2000–2007 -tutkimuksen mukaan koulukiusaaminen on ollut lievässä nousussa koko kuluvan vuosikymmenen ajan. Noin kahdeksan prosenttia oppilaista on uusimpien lukujen mukaan ollut koulukiusattuna. Poikien ja tyttöjen välillä on voimakas ero: pojat kiusaavat ja joutuvat kiusatuksi tyttöjä selkeästi enemmän. Voi siis sanoa, että sukupuolten välisessä työnjaossa pojilla on tyttöjä useammin kiusaajan rooli. Myös kiusaamisen apurin rooli – saksalaista tutkimusta ajatellen kanssajuoksijan asema – on pojille tuttu.

Tutkimusten perusteella voi päätellä, että kiusaaminen on osa koulun arkista toimintaa, mutta se ei näy koulussa toimiville aikuisille. Kouluissa on voimassa turvattomuuden kulttuuri, joka elää aikuisten valvovan katseen näkymättömissä – tai katse osataan kääntää oikealla hetkellä. 60 prosenttia kouluista ilmoittaa kiusaamisen määräksi 0–2 %. Luku on räikeässä ristiriidassa kouluterveyskeskelyjen välillä. Monissa kouluissa ei myöskään ole systemaattisia tapoja tilastoida kiusaamista. Siihen puuttumisen malleja ei ole kehitetty riittävässä määrin. (Salmivalli & Poskiparta 2007.)

Koulukiusaamisen tilastoluvut osoittavat valitettavalla tavalla yhden koulujen kehittymisen kohteen. Laajemmalti katsoen kysymys on siitä, missä määrin koulut voidaan kokea turvallisiksi toimintapaikoiksi. Suomalaista koulua on arvosteltu siitä, ettei sen puitteissa olevilla henkilöillä ole riittäviä ryhmädynamiikan taitoja. Koululuokkien rakentaminen turvallisiksi toimintaympäristöiksi jättää myös toivomisen varaa. Nuorisokulttuuristen elementtien ymmärrys ja niiden hyödyntäminen systemaattisesti osana koulun toimintaa antaa myös odottaa itseään.

Koulukiusaamisen ja -väkivallan ongelmaa lisää se, että kiusaaminen tapahtuu muualla kuin koulun

viralliseen kehykseen tapahtuvalla alueella, kuten ruokailussa, välitunneilla ja kotimatalla. Näitä ei pidetä olennaisina tiloina koulun opetus suunnitelman tiedollisten tavoitteiden kannalta. Oppilaan kokemusmaailman kannalta ne taas ovat merkityksellisiä tiloja. Näin niissä koettu turvattomuus on erityisen ongelmallista.

Koulukiusaamista koskevat tilastot osoittavat, että kouluissa on pysyvänä juonteena henkistä ja fyysistä väkivaltaa sisältävän kiusaamisen perinne. Tämä ei myöskään ole näkyvässä kaikissa tapauksissa koulun henkilökunnalle. Tällaisen väkivallan kulttuurin olemassaolo koulun sisällä joko aikuisten näkymättömissä tai hiljaisen hyväksynnän saattelemana osoittaa, että koulut voivat tahtomattaan pitää sisällään rakenteita, joissa väkivallalle luodaan otolliset puitteet. Ongelmana voivat myös olla sukupuolia käsittelevät oletukset, joissa väkivaltainen käyttäytyminen tai sukupuolinen häirintä katsotaan pojille luonteenomaiseksi toiminnaksi eikä sitä koskevaa raportointia oteta vakavasti (esim. Aaltonen 2006, 391–405).

Koettu turvallisuus ja hyväksyntä

Kanadalaisen kokoavan tutkimuksen mukaan lapsen ja nuoren sosiaalisen pääoman määrällä on yhteyttä koulukiusatuksi joutumiselle. Merkitystä on suhteella vanhempiin, vertaisryhmään sekä opettajiin. Aikuisten kanssa toiminnalle keskeistä on kokemus, että aikuisiin voidaan luottaa, että aikuiset ovat olemassa nuorten tarpeita varten. Kaverisuhteet luovat pohjan hyvinvoinnille ja lapsen emotionaaliseen turvallisuudelle. Opettajien toiminnalla on myös merkitystä. Kysymys on siitä, luovatko he puitteita, missä ihmiset voivat verkostoitua, keskustella, kokea olevansa ryhmän hyväksytyt jäsen ja osa porukkaa. (Sacco & Nakhaie 2007.) Koulun näkökulmasta tämä herättää kysymyksen, missä määrin opettajat luovat puitteita sosiaalisen pääoman kehittymiselle sekä pyrkivät omalta osaltaan siihen, että koulun vertaisryhmän toiminta kehittyy sellaiseksi, että se tukee turvallisuuden edistämistä.

Kouluammuskeluita koskevassa tutkimuksessa on todettu, että väkivaltaisia tekoja valmistelevien suunnitelmat olivat joidenkin nuorten tiedossa, mutta he eivät kertoneet teoistaan. Vallalla oli hiljaisuuden koodi. Tätä ei sopinut murtaa. Koodin olemassaoloa tuki, etteivät nuoret luottaneet koulun aikuisiin eivätkä halunneet paljastaa salaisuuksia heille. Kirjallisuudessa hiljaisuuden koodin murtamiseksi on esitetty, että opettajat kiinnittävät riittävästi huomiota yhteydenpitoon oppilaisiin myös virallisen osuuden ulkopuolella. Tämä voi tarkoittaa esimerkiksi jutustelua käytävillä, lounaan syömistä yhdessä tai kerhotoiminnan järjestämistä. (Daniels ym. 2007.)

Suomalaisessa kontekstissa koulutuspoliittisilla ratkaisuilla on vaikutettu siten, että virallisen kehyksen ulkopuolinen toiminta oppilaiden ja opettajien välillä hankaloituu.

Esimerkiksi kerhotoimintaa voidaan harvoin järjestää taloudellisten syiden vuoksi. Samoin opettajien aikapaineet ovat lisääntyneet, mikä laskee mahdollisuuksia epämuodolliseen kanssakäymiseen. Suurkoulujen rakentaminen itsessään luo suuria yksiköjä, jonne väkivallan on hyvä piiloutua.

Osallisuudesta koulussa käydään parasta aikaa keskustelua. Osallisuuden välttämättömänä ehtona on, että koulun puitteet koetaan niin turvallisiksi, että niissä voidaan osallistua omana itsenä, ilman roolin paineita. Tämän edellytyksenä voi pitää, että kouluissa kehitetään kulttuuria, jossa ryhmän toimintaan kiinnitetään huomiota muulloinkin, kun ryhmän toimintaa hankaloittaa tiedollisten tavoitteiden saavuttamista. Nuorisotyön ja koulun yhteistyön muotoja, joissa nuorisotyöntekijät hoitavat koulun ryhmäytymistä, tulisi jalostaa myös suuntaan, jossa nuorten kulttuurit ja keskustelun tavat otetaan osaksi koulun opetusta. Huomiota tulee siis kiinnittää entistä laajemmin koulun ulkopuoliseen toimintaan. Samalla tulisi rakentaa tilanteita, joissa on turvallista ja mahdollista keskustella väkivallan kaltaisista ilmiöistä omaa kulttuuripääomaa hyödyntäen, omalla kielellä, omiin kokemuksiin nojaten.

Ryhmässä ollaan yksilöinä. Nykynuorten kohtaamat identiteettipaineet saattavat olla varsin vaativia. Kriittisten näkökulmien mukaan koulun toimintaa ohjaa edelleen yhtenäiskulttuurinen kehys, jossa rakennetaan seksuaalisia (kaikki ovat heteroita), etnisiä (kaikki jakavat suomalaisen kulttuurin), sosiaalisia (kaikki omaavat tietyn sosiaalisen pääoman) ja katsomuksellisia (kaikki ovat luterilaisesta tai kristillisestä kehyksestä) normeja. Näiden normien tunnistaminen ja niiden aktiivinen uudelleentyöstäminen on eräs edellytys sille, että koulusta voisi kehittyä erilaisuutta hyväksyvä ja tukeva instituutio nykyisen erilaisuutta tukahduttamaan pyrkivän instituution sijaan. (Kiilakoski, Tomperi & Vuorikoski (toim.) 2005.)

Koulun ryhmätoiminnan turvaaminen ja tilan luominen erilaisuuden kohtaamiselle voi luoda mahdollisuudet sille, että väkivallasta ja sen uhasta voidaan keskustella. Kun ryhmäpuitteet ovat kunnossa, voidaan rakentaa tilanteita, joissa väkivallan uhasta, olemuksesta ja oikeutuksesta voidaan ryhtyä keskustelemaan. Tämä voi tapahtua monin tavoin. Yhteistä eri menetelmille on, että ne edellyttävät frontaaliopetuksesta irtautumista. Keinoja on useita: mediatuotteiden kautta voi tarkastella väkivallan representaatiota ja tutkia väkivaltaan liittyviä stereotyyppisiä oletuksia; draamapedagogiikan keinoin voi tutkia tilanteita, joissa väkivallan uhka on läsnä; ongelmaperusteisen oppimisen avulla voi perehtyä siihen, miten väkivalta koetaan tai sanataiteen keinoin voi lähestyä sitä, minkälaisia seuraamuksia väkivallalla on.

Kaikki nämä keinot edellyttävät, että nuoret kokevat olonsa ryhmässä niin turvalliseksi, että he voivat jakaa omia mielipiteitään. Samalla heillä tulee olla varmuus, että mahdollisesti esiin nousevat ongelmat otetaan vakavasti ja niiden ratkaisemiselle on koko kouluyhteisön tuki. Esimerkiksi vertaissovittelun keinoin voidaan varmistaa, että myös oppilaiden on mahdollista osallistua tilanteiden ratkaisuun.

Väkivallan ongelma koulussa voidaan ratkaista vain tarkastelemalla koko kouluyhteisön toimintaa. Ympäristö tulisi rakentaa sellaiseksi, että synnyttää aitoja kuulumisen ja osallisuuden kokemuksia, jotta väkivaltaan voidaan puuttua riittävän ajoissa. Tässä on nähdäkseni yhteisöllisyyden kaipuun mieli: luoda koulusta aito yhteisö, jossa on mahdollista kokea olevansa arvokas osa isompaa kokonaisuutta. Tämä ei kuitenkaan tarkoita paluuta johonkin kuviteltuun yhteisölliseen kylätunnelmaan, vaan osallisen koulun rakentamista osana 2000-luvun kulttuurista maisemaa.

Lähteet

- Aaltonen, Sanna (2006) *Tytöt, pojat ja sukupuolinen häirintä*. Helsinki: Yliopistopaino & Nuorisotutkimusverkosto, julkaisuja 69.
- Daniels, Jeffrey & al. (2007) A Content Analysis of News Reports of Averted School Rampages. *Journal of School Violence* 6(1), 83–99.
- Kiilakoski, Tomi & Tomperi, Tuukka & Vuorikoski, Marjo (toim. 2005) *Kenen kasvatus?* Tampere: Vastapaino.
- Luopa, Pauliina & Pietikäinen, Minna & Jokela, Jukka (2008) *Koulukiusaaminen peruskoulun yläluokilla 2000–2007*. Opetusministeriö, julkaisuja 2008:7.
- Sacco, Vincent F. & Nakhaie, M. Reza (2007) Fear of School Violence and the Ameliorative Effects of Student Social Capital. *Journal of School Violence* 6(1), 3–25.
- Salmivalli, Christina & Poskiparta, Elisa (2007) Kiusaaminen. Teoksessa Rimpelä, Matti & Rigoff, Anne-Marie & Kuusela, Jorma & Peltonen, Heidi (toim.) *Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen peruskoulussa*. Opetushallitus & Stakes, 122–131.

HYBRIDIT KULTTUURIT JA YKSIÄINEN POLIISI

Hille Koskela

Kauhajoen tapahtuma herätti niin monia ajatuksia, että on vaikea valita mitä lähteä kehittämään kriittisiksi kommentteiksi. Yksi mediassa pohtimatta jäänyt näkökulma nousee ylitse muiden: se, millä tavalla tapahtumaa värittivät erilaiset *tilalliset kohtaamattomuudet*. Yhtäältä aikuisten ja nuorten asettumista erilaisiin maailmoihin on viime vuosina pönkitetty taistelussa kaupunkitilan hallinnasta. Toisaalta erilaistuminen on näkynyt suhteessa globaalin ja lokaalin linkittymiseen. Doreen Massey (1998) on kutsunut nuorten nykyisiä toimintamuotoja hybrideiksi kulttuureiksi. Niissä paikallinen erityisyys ja globaalit yhteydet linkittyvät saumattomasti toisiinsa tavalla, jota vanhempi väestö harvoin ymmärtää. Kolmanneksi hybrideille kulttuureille on ominaista virtuaalisen tilan ja materiaalsen tilan tiivis linkittyminen yhtenäiseksi kokonaisuudeksi. Internet ei ole erillinen todellisuus vaan saumaton osa sitä maailmaa, jossa nuoret elävät.

Kaupunkitilaan liittyvillä kiistoilla ei ole suoraa yhteyttä Kauhajoen tapahtumiin, mutta ne ovat osaltaan tuottaneet ”yksiäinisen poliisin” ongelmaa. Vuosikausia jatkuneet nollatoleranssikampanjat – olivat ne sitten alkoholinkäyttöön, graffitien maalaukseen tai asiattomaan oleskeluun liittyviä – ovat olleet omiaan kärjistämään nuorten ja poliisin välejä. Kaupunkitilasta on yhä selvemmin tullut sosiaalista pääomaa, jota pitävät hallussaan ne, joilla on valtaa. Toiseuttaminen ei ole vain sosiaalinen vaan myös tilallinen prosessi. Nuorille kaupunkitilassa oleminen on jatkuvaa väärässä paikassa olemista. Nuoret eivät luota poliisiin, eikä poliisi nuoriin.

Hybridit kulttuurit – globaalin ja lokaalin linkittyminen – ovat Suomessa olleet ennen muuta kriminaalipoliittinen haaste. Globaalisti organisoitu yhteiskuntakriittinen toiminta on leimattu terrorismiksi, koska muuta otsikkoa sille ei ole löydetty. Makaaberin esimerkki tästä on ollut ”kettutyttöjen” leimaaminen ekoterroristeiksi (Koskela & Ruotsalo 2005). Hybridit kulttuurit ja niiden postmaterialistiset arvot tuottavat ymmärrysvaikeuksia: ainoaksi rikollisen toiminnan ja kansainvälisten yhteyksien yhteiseksi nimittäjäksi jää terrorismi. Kauhajoen tapahtumat osoittivat, miten kykenemätön kontrollikoneisto on erottamaan materiaaliseen omaisuuteen ja ihmishenkiin kohdistuvia uhkia. Viranomaisille globaali on edelleen ennen muuta jotain, mikä tapahtuu jossain muualla, ”suuressa maailmassa”.

Nuorille internet on tärkeä yhteydenpidon kanava. Se tuottaa maantieteellisesti kaukana mutta henkisesti lähellä olevia esikuvia, joiden toimintalogiikkaa on helppo seurata. Samalla se toimii uudenaikaisena medianä, jolla on omat kuulumisensa ja kuuluisuutensa. Syvin juopa Kauhajoen tapauksessa liittyi siihen, miten tiiviisti tai löyhästi internetin todellisuuden ja suomalaisen reaalityodellisuuden nähtiin liittyvän toisiinsa. Edelleen – vielä Jokelan jälkeenkin – ajateltiin, että netissä liikkuva kuvamateriaali on jossakin omassa erillisessä todellisuudessaan. Internetiin suhtauduttiin kuin se olisi toinen maailma, missä näkyvä pahuus heijastuu reaalityodellisuuteen vain poikkeuksellisesti. Kuitenkin internet on foorumi, jolla selkeämmin kuin missään muualla konkretisoituu Mike Presdeen (2000) lausuma *rikosten representaatiosta on tullut osa todellisten rikosten tuottamisen prosessia*. Rikolliselle tärkeintä ei ole pysyä näkymättömissä, vaan tulla nähdyksi. Tulla muistetuksi. Ampumalla kymmenen ihmistä ja itsensä Matti Juhani Saari saavutti ”ikuisen elämän”. Hänestä tuli kuuluisuus, jonka kaikki muistavat, ja mikä merkittäväntä, hän tiesi sen etukäteen.

Kysymys kuuluu, miksi tätä jo omalla tavallaan ymmärrettäväksi muodostunutta tapahtumaa ei osattu ennakoita. Internetissä toimivat ryhmät osasivat ensimmäisten laukausten kajahdettua päätellä, kuka oli ampuja. On olemassa tietoa ja ymmärrystä, jota olisi mahdollista käyttää vastaavien tapahtumien ennaltaehkäisyyn, mutta se ei kantaudu poliisin tietoon. Miksi poliisi ei saanut tietoa

ennen laukauksia? Kaksi selitystä nousee mieleeni ennen muita. Yhtäältä tilallinen kärjistäminen on nakertanut nuorten luottamusta poliisiin tavalla, joka katastrofin hetkellä saa arvaamattomia muotoja: tietoa ei heru. Toisaalta poliisi – kuten monet muutkin aikuiset – on jäänyt kahden tilallisen todellisuuden vangiksi. Ei ymmärretä, että virtuaalisen tilan tapahtumat eivät ole erillisiä. Jos internetin ulkopuolinen (reaali)maailma hahmotetaan ainoaksi toimintakentäksi, poliisi on väistämättä yksin. Jatkossakin.

Lähteet

Koskela, Hille & Ruotsalo, Minna (2005) “Kettutyttö special” – kohti kulttuurista kriminologiaa. Teoksessa Soili Pohjonen (toim.) *Ex ante – ennakoiva oikeus*. Helsinki: Talentum.

Massey, Doreen (1998) The Spatial Construction of Youth Cultures. Teoksessa Skelton, Tracey & Valentine, Gill (toim.) *Cool Places. Geographies of Youth Cultures*. London: Routledge, 121–129.

Presdee, Mike (2000) *Cultural Criminology and the Carnival of Crime*. London: Routledge.

KUKA KORJAA RIKKOUTUNEEN SIELUN?

Tapio Kuure

Rikkimenneitä ja hajoavia yhdyskuntia kuvattiin vielä muutama vuosi sitten metaforalla rikkoutuneet ikkunat – Broken windows. Kielikuva ilmaisee sitä, että pahoinvoivassa kaupunginosassa tai kylässä kukaan ei vaivaudu korjaamaan rikkimennyttä ikkunaa. Pikku hiljaa rikkoutuneita ikkunoita alkaa ilmaantua yhä enemmän, jos kehitykseen ei aktiivisesti ja tietoisesti puututa. Rappeutuneen yhteisön kuvaa alkavat täydentää kadunvarsille jätetyt autonromut.

Broken windows -ajattelutapa toimi kulttuurissa, jossa pahoinvointi näkyi konkreettisesti ja oli rajattavissa tietyille alueille ja tiettyihin kaupunginosiin. Ikkunoita korjailtiin ja autoja siirreltiin romuttamoille. Ajattelutapa toimi aikansa, mutta nykyisissä kaupungeissa ja taajamissa sen rajat ovat tulleet eteen. Pahoinvoinnilla ei ole enää vain maantieteellistä sijaintia, vaan se on osa kaikkialla vaikuttavaa kulttuuriamme. Pahoinvointi ei ole enää nälkää, köyhyyttä ja kurjuutta vaan abstraktimmin käsitettävissä olevaa yksilön irrallisuutta ja sielun hätää.

Rikkoutuneiden ikkunoiden sijaan meidän pitäisi kyetä korjaamaan rikkoutuneet sielut. Ongelmana on se, että sanoilla rikottu sielu on vaikeampi nähdä kuin kivellä rikottu ikkuna. Henkisen haa-voittumisen prosessia on vaikea nähdä päällepäin, koska uhri peittelee uhriutumista aiheutuvaa häpeäänsä, eivätkä sanat jätä arpea.

Sekä Jokelan että Kauhajoen tapauksessa joku kuitenkin näki jotakin. Näkijöitä eivät olleet vanhemmat, opettajat, mielenterveysalan ammattilaiset, poliisit tai muut viranomaiset, joiden uskon tehneen parhaansa. Näkijöitä olivat samanikäiset nuoret, jotka erityisesti Kauhajoen tapauksessa antoivat jo viestiä eteenpäin viranomaisille. Aikuisiin verrattuna nuoret ovat keskenään herkempiä aistimaan toistensa tuntoja ja aikuisiin uraohjuksiin verrattuna käyttävät siihen enemmän aikaakin. Surmanteon tekijän kanssa samanikäiset tai samassa elämäntilanteessa elävät nuoret ovat ainoita, jotka voivat aistia kulttuurimme nuorille asettamat paineet ja pärjäämisen vaatimukset.

Se, että näen nuoret tärkeimpinä rikkoutuneiden sielujen tunnistajana, ei tarkoita sitä, että työntäisin vastuun nuorille. Pikemminkin päinvastoin. Jokelan ja Kauhajoen tapahtumista tehtävä ensimmäinen johtopäätös on, että aikuisten tulee entistä vastuullisemmin kuunnella nuoria ja ottaa heidät todesta. Vastaavaa viestiähän olemme saaneet kuulla syksyn aikana nuorten vaikuttajaryhmien taholta. Ei heitäkään tahdota ottaa todesta.

Toinen johtopäätös koskee aikuisten omaa vastuun ottamista. Jokelan tapauksen jälkeen kyseessä on erityisesti vastuun ottaminen tekemättä jättämisistä. Jokelan tapauksen jälkeen ei ollut epäselvyyttä siitä, että kouluampuminen ilmiönä oli tullut Suomeen jäädäkseen. Ennalta ehkäisevät toimenpiteet käynnistyivät kuitenkin hitaasti, ja vasta Kauhajoen tapahtumat vauhdittivat muun muassa aseiden myöntämiseen liittyvien ohjeistusten kiristämistä. Vastuun ottamisen sijasta poliittinen vastuu näkyi selittelemisinä. Lainsäätäjät itse vähätelivät lainsäädännön merkitystä, mahdollisuutta ehkäistä yksittäisiä tekoja tai ministerin mahdollisuutta vastata 7600 poliisimiehen yksittäisestä teosta. Selittelyiden sijasta oleellisempaa olisi ollut myöntää hitaus ennalta ehkäisevien toimenpiteiden käynnistymisessä ja määrittää selkeämmin ja tarkemmin välittömät toimenpiteet ja pitkän tähtäimen toimenpiteet. Ministerin viittaukset tulevan vuoden työryhmämietintöön ja työryhmän työrauhaan ei vakuuta tilanteesta, jossa odotetaan ja tarvitaan välittömiä toimenpiteitä.

Kolmas koskee hallinnon avoimuutta. Oikeusministeriön koulusurmien tutkintatyöryhmä työskenteli Jokelan tapahtumien jälkeen Kauhajoen kouluampumiseen asti matalalla profiililla, eli lyhyillä tiedotteilla ilman väliraportteja. Tiedottamista lisättiin vasta uuden tapauksen jälkeen. Yhtenä työryhmän kohtaamana ongelmana on tietosuoja-lainsäädäntö, joka on vaikeuttanut pääsyä alku-

peräisiin aineistoihin. Tietosuojaongelma on vanha ja sen ylittämiseen näyttää kuluvan aikaa – itsekin esitin siitä suosituksia vuoden 2000 muistiossani nuorten väkivallasta. Sen jälkeenkään yrittäjistä ei ole ollut puutetta. Koulusurmien analyysi ei Suomessa kuitenkaan voi perustua suomalaiseen aineistoon, koska väestömme on siihen liian pieni ja sen myötä tapauksia onneksi vähän niinkuin aina poikkeuksellisissa rikollisuuslajeissa. Analyysi perustuu poikkeuksellisissa rikoksissa aina isoihin väestöihin ja kansainväliseen aineistoon, jota on eniten tässäkin tapauksessa saatavissa USA:sta. Nämä aineistot olivat tiedossa, mutta kuitenkin Jokelan jälkeen ei käyty laajaa analyttistä keskustelua koulusurmista. Nuorisotutkijoidenkin osalta keskustelu jäi nopeatempoiseen verkkojulkaisuun. Keskustelua käydään kiivaimmin tällä hetkellä internetin eri keskustelupalstoilla, joka on kaikille avoin ja keskusrikospoliisin asiantuntijoiden kesken, josta yleisö ei puolestaan tiedä mitään.

Sen jälkeen kun Kauhajoella särkyneet ikkunat on korjattu, olemme nähneet satojen särkyneiden sielujen lähettämät nimettömät uhkaukset eri puolilla Suomea. Aistimmeko heidät vai kyttäämmekö heitä? Suosittelen molempia.

KOULUMAAILMASSA KARIKOITA MURHATRAGEDIoidEN KÄSITTELYSSÄ

Piritta Malinen

Julkisessa keskustelussa on synnytetty uusi kansanryhmä, koulumurhaajat, mikä on opettajan näkökulmasta äärimmäisen pelottavaa. En haluaisi ajatella, että koulujemme käytävillä liikkuu enemmänkin nuoria, joiden mielestä koulu edustaa jotain niin paha, että sen rakenteisiin on vaikutettava karmeimmalla mahdollisella tavalla. Jokelan ja Kauhajoen tragedioiden myötä on noussut esiin myös koulun arkeen vaikuttavia kielteisiä lieveilmiöitä. Yksi kouriintuntuvasti koulumaailman perusturvallisuutta vavisuttava esimerkki on koulumurhahuumori.

Eri ammattiryhmät käsittelevät työssään kokemiaan kauheuksia oman sisäpiirihuumorinsa varjolla. Koulussa tapahtuvaan joukkomurhaan huumorilla suhtautuminen on kuitenkin odottamatonta jopa hurtillakin huumorintajulla varustetulle opettajalle. Mitä tehdä, kun opetusviraston virallinen ohjeistus antaa läpinäkyvän imeliä lause-ehdotuksia normalisoida tilanne kynttilöiden sytyttämisen ja hengellissävytteisen tekstin lukemisen jälkeen, ja oppilas reagoikin osoittamalla, kuka luokasta lähtisi viimeisenä koulupäivänä, mikäli hän suorittaisi teloituksen?

Sekä Jokelassa tapahtuneen tragedian että Kauhajoen surmatyön jälkeen jotkut oppilaat ovat katsooneet oikeudekseen keventää tilannetta huumorin varjolla. Vitsiksi tarkoitetut kommentit aiheuttavat kuitenkin pelkoa ja ahdistusta muissa oppilaissa ja vähintäänkin hämmennystä opettajassa. Ongelmaksi on muodostunut myös se, että vitseistä lähtee huhuina leviämään vääriä tietoja, joka saatetaan tulkita uhkauksiksi. Huhumyllyn seurauksena myös Hämeenlinnassa oli oppilaitos lähes tyhjillään Kauhajoen tapahtuman jälkeisenä maanantaina.

Syyskuisena tiistaina kello 14.30 alkaneella oppitunnilla kuhistiin, käytiin läpi faktoja sekä kauhisteltiin ja hämmästeltiin verkossa olleita videoita, joista ilmeni Kauhajoella juuri tapahtuneen massamurhan suunnitelmallisuus. Epäusko ja hämmennys valtasivat luokassa olevien mielen. Jotkut opiskelijat olivat kiinnostuneita käytettyjen aseiden teknisistä ominaisuuksista. Opettajana olin neuvoton, mutta päätin antaa oppilaiden mennä tiedon lähteille, tarkistaa faktoja uutiskanavien verkkosivuilta. Keskustelimme spontaanista pahoinvoinnista nuorten keskuudessa. Luokasta poistuessaan eräs poika huikkasi lähtiessään: ”Lähdenkin tästä ampumaan vähän koululaisia!” Jonkinasteinen paniikkireaktio ei johtunut siitä, että todella uskoisin pojan toteuttavan selkeästi vitsiksi tarkoitetun uhkauksensa, vaan pakokauhunomainen tunne nousi pintaan, koska en todellakaan ollut varma, miten kyseiseen kommenttiin tulisi reagoida. Enkä ole oikeastaan vieläkään; ei virallisissa ohjeistuksissa puhuta halaistua sanaa koulumurhahuumorista tai katastrofivitseistä. Selkäytimestä tuli reaktionikin: tällaisilla asioilla ei leikitä. Ilmaisni kantani melko tiukkaan sävyyn pojan ollessa jo puoliksi lähdössä. Olenko minä tiukkapipoinen jeesustelija, joka ei ymmärrä oppilaiden huumoria? Miten kohdata tämänkaltainen vitsin vääntäminen?

Koulumaailma on täynnä toiseuttavia piirteitä ja rakenteita. Opettajana työskentelemisen yksi pulmallisista seikoista on toisen kohtaaminen. Mikäli siinä onnistuu, voi oppilaan ja opettajan välille muodostua luottamuksellinen ja hedelmällinen vuorovaikutussuhde, jossa molemmat oppivat toisiltaan. Pahimmillaan koulu kuitenkin voi olla paikka, johon patoutunut epäonnistumisen tunne ja pahoinvointi kohdistuvat. Nuoret edustavat kulttuurisesti monessa suhteessa tyystin eri maailmaa kuin heitä opettavat opettajat puhumattakaan virallisia opetussuunnitelmia laativista virkaihmisistä. Opetussuunnitelman virallinen eetos korostaa monikulttuurisuuden käsittelyä rakentavasti, mutta monikulttuurisuus koulumaailmassa mielletään etnisyyden kautta. Nuorisokulttuurit vain

ovat olemassa, pahimmissa tapauksissa niitä ylenkatsotaan, tulkitaan pahoinvointina tai näennäisymmärrettään. Kulttuuristen erilaisuuksien kohtaamiseen liittyvä ongelmallisuus tuli mielestäni esiin kouriintuntuvasti myös katastrofia käsitellessä. Seurakunta tarjosi lukiollemme apuaan, joka otettiin vastaan. Kaikki opiskelijat vietiin yhteiseen hartaustilaisuuteen, jossa evakelis-luterilainen uskonto oli vahvasti läsnä. Lopputulos oli se, että kuilu erilaisten kulttuuristen ryhmien välillä tuntui vain syvenevän. Ilmiö oli koulumaailmassa tuttu toiseuteen liittyvien rakenteiden vahvistamisen järjestelmä; me (instituution edustajat) tarjoamme omia keinojamme kohdata kriisi, emme juuri vastaanota heidän ajatuksiaan tragedian käsittelyssä.

KAKSINKERTAINEN TOISEUS

Pirjo Mattila

Jostain syystä päässäni on soinut koulusurmien jälkeen laulun pätkä 1970-luvulta, oman nuoruuteni alkuvaiheilta: ”Olen puustani irronnut lehti, kuljen joukossa joutoväen. Öisin uneksin siitä puusta, sen juurella kirveen näin.” Pentti Saaritsan sanoittama voimakas kokemus nousee mieleeni usein ahdistavissa hetkissä. Niin viime aikoinakin.

Keskustelut nuorten kanssa koulusurmien jälkeen nostavat mieleeni paitsi tuon laulun myös käsitteen toiseus, jolla usein tarkoitetaan toisten pois määrittämistä yhteiskunnasta tai yhteisöstä. Yksilön kokemuksena toiseus voi olla repivää. Tanja Lamminmäki-Kärkkäinen viittaa Rauste-von Wrightiin, joka varoitti lasten ja mikseipä nuortenkin osalta toiseuden kokemuksen kieltämisestä. Kuormittavaa on, jos on pidettävä yllä kahta erilaista, keskenään yhteen sovittamatonta maailmankuvaa eri tilanteita varten. No, mitä muuta tämä aika edellyttää kuin kykyä elää vanhempien ja oman sukupolven maailmankuvien mukaisissa todellisuuksissa rinnakkain.

Yllättävän usein nuoren kanssa puhuessani huomaan tämän asettuvan käsittelemään muita nuoria toisina: ”niin ne nuoret saattaa ajatella, ei ne nuoret”. Mistähän se mahtaa kertoa? Voi vain arvailla. Jos onkin niin, että nuoret ikäluokkana ja ryhminä on julkisessa puheessa (ei vain mediassa vaan arkisesti sellaisessa puheessa, johon kuka tahansa voisi halutessaan osallistua) määritelty toisiksi? Toisiksi, joihin kukaan heistä yksilönä ei halua kuulua ja samastua, koska nuoret kerta kaikkiaan ovat mahdottomia, ulkopuolisia ja sellaisia, joiden kanssa nyt ei vaan voi olla tekemisissä. Niin kuin puhelinoperaattorin mainoksessa: ”ota tohon nyt kontakti, osta puhelin”. Haloo!

Suurten ikäluokkien yhteiskunnallinen asema ja siihen nousu tapahtui melko rivakasti. Nuorisomassasta riitti näyttinuoria kaikkialle, ja heistä oli helppo poimia esimerkkejä julkisuuteen ja toimintaan. Kokemukset toiminnasta, vaikutusmahdollisuuksista ja äänen kuulumisesta vahvistivat ainakin kellokkaiden toimijuutta. Monelle liepeillä olleille aika tarjosi kentän, jolla rakentaa sosiaalista identiteettiään. Tätä kokemusta nuoruudesta ja maailmasta silloin kantaa suuri osa tämän ajan päättäjistä mukanaan. He myös tulkitsevat omien kokemustensa kautta tämän päivän nuorten arkea. Nuoret elävät tätä päivää suurten ikäluokkien pian 60-vuotiaiden, nelikymppisten vanhempiensa ja oman ikäluokkansa yhteiskunnallisten ja kulttuuristen tulkintojen ristipaineessa. Maailma ja Suomi ovat kuitenkin muuttuneet paljon, enemmän kuin ehkä tajuammekaan. Miten esimerkiksi tapa nostaa ihmisiä ja asioita julkisuuteen on muuttunut? Eikö huomata, että kehä on muuttunut myönteisestä kielteiseksi? Vahvistaako koulusurmien käsittely julkisuudessa ja uhkailuihin reagointi entisestään tätä tämän päivän nuorten kollektiivista toiseuden kokemusta?

Mitkä ovat tässä ajassa identiteetin ja myönteisen toimijuuden rakentamisen kentät? Marraskuussa 2009 Nuorten Avoimissa Foorumeissa kuulin nuorten nostavan päättäjäpaneelissa esiin kysymyksen ikään pohjautuvasta syrjinnästä. Osa osallistujista oli sitä mieltä, ettei tasavertainen kohtelu toteudu aina palvelujen saatavuudessa tai palvelutilanteessa. Puheen raoista kuului toiseksi asetettujen nuorten ulkopuolisuuden tunne. ”Meille tai meidän kokemuksillemme, ajatuksillemme ei anneta asian mukaista arvoa eikä niitä oteta tasavertaiseen keskusteluun.”

Aikuiset torjuvat nuorten puheen pakkokuraattorikäynnistä – se on ”eettisesti pulmallista” ja ”pakko ei koskaan ole hyvä asia”. Aikuisten äänissä kuuluu lievä närkästys: ”pakko – mehän taistelimme siitä eroon”. Nuori kommentoi takaisin: ”Meille kaikki, mitä koulussa tapahtuu on tavallaan pakollista. Jollet mene hammaslääkəriin tai terveydenhoitoon, saat uuden ajan, moniko menisi, ellei patisteltaisi.” Pakko-sanaan ja sen käyttöön näytti kiteytyvän sukupolvien välisen kokemusmaailman ero. Merkitys on eri tämän päivän nuorelle kuin 1960–70-lukujen teinille nyt, vuonna 2008, aikuiselle.

Toiseuteen liittyy myös omaan yhteisöön tai viiteryhmään kuulumattomien asioiden ja kokemusten vähättely. Niiden nuorten, joiden joukkoon ei kuulu. Jos kokemusten jakamiseen ei ole tilaa tai rakennetta, joka on riittävän turvallinen, niitä ei jaeta. Koulukiusaaminen on kokemuksena niin vahva, ettei siitä ole helppo puhua prosessin aikana tai edes jälkeensä. Mutta entä jos siitä voisi puhua ennakkoon – ilmiönä? Ketkä ovat ne, jotka auttavat turvallisen tilan rakentamisessa, jotta asioista voisi puhua ennakkoon? Ketkä antavat siihen aikaansa, ja mistä nyt aikaa täyttävästä oltaisiin valmiita luopumaan?

Mitä kaikkea sellaista meidän aikuisten maailmaan kuuluu, joille barometrien ja muiden tilastollisten mittareiden mukaan nuoret viittaavat kintaalla, ainakin rastittamisen tasolla.

Yleistämättä kaikkiin nuoriin – mutta silti – nuoriin liittyvä kielteinen puhe ja mediajulkisuus, lähiaikuisten kiire koulussa ja työorientoituminen kotona saattavat vahvistaa ikäluokan jaettua toiseuden kokemusta. Kaikilla nuorilla ei ole sosiaalista ryhmää, jossa jakaa tätä kollektiivista kokemusta. Heidän päällään saattaa siis leijua kaksinkertaisen toiseuden taakka.

Toisaalta leimaamalla ulkopuolinen maailma kielteiseksi on mahdollista suojata omaa identiteettiä. Jos ajattelee aikuisten maailmaa, mikä siinä on tavoittelemisen arvoista nuorten näkökulmasta? Jos lähipiirissä on hyvä parisuhde – kenties se? Kokemukset rauhallisesta perhe-elämästä? Työn tuoma vertaisryhmä ja työstä saatava palkka?

Työn merkitys nousee nuorten puheissa kiinnostavalla tavalla esiin. Oma pieninkin työpaikka on mahdollisuus saada hetki olla tasavertainen ja merkityksellinen toimija aikuisten kanssa. Se siis myös avaa oven raolleen aikuisuuteen – pois toiseudesta. Pitkälle venyvä ”koulupakko” voi siis kokemuksellisesti pidentää nuoruutta toiseuden aikana.

Ei ehkä kannattaisi enää jatkaa puhetta pidentyneestä nuoruudesta, vaan alkaa etsiä askeleita kohti aikuisuutta jo ennen täysi-ikäisyyttä. Aikuisuus pitää määritellä uudelleen, ja siinä nuoret voivat olla mukana. Pitää nostaa puheeseen aikuistuvat nuoret ja ottaa heidät mukaan miettimään aikuistumisen askelmerkkejä. Avata ovia. Jotta yhteiselle määrittelylle ja yksittäisten nuorten askelmerkkien asetelulle on tilaa, pitää koulupäivää tehdä huokoisemmaksi, hidastaa ja pysähtyä puhumaan ja vaatia päättäjiltä tulevaisuuteen suuntaavia resursseja, joilla mahdollistetaan tahdin hidastaminen lasten ja nuorten kehitysyhteisöissä.

Jos tämän päivän teinit kokevat olevansa puustaan irronneita lehtiä? Auttaako pudonneiden haravointi? Ja mitä sillä kirveellä oli tarkoitus tehdä?

Lähteet

- Tanja Lamminmäki-Kärkkäinen (2002) *Identiteetin kulttuuriprofili ja toiseuden purkaminen*. Oulu: Oulun yliopisto. <http://herkules.oulu.fi/isbn9514268075/html/t631.html> (Viitattu 11.11.2008.)
 Pentti Saaritsa (sanat) & Kaj Chydenius (säv) *Työttömän laulu*. [Http://www.youtube.com/watch?v=xUFRVJh_jyo](http://www.youtube.com/watch?v=xUFRVJh_jyo). (Viitattu 14.12.2008.)

SUOMALAINEN VÄKIVALTA, JOUKKOMURHAT JA HISTORIAN HAAMUT

Sari Näre

Juuri kun Kauhajoen koulumurhatragediasta on palattu arkeen, järkyttävien perhemurhien sarja pakottaa ihmettelemään suomalaisen väkivaltakulttuurin elinvoimaisuutta. Kuuluuhan Suomi länsimaissa väkivaltatilastojen kärkeen. Lokakuussa tapahtuneissa kolmessa perhemurhassa on kuollut yhtä paljon ihmisiä kuin Kauhajoen joukkomurhassa. Suomen koulumurhatragedioiden uhrien määrä suhteessa väkilukuun ylittää Yhdysvalloissa kouluammuskeluissa kuolleiden suhteellisen määrän. Ulkomaita myöten kysytään, mikä suomalaisia nuoria miehiä vaivaa.

Nuorten harjoittama väkivalta ei kuitenkaan näytä huolestuttavan ainakaan viime valtuustokauden helsinkiläisvaltuutettujen enemmistöä. Heti Kauhajoen joukkomurhan jälkeisenä keskiviikkona käsiteltiin valtuustoaloitteita, joiden joukossa oli keväällä tekemäni kaksoisaloite lasten ja nuorten sukupuolisen häirinnän ja väkivallan ehkäisemisestä ja siihen puuttumisesta. Aloitteen saamista vastauksista välittyi, ettei Helsingissä ole yhtenäistä ohjeistusta ongelmaan puuttumiseksi ja yritin palauttaa asian uudelleen valmisteltavaksi selkeämmän ohjeistuksen liittämiseksi tekeillä olevaan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan. Kokoomus, ruotsalainen kansanpuolue eivätkä demarit muutamia lukuun ottamatta pitäneet tarpeellisena ohjeistuksen selkeyttämistä. Nämä ryhmät edustivat siis samanlaista puuttumattomuuden asennetta kuin mitä tutkimuksissakin on tullut esiin yleisenä viranomaisasenteena.

Suomalaisissa asenteissa välittyy näkemys väkivallasta luonnonvoimana, jolle ei mahda mitään. Tällaisen ajattelun taustalla on myös mieskäsitys, jossa miehet ikään kuin animalisoidaan osaksi luontoa eikä heitä yritetäkään vastuuttaa väkivallan harjoittamisesta. Muutosvaatimukset säilytetään pikemminkin uhriksi joutuville naisille, jotka nähdään tavalla tai toisella osallisena väkivaltaan – vähintäänkin syyllisenä siihen, etteivät osaa valita seuraansa tai miestään oikein. Kun lapset kasvavat väkivaltaisessa kodissa, heidän riskinsä käyttää väkivaltaa myös keskinäisissä suhteissaan kasvaa. Voisikin kysyä, mikä merkitys kotiväkivallalla on siinä, että 40 prosenttia yhdeksäsluokkalaisista ja melkein yhtä suuri osuus kuudesluokkalaisista pojista on joutunut vuoden sisällä väkivallan tai sen uhan ja yrityksen kohteeksi, kuten lapsiuhritutkimuksesta ilmenee.

Myös kouluammuskelun kertautuminen Jokelan jälkeen Kauhajoella kertoo välinpitämättömästä suhtautumisesta väkivaltaan. Vaikka Jokelan joukkomurhan jälkeen eri työryhmissä korostettiin kouluammuskeluriskien nettiprofiloinnin tarpeellisuutta viranomaisten yhteistyönä, kokoomusvetoinen sisäasiainministeriö ei huolehtinut asian järjestämisestä. Siinä missä perheväkivallan taustalla näyttää olevan animalistinen mieskäsitys, vihayhteisöihin liittyvässä väkivallassa saattaa vaikuttaa historiaamme juurtunut puuttumattomuuden ja vihapuheen perinne.

Paitsi luottamus, myös viha on keino sitoa yhteisöjä. Yhteisöt voivat olla hyvinkin kiinteitä, kun on yhteinen käsitys siitä, mitä pitää vihata. Perussuomalaisten menestys kunnallisvaaleissa kertonee tästä yhteisymmärryksestä. Suomen militaarinen historia – niin sanottu talvisodan henki mukaan luettuna – on pitkälti perustunut samanlaiseen yhteisymmärrykseen oikeasta vihollisesta: sodan aikana ”ryssäläisyys” oli kiroasana, jonka piiriin lukeutuivat niin rauhanaktivistit, ryömäläiset kuin kommunistitkin. Kuten silloin, nykyäänkin ”vaara uhkaa ulkoa”: toisenlaisina pidetyt koetaan uhkaksi. Peräänkuulutettaessa yhteisöllisyyttä avaimena väkivallan ehkäisyyn onkin syytä tiedostaa, mille yhteisöllisyys rakentuu: perustuuko se moninaisuuden suvaitsemiselle vai epäluottamukselle erilaisia kohtaan. Tiiviissä kaunaisessa yhteisöllisyydessä erilaisten ulkopuolisuus korostuu, mikä voi

kostautua myös yhteisölle. Natsi-Saksa lienee tästä traagisin esimerkki historiassa.

Suomessa vihapuhe oli erityisen vahvaa sotaa edeltävässä ja sodan aikaisessa oikeistoradikalismissa: isänmaallisuus ja ryssäviha kävivät käsi kädessä. Yhtä pahana nähtiin vasemmistolaisuutta ja rauhanaatetta yhdistävä ”ryömäläisyys”, joka sai nimensä demareiden rauhanoppositioon kuuluneen kansanedustaja Mauri Ryömän mukaan. Lasten ja nuorten militarisointi oli ajan henki, ja sitä harjoitettiin varsinkin suojeluskuntatyössä, Isänmaallisen Kansanliikkeen nuorisotyössä ja Akateemisessa Karjala-Seurassa. Onkin pantava merkille, että Kauhajoki oli varsinkin IKL:n ja Jokela suojeluskunnan vahvassa vaikutuspiirissä.

Ja mikä yhdistääkään joukkomurhien jälkeistä kouluaikaa ja sodan ajan lukiolaisten kokemusmaailmaa? Ikätovereita kuolee ympäriltä ja sanaton suru valtaa yhteisön. Olen kutsunut sukupolviväkivallaksi sodanaikaista alaikäisten nuorten passittamista kuolemanvaaraan. Mannerheimin päiväkäsytyn olivat täynnä nuorille sälytettyä vaatimusta itsensä uhraamisesta isänmaalle. Varsinkin vapaaehtoisena maanpuolustukseen osallistuneet nuoret joutuivat sodan jälkeen kuitenkin kokemaan pikemminkin häpeää kuin kunniaa, samoin pelkoa sotahulluiksi leimautumisesta.

Vanhempien sukupolvien harjoittamasta vallankäytöstä, josta nuoret itse joutuivat kuitenkin sodan jälkeen vastuuseen, on tyystin vaiettu. Traumaattisista kokemuksista vaikeneminen puolestaan lisää seuraavissa sukupolvissakin riskiä niiden käsittelyyn toiminnan kautta. Voikin kysyä, onko suomalaisten joukkomurhien taustalla osaltaan vaiettujen sotatraumojen toiminnallistaminen. Siinä missä kouluammuskelija hakee marttyyrin asemaa kouluampujien sarjamurhayhteisössä, isovanhempiemme sukupolven nuorilta edellytettiin marttyyriyttä uhrautumalla isänmaalle.

Militaarista historiastamme juontuu myös suhteessa väkilukuun kolmanneksi suurin aseiden määrä maailmassa, mistä sisäministeri ei näytä olleen erityisen huolissaan. Oikeus ampumaharrastukseen sopii ministerin edustamaan maailmankuvaan, jossa riskit yksityistetään ja yhteiskunnan oikeutta riskien säätelyyn rajoitetaan. Tällöin helposti unohtuu, että väkivalta on riskien ytimessä: väkivallan näkeminen ja kokeminen – myös kuritusväkivallan kokeminen – on lapselle sekä terveysettä syrjäytymisriski. Lapsena koetun väkivallan on todettu lisäävän terveysriskejä myöhemmällä iällä. Samoin vangeista suurin osa on kokenut väkivaltaa. Poliitikoille onkin syytä esittää kysymys, halutaanko jatkaa väkivaltaan puuttumattomuuden tiellä vai rakentaa kestävää kehitystä väkivallattomuutta edistämällä.

YHTEISÖLLISYYDELLÄ ON KESKEINEN MERKITYS VÄKIVALTATAPAUKSIEN KÄSITTELYSSÄ

Atte Oksanen & Pekka Räsänen

Kauhajoen traaginen kouluammuntatapaus oli kuin seuraava näytös marraskuun 2007 tapahtumille Jokelassa. Myyrmannin ostoskeskuksessa 2003 tehty pommi-isku pohjusti molempia. Kaikki nämä teot herättivät samanlaisia voimakkaita julkisia kannanottoja, joissa etsittiin kuumeisesti motiivia ja selityksiä teoille.

Tapauksilla oli myös monia lieveilmiöitä, joihin kuuluvat erilaiset internetin ja tekstiviestien välityksellä lähetetyt uhkaukset, joilla tavoitellaan myös puhtaasti huomiota. Internetin merkitystä ei voida tältä osin väheksyä; toteutuneet ja toteutumatta jääneet uhkaukset saivat nopeasti huomiota internetin yhteisö- ja viiteryhmäpalveluiden kautta. Yhteisöllisyys ja vertaisryhmät saavatkin tässä mielessä uudenlaisia merkityksiä tietoverkoissa.

Suomessa monet asiantuntijatahot ja poliitikot ovat toistelleet Jokelan tapauksesta alkaen, että yhteisöllisyyttä on vahvistettava. Usein jää kuitenkin määrittelemättä, mitä yhteisöllisyydellä varsinaisesti tarkoitetaan ja kuinka yhteisöllisyydestä olisi apua vastaavien tapausten ehkäisyssä.

Touko–kesäkuussa keräämässämme *Arkielämä ja epävarmuus* -kyselytutkimuksessa kartoitettiin jokelalaisten sosiaalisia vuorovaikutussuhteita ja selviytymiskeinoja, koettua turvattomuutta ja mielialaa sekä suhtautumista paikallisyhteisöön ja viranomais toimintaan. Kysely kohdistettiin alueen 700 asukkaalle.

Toteuttamamme kyselytutkimus on osa yhdessä amerikkalaisen Virginia-Tech -yliopiston sosiologian laitoksen kanssa toteutettavaa hanketta. Yhdysvalloissa kerätään aineistoa Virginiasta, jossa tapahtui alkuvuodesta 2007 yhteensä 33 henkeä vaatinut ampumatapaus sekä Omahasta, Nebraskasta, jossa mies ampui ostoskeskuksessa kahdeksan ihmistä vain kuukausi Jokelan tragedian jälkeen.

Selvitämme projektissamme, millaisia kulttuurisia eroja ja yhtäläisyyksiä amerikkalaiseen ja suomalaiseen yhteisöllisyyteen liittyy silloin, kun voimakkaiden väkivallantekojen jälkeen yritetään palautua kohti arkea. Kansainvälinen vertailu on keskeistä, sillä selviytymisprosessit ottavat erilaisia polkuja eri kulttuureissa ja yhteisöissä.

Hanke on parhaillaan vasta ensimmäisessä vaiheessa ja jatkuu Emil Aaltosen säätiön rahoituksella vuosina 2009–2011. Jo nyt voidaan kuitenkin esittää muutamia löydöksiä tapahtumien vaikutuksista.

Jokelaa koskevat tulokset osoittavat, että kouluammunta koettiin paikallisesti erittäin traagiseksi tapahtumaksi. Kolmanneksella vastaajista oli kuollut ammunnessa joku läheinen tai tuttava. Jokelalaiset olivat tyytyväisiä viranomais ten ja poliisin toimintaan. Sen sijaan median toimintaa arvosteltiin voimakkaasti.

60 prosenttia alueen asukkaista arvioi ampumistapausten yksittäiseksi tragediaksi. Vain puolet oli sitä mieltä, että tapaus olisi ollut ylipäänsä estettävissä. Väkivallan uhriksi itse joutuneet olivat muita useammin sitä mieltä, ettei kyseessä ollut yksittäinen tragedia. Tämä näkemys on yleisempi myös niillä vastaajilla, jotka kokevat väkivaltaviihteen merkittäväksi yhteiskunnalliseksi riskitekijäksi. Väkivaltakokemuksille ja -vihteelle herkistyneet ihmiset ovat siis muita taipuvaisempia ajattelemaan, että kouluammuntoja esiintyy yhä uudestaan.

Kauhajoella sattunut murhenäytelmä osoitti, että kaikkein huolestuneimpien vastaajien pelot eivät olleet aiheettomia. Kuitenkin suomalaisten suhtautuminen väkivaltaan on perinteisesti ollut vähättelevää, vaikka maamme sijoittuu väkivaltarikostilastoissa Länsi-Euroopan kärkipäähän. Viranomaisiin luotetaan vahvasti, ja varmasti osittain siksi väkivallan vastaista kansalaistoimintaa on ollut melko

vähän. Jokelan ja Kauhajoen tapausten jälkeen suurin osa huomiosta kiinnittyi viranomaisten toimintaan ja aselain epäkohtiin.

Kontrollikeinot eivät usein kuitenkaan ratkaise ongelmia. Etenkin Yhdysvalloissa kouluammunnat ovat johtaneet pelon ilmapiiriin leviämiseen, kun erilaiset dramaattiset tapahtumat saavat massiivista huomiota televisiossa ja sanomalehdissä. Kansalaisten pelkoihin on vastattu pääasiassa kontrolli- ja turvatoimia kiristämällä. Käytännössä pelon ilmapiiri on tuottanut vain lisää riskitilanteita Yhdysvalloissa.

Toisaalta Yhdysvalloissa korostetaan paikallisuutta ja yhteisöllistä vastuuta aivan eri tavoin kuin Suomessa. Oman kaupunginosan urheilujoukkueen pärjääminen ja lähiympäristön maine ovat amerikkalaisille usein kunniakysymyksiä. Alustavien tulostemme mukaan näyttäisikin siltä, että Yhdysvalloissa dramaattisia väkivallan tekoja käsitellään yhteisöllisemmin kuin Suomessa. Olisiko tämäntyyppinen yhteisöllisyys avain myös järjestettömien väkivallanteekojen ehkäisyssä?

Traagisten tapahtumien seurauksia on välttämätöntä tutkia ajallisesti, jotta voidaan selvittää vaiheittain, miten tapahtuman kokeneet kykenevät jatkamaan elämäänsä. Mediassa kohu laantuu katastrofien jälkeen yleensä nopeasti, mutta arkielämässä ja mielialoissa vaikutukset saattavat näkyä pitkään.

Sosiaalisen vastuun korostaminen omassa lähipiirissä on ratkaisevassa asemassa paitsi väkivalta-tapausten jälkihoidossa myös niiden ennaltaehkäisyssä. Huomiota tulisi kiinnittää ennen kaikkea paikallistason epävirallisiin suhteisiin. Naapurusto ja paikallistason sosiaaliset tukiverkot kykenevät tarjoamaan keskeisiä resursseja tapahtumien käsittelyyn sekä uusien tapahtumien ennaltaehkäisyyn.

Paikallistason verkostoja tukevat osaltaan myös internetin verkkoyhteisöt, jotka tulisikin mieltää perinteistä sosiaalisuutta vahvistavina asioina – eikä väistämättä yhteisöllisyyttä heikentävinä ilmiöinä. Tämä on tärkeää ymmärtää etenkin nuorten pahoinvointia ehkäisevässä toiminnassa.

PUUTU, HAJOTA JA HALLITSE – ANNA ULOSPÄÄSY VÄKIVALLAN VIRRASTA!

Kari Paakkunainen

Myyrmannin, Jokelan ja Kauhajoen tapahtumakulut on mahdollista nähdä uudentyyppisenä yksilöllisenä poliittisena terrorina. Terroristin mainetta ei enää vältellä. Sen viitekehys ylevöittää. Antisivilisoiva ideologia ja motiivi, universaalit manifestit, sankarit, seuraavat yleisöt ja speaktaakkelit sekä uhrien riitit ovat osa yhteisöterroristista esitystä. Myös tekijöiden sosiaalinen ja muu profiili sopivat tutkimuksen esiinnostamiin terroritaustoihin. Mutta terrorin organisaatio poikkeaa kaavasta. Se elää netin ruohonjuurissa, ja se on valmis vasta narsistisen itsemurhan tekijän dramaattisessa speaktaakkelissa. Kompetentilla toimijalla on mahdollisuus salailuun ja lohtia visuaalinen esitys, ja me tavallaan hoidamme loput. Toiminta organisoidaan virtuaalisessa horisontissa ja sen vihjeissä. Hierarkkista terroriorganisaatiota ei tarvita. Media ja me nostamme juhlakalun karismaattiseen loistoon.

(Koulu)Yhteisöterrorin ja ihmis- ja sivilisaationihilismin perustelujen sekä esteettis-teoreettisten mallien ohuus, sekavuus ja ristiriitaisuus onkin nostettava esiin yhtä lailla mediassa, koulussa kuin vertaisyhteisöissäkin. On osattava ja uskallettava puuttua niihin, missä ne muhivatkin. Terrorismin tutkija Leena Malkki on toisaalla todennut, että terroriliikkeiden ja -sarjojen sisäisiä ristiriitoja on käytettävä hyväksi ja terrorin pauloihin jäänyttä julkisuus kuvaa olisi hyvä hämmentää ja kehittää tämän mukaisesti. Ylipäänsä poliittisten ääri- ja terroripiiriläisten itsetuhoisten aikeiden epätoivoiset kehät ja omalaatuiset palkitsemistavat luovat myös tiukkoja fraktioita ja kipeää epäsopua väljienkin kontaktien kautta elävien liikkeiden sisälle.

Toinen puoli narsistisen terrorin poliittista speaktaakkelia on se, että monet yhteiskunnalliset toimijat ja poliitikot haluavat käyttää sitä hyväksi. Keskustelun polarisaatio yhtäältä merkittävän poliittisen terrorin ja toisaalta turvallisuushasta huolestuneiden järjestys- ja yhteisötalkoosuolueiden välillä eskaloi tilannetta. Tätä vastayhteisöllisyyttä ja rintamanmuodostusta ruokkivat perinteiset kristillis-valtiolliset surutyön kollektiiviset muodot ja riittijulkisuus. Samoin asevaraisen turvallisuuden ja esteettis-tehokkaista asevaraisista ratkaisuisista viehättyneet ”puhdistajat” ja dramatisoijat löytävät toisensa aseidenriisujia ja kulttuuripuolueen ihmisiä vastassa. Eurooppalaisen terrorin historia kuitenkin viittaisi siihen, että militanttien liikkeiden rapautuminen lähtee omien tai lähipiirien vastustavista henkilöistä ja fraktioista sekä militanttien tekojen ei-aiotuista ja hämmäntävistä vaikutuksista. Militanttien verkostoja ei voi pitää perinteisinä hierarkkisina organisaatioina. Performatiivinen ja narsistinen väkivaltauhittelu kuitenkin usein malliintuu tilallisesti keskuksista periferiaan. Näin nämä kontaktiverkot ja yhteisöjen laajennukset ovat sosiaalipedagogisten interventioiden, poliittisen ja yhteisöpoliisin puuttumisen väärttejä.

Myös nuorisopolitiikan tulee verkottua ja räätälöidä omat Exit-malliset (ulospääsytien mahdollistavat) rasistisia tai ääri liikkeitä hajottavat projektinsa: liikkeiden voimapesät on ensin poliittisen mielen tasolla hajotettava, vasta sitten löytyy niissä mukana oleville yksilöille liikkuma- ja pelivaraa löytää ulospääsytie tukiyhteisöistä, jossa lämmitetään performatiivisen väkivallan pyhää vihan ja tuhon liekkiä. Narsistinen väkivalta suomalaisina prosesseina on ollut enemmän sankarispektaakkelin rakentamisessa ja yksilössä tämän etukäteen kuvitellun yhteisöllisyyden edessä kuin tiukassa organisoivassa yhteisössä. Silti ’speaktaakkelin’ (yhteisöllisen näytöksen) purkaminen vaatii oikea-aikaisia refleksiivisiä tekoja ja Exit-tyyppisiä interventioita. On osoitettava, että militantit ovat myös epäonnistuneet – eikä vain laskea jälkikäteen ruumiita. Mutta tämä ratkaisu on paljolti median kädessä. Jos ja kun yhteisöterrorin väljä ja toisiaan toimissa seuraava porukka – ’he’ meitä vastassa – kyetään

purkamaan enemmän fraktioiden ja yksilöiden ristiriitaiseksi ja epätoivoiseksi kuvaksi, niiden gloria väljähtää, ja performanssit alkavat syödä toisiaan. Julkisuuskuva on tässä mielessä tärkeämpi kuin väkivallasta innostuneiden henkilöiden ideologinen tai kirjallinen sitoutuminen antisivilisaatio- tai yli-ihmisoppien ideologioihin tai hätäisiin toisen käden tulkintoihin teorioista.

Jälkimmäisiin puuttuminen vaatii pietasopettajan tai vertaistoimijan, joka vakavasti uskaltaa puuttua väkivaltaoppeihin hektisessä keskustelussa. Median vastuu on toisenlaisista logiikoista kiinni – markkinoita hamuava media sokeeraa ja rikkoo joka päivä humanistisia ja harkittuja sosiaalipedagogisia ihmisoikeusajatuksia vastaan. Onhan meillä myös poikkeuksia väkivaltaisten terroriliikkeiden suomalaishistorioissa ja varsinkin taiteellisissa esityksissä. Kansallinen tai muu juhla vapautuseetos ei aina enää oikeuta väkivaltaa tai jalohenkistä terroria. Väinö Linnan koko sammakkoperspektiivinen tuotanto suhteessa väkivaltaan, Hannu Salaman *Siinä näkijä, missä tekijä*, Jari Tervon *Troikka*, Olli Saarelan *Lunastus*, Tero Jartin *Aapo* ja Juha Siltalan *Lapuan liike ja kyyditykset 1930* ovat komeaa kuvausta ja kerrontaa väkivallan toisista kasvoista. Kuinka sattumanvaraisen kreisiä, eskaloituvaa, henkilökohtaiseen psykodynamiikkaan, yksilöhistoriaan ja korvaaviin tai siirrettäviin tunteisiin perustuvaa juhlalliseksi ja vapauttavaksi tarkoitettu väkivalta realistisessa elämässä onkaan? Myös Che Guevaran ja Fidel Castron USA:n eristämällä tukemista myyteistä kerrotaan jo realistisen monimielisesti. Böllin ja Schlöndorffin *Katherine Blumen menetetty maine* toi median terrorin vahvasti julkisuuteen. Tällaisten taideteosten jälkeen olisi mahdollista siirtyä amerikkalaisen väkivalta- tai Columbinesankareiden purkamiseen – esimerkiksi Michael Mooren *Bowling for Columbine* -henkisen parituntisen dokumenttielokuvakriittiseen analyysin avulla.

Näillä dokumenteilla ja esteettis-taiteellisilla teoksilla voidaan nuorille osoittaa, että elämän epätoivo ja poliittisen terrorin viitekehys ovat aina kietoutuneet yhteen onnettomin ja sääliittävin tuloksin. Jo ennen hyperyksilöiden portfolion ja portaalien maailmaa – jossa yhteiset totuudet taittavat – fanaatikot ovat rakentaneet itselleen perustan ja tarkoituksen kohdata kuolema performatiivisen oman-tarinan-loppuun-saattamisen väkivallan avulla. Kuinka suuri ero on sillä, että kollektiivisen toiminnan ja maailmanparannustoveriuden sijaan hyperindividualistinen olento rakentaa postmodernisti ahdistavasta lopustaan eli kuolemastaan käsin selittyvän yhteisöllisen spektaakkelin? Väkivallan suhteen eroa ei ole.

JOKELAN KOULUSURMIEN OPETUKSIA NUORISOTYÖLLE

Sami Paananen

Vuoden 2007 marraskuun alku jää historiaan ajankohtana, joka muutti merkittävästi nuorisotyön toimintaympäristöä Suomessa ja toi esiin aivan uudenlaiset haasteet tehdä nuorisotyötä. Jokelan koulusurmat 7.11.2007 merkitsivät omalla tavallaan yhden ajanjakson loppumista ja aivan uuden tyyppisen aikakauden alkua. Tämä uusi aikakausi sai vielä muistutuksen todellisesta olemassaolostaan Kauhajoen koulusurmien yhteydessä 23.9.2008. Monien mielissä ja puheissa on tapahtumien jälkeen aivan oikeutetusti ihmetelty: Mistä oikein on kysymys? Mistä tämä kaikki kertoo ja miten tähän on päädytty? Kukaan tuskin pystynee antamaan näihin kysymyksiin tyhjentäviä vastauksia, eikä sellaisia olekaan.

Ilmiötasolla liikuttaessa näen erityisen huolestuttavana asiana vihan ja sitä lietsovan kulttuurin, joka näyttää olevan voimissaan erityisesti joidenkin verkkoyhteisöjen tasolla. Toinen huolestuttava asia on koulusurmaajien ihannointi ja tähän liittyvä kuolemattomuusmyytti. Olisiko ollut viisasta, että surmaajien tarinat olisi alusta lähtien vaiettu täysin? Nyt heistä on tehty omalla tavallaan myyttisiä ja kuolemattomia hahmoja, jotka valitettavasti keräävät myös ihailua osakseen. Tälle ajalle tyypillinen ilmiö on varsin voimakas julkisuushakuisuus. Osa nuorista haluaa julkkikseksi lähes millä hinnalla hyvänsä. Idolsin ja Big Brotherin tyyppiset ohjelmaformatit ruokkivat tätä ilmiötä huolestuttavalla tavalla. Yleisessä keskustelussa puhutaan paljon kiusaamiskulttuurista ja siitä, miten siihen pitäisi puuttua. Samaan aikaan hyväksymme julkisen kiusaamis- ja nolaamiskulttuurin televisiossa ja annamme sille täyden tuen miettimättä sen enempää moraalialta tai vastuutamme aikuisina. Lakonisesti voisi todeta, että kusemme samaan aikaan omaan kamiinaamme. Voi myös miettiä sitä, mikä oikeastaan olisi nopeampi tapa päästä julkisuuteen ja kuolemattomuuteen, kuin nämä kaksi tapahtunutta kouluammuskelua.

Nuorisotyön rooli ja merkitys yhteiskunnallisena toimijana on saanut näiden tapahtumien jälkeen varsin suuren nosteen, eikä syyttä. Kun tarkastellaan nuorisotyön eetosta, on siinä aina ollut voimakkaana taustalla yhteisöllinen ja ennalta ehkäisevä ote. Välillä nämä asiat ovat hämärtyneet, mutta aina vaikuttaneet taustalla enemmän tai vähemmän. Tällä hetkellä huomio on kiinnittynyt ennen kaikkea siihen, mitä nuorisotyössä on tehty tapahtumien jälkeen ja miten nuorisotyöllisiä toimintoja on organisoitu kriisien jälkihoitoon. Nuorten näkökulmasta katsottuna on nuorisotyöntekijä ehkä se kaikkein helpommin lähestyttävä viranomainen siinä tilanteessa, jossa apua tai tukea tarvitaan. Kriisien jälkihoitotyössä tässä onkin nuorisotyön paras osaaminen ja ammatillisuus. Parhaimmillaan nuorisotyöntekijä antaa nuorelle mahdollisuuden ja luo turvallisen tilanteen ja ympäristön, jossa nuori omaan tahtiinsa käy tilannettaan läpi. Nuorisotyössä ammatillisuus nousee esiin juuri silloin, kun nuoren varsinainen kriisi ei näy eikä siitä ole vielä päästy puhumaan. Hyvä nuorisotyöntekijä antaa nuorelle aikaa eikä yritä omalla toiminnallaan nopeuttaa prosessin kulkua tässä vaiheessa. Uskon vahvasti nuorisotyöntekijöiden ammattitaitoon ja aikuisuuteen tällaisissa tilanteissa. Helppoa se ei ole, mutta nuoren kannalta välttämätöntä. Ammattimaisuutta osoittaa myös se, että nuori osataan ohjata eteenpäin omien ammatillisten rajojen tullessa vastaan.

Paljon esillä ollut termi tehostettu nuorisotyö on yksinkertaistetusti sitä, että aiemmin tehtyjä nuorisotyöllisiä toimenpiteitä jatketaan hieman tehostetuimmalla resurssilla. Perusnuorisotyö, johon kuuluvat esimerkiksi nuorisotalotoiminta, erityisnuorisotyö, retket, leirit, virtuaalinen nuorisotyö ovat juuri niitä toimenpiteitä joita tehostetaan. Mistään muusta siinä ei ole kyse. Nuorisotyötä ei saa

edelleenkin mieltää toimintamuodoksi, joka näiden tapausten jälkeen kehittää jotain taikatemppuja, joilla pahan olon saa katoamaan ja asiat muutettua taas hyväksi. Pitkäjänteinen tehostettu perusnuorisotyö on elämistä ja toimimista siinä arjessa, jossa tämän päivän nuoret elävät. Olisi suotavaa, että nuorisotyötä tehostettaisiin koko maassa nimenomaan ennalta ehkäisevässä mielessä.

Jokelan tapahtumien jälkeen olen oppinut käyttämään yhteistyön käsitteen sijasta termiä yhteinen työ. Se kuvastaa paljon paremmin sitä yhteistä verkostoa, jossa työtä tänä päivänä tehdään. Nuorisotyö on yksi toimija verkostossa, jonka kaikki toimijat tekevät parhaimmillaan yhteistä työtä yhteisen päämäärän saavuttamiseksi. Kaiken kaikkiaan olisi korkea aika miettiä sitä, tehdäänkö työtä erilaisten mantrojen ja termien puitteissa vai tehdäänkö työtä asiakkaiden, eli tässä tapauksessa nuorten, hyväksi. Mantroilla tarkoitan termejä moniammatillisuus ja poikkihallinnollisuus. Yhteistä työtä tulee tehdä yhdessä, ja se ainoa keino saavuttaa hyviä lopputuloksia. Kriittinen suhtautumiseni kohdistuu nimenomaan noihin edellä mainittuihin termeihin. Valitettavan usein se yhteistyö jää kahvinjuontipalaverien tasolle, joiden suurin anti on se, että saadaan kinastella siitä, kuka moniammatillisen verkoston jäsenestä on lopulta pätevin määrittelemään yhteisen käsissä olevan ongelman. Aina ei toki ole näin, mutta valitettavan usein kyllä.

Mitä Jokela sitten konkreettisesti opetti nuorisotyölle? Ainakin sen, että nuorisotyön roolia yhteisöllisyyden lisäämisen ja ennalta ehkäisevän toiminnan toteuttajana on entisestään korostettava. Nuorisotyö ei voi muuttua korjaavan työn tekijäksi. Sen osaaminen ja ammattitaito eivät ole siellä. Jokohan tässä vaiheessa uskallettaisiin viimein konkreettisesti tunnustaa se, että ennaltaehkäisevään työhön panostaminen voisi säästää sekä rahaa että parhaimmassa tapauksessa myös ihmishenkiä. En kuitenkaan väitä, että Jokelan ja Kauhajoen tapahtumat olisi voitu estää nuorisotyöllisin keinoin. Tuskin niitä olisi voitu estää minkään muunkaan toimijan puolesta. On erittäin epäkorrektia ja suorastaan törkeää kuulla joidenkin henkilöiden julkisuudessa toteavan, että Jokelan tai Kauhajoen tapahtumat eivät millään tavalla yllättäneet. Jos jollain todella on näin suuri viisautensa käytössään, olisi kansantalouden ja yleisen turvallisuuden nimissä paljon hyödyllisempää, että tiedot toimitettaisiin poliisille etukäteen. Jälkiviisautensa tässä tapauksessa on mielestäni moraalitonta ja epäkunnioittavaa. Se osoittaa jotain varsin konkreettista lausujan omasta ammattitaidosta ja ajatusmaailmasta.

Olisi syytä pohtia valtakunnan tasolla sitä, voisiko kuntien nuorisotoimille luoda yhtenäisen pohjan kriisitilanteissa toimimista varten. Kyseisen pohjan tulisi olla sellainen, joka olisi helposti istutettavissa kuntien omiin valmiussuunnitelmiin ja nimenomaan nuorisotyön toimintamalleihin. Nämä suunnitelmat antaisivat jo ennalta ehkäisevässä mielessä turvallisuuden tunnetta sellaisia tilanteita varten, joihin voi yllättäen joutua. Suunnitelmia tehtäessä tulisi liikkua hyvin konkreettisella tasolla riskien kartoituksen, toimintamallien ja ohjeistuksien suhteen. Paksut turvallisuus- ja varautumissuunnitelmat kun tahtovat usein jäädä vain muodollisuuksiksi, joihin ei paneuduta enää sen jälkeen kun ne on saatu pois käsistä. Näiden suunnitelmien tulee tukea nimenomaan konkreettista toimintaa kriisitilanteessa ja niiden tulee olla helposti luettavia ja omaksuttavia sekä aina tarvittaessa työntekijöiden saatavilla.

Nuorisotyö on nyt taas pop. Kuntavaaleissa nuorten asiat olivat näyttävästi esillä viime syksynä, ja ehdokkaat olivat kiinnostuneita nuorten elämään liittyvistä asioista. Toivoa vain sopii, että kiinnostus jatkuu seuraavan neljän vuoden ajan ja ennalta ehkäisevään työhön myös oikeasti osoitetaan euroja. Kuten niin monesti on todettu, haavojen paikkailu on aina paljon kalliimpaa ja inhimillisesti raskaampaa kuin niiden ennaltaehkäisy. Pienet haavat kuuluvat elämään, mutta kovin syviä haavoja tuskin kukaan haluaisi enää nähdä lisää.

KAUAHAJOKI JA JOKELA

J P Roos

Nuorisotutkimusverkoston laatimassa Jokela-raportissa esitettiin kattava lista kaikista niistä syistä, joita suomalaiset asiantuntijat ovat esittäneet Kauhajoen ja Jokelan tragedioille. Lista on paikoittain tahattoman koominen. Kaikki muistavat, että Kauhajoen jälkeen hallituksen ensimmäinen selitys oli yhteisöllisyyden puute. On totta, että voidaan ajatella että yhteisöllisyyden ja välittämisen lisääminen yhteiskunnassa vähentää väkivallan riskiä, mutta suhde on parhaimmillaankin äärimmäisen etäinen ja normaalisti kyse on ns. ekologisen korrelaation ongelmasta. Suomessa yhteisöllisyys voisi lisääntyä valtavasti, mutta kun riittää että yksi tai kaksi nuorta miestä jäävät ulkopuolelle, niin tragedia on mahdollinen. Yhteisöllisyys voi estää, mutta ei kovin tehokkaasti. 99 prosenttia hyviä perheitä ei auta, jos yhdessä prosentissa kohdellaan lapsia kurjasti. Yhteisöllisyys on siis hyvä asia, mutta tähän siitä ei ole apua.

Sama koskee hieman konkreettisempia toimia kuten vaikkapa kouluterveydenhoitoa tai lastenpsykiatriaa. On epätodennäköistä, että näillä toimilla olisi mitään erityisestävää vaikutusta juuri sellaisiin äärimmäisiin tapahtumiin kuin Jokela ja Kauhajoki. Itse olen taipuvainen ajattelemaan, että nykyisellä lastenpsykiatrialla voi jopa olla vahingollisia vaikutuksia. Olen juuri seurannut tapahtumakulkua, jossa 10-vuotias poika on pakotettu vastoin itsensä ja isänsä tahtoa pitkäaikaiseen psykiatriseen sairaalahoitoon ja erotettu ns. hoitavien lääkäreiden lausunnoilla ja tuomioistuimen päätöksellä kokonaan isästään. Tästä ei varmasti ole pojalle myönteisiä seurauksia. En silti usko että tämä poikaroukka ryhtyy väkivaltaiseksi.

Kyse on ennen kaikkea kausaalisen ajattelun puutteista. Ei osata erottaa toisistaan yleisiä tai hyvin etäisiä syitä, joilla ei voida vaikuttaa poikkeuksellisiin tapahtumiin sellaisista efekteistä, jotka toimivat suoraan estävinä. Emme voi tietää, kuka ryhtyy väkivaltaiseksi ja milloin, mutta voimme vaikuttaa siihen, että tällaisen toiminnan seuraukset ovat mahdollisimman vähäiset.

Ampumiset kouluissa ovat äärimmäisen harvinaisia ja poikkeuksellisia. Niitä tekeviä yksilöitä on hyvin vähän. Kuten eräs radiotoimittaja totesi, hänelläkin on väkivaltafantasioita, mutta hän ei toteuta niitä. Myönnän tämän itsekin: muistan että kirjoitin joskus lukiossa aineen, jossa fantasioin sillä että joku nimeltä mainitsematon oppilas olisi tappanut koko luokkansa. Opettaja palautti aineen ja sanoi, että se oli aika kauhea. Nyt luultavasti olisin joutunut poliisin puhutteluun. En muista mikä minut sai ajattelemaan näin hirveitä, mutta kai se johonkin luokan ja minun väliseen konfliktiin liittyi. Missään tapauksessa en ollut tekemässä mitään.

Myöskään profilointi ei ole ratkaisu näissä tilanteissa, jossa pitäisi pystyä siis ennakoimaan tapaukset, joissa joku tekee aivan äärimmäisen ja epätodennäköisen teon. Profilointi ei varmasti kuitenkaan ole hyödytöntä, niin kuin jatkossa yritän osoittaa.

Miten siis voidaan estää sellaisia tapahtumia, jotka ovat poikkeuksellisia ja harvinaisia? Todettakoon tässä kuitenkin se, että nämä tapaukset eivät enää ole niin epätodennäköisiä kuin ennen. Jo Jokelan jälkeen oli melko ilmeistä, että se ei jäisi ainoaksi. Nyt Kauhajoen jälkeen on melko mahdollista, että saamme näitä tapauksia suhteellisen säännöllisin väliajoin. Kynnys on alhaisempi, ja tekijät ottavat oppia aikaisemmista teoista: esimerkiksi uhrien määrä voi hyvinkin kasvaa. Ellei keksitä riittävän tehokkaita vastatoimia.

Ensimmäinen tehtävä on arvioida keitä tekijät todennäköisimmin ovat. On uskomatonta, että niin monet kirjoittajista puhuvat ”lapsista ja nuorista” ja puhuvat ratkaisuista, jotka vaikuttavat ennen kaikkea tyttöjen olosuhteisiin. Kuitenkin juuri tässä voimme myös olla aivan varmoja, että sukupuolieroilla on merkitystä.

Vastaus on tässä selvä: tekijät ovat nuoria miehiä, joilla on määrättyjä luonteenpiirteitä, jotka tuntevat vihaa ympäristöään kohtaan ja joilla on mahdollisuus tekoon. Heitä voi siis jossain määrin profiloida ennakkoon. Heitä ei myöskään ole kovin paljon, joten heitä ei suinkaan tarvitse etsiä mistään heinäsuovasta. Heillä on siis ainakin seuraavia ominaisuuksia:

- Kiusaaminen näyttää olevan yksi yhteinen tekijä (toinen vaihtoehto ovat kodin huonot olosuhteet)
- He ihailevat aikaisempia koulutappajia
- He pitävät muita huonompina tai vastenmielisinä
- Heillä on itsemurhataipumus
- He hankkivat aseensa tai heillä on mahdollista saada ase
- He elävät pitkälle netissä ja vierailevat määrättyillä verkkosivuilla

Nämä ovat siis kaikki sellaisia asioita, joita ei suinkaan ole mahdotonta löytää. Strategia koulusurmien ehkäisyyn on siis suhteellisen yksinkertainen: on puututtava suoraan asioihin, jotka ennakoivat koulusurmia tai joita ilman koulusurmat eivät olisi mahdollisia. Näitä ovat:

- Ampuma-ase on välttämättömyys: ilman asetta ei näitä tapahtuisi. Siksi on täysin selvää, että aseiden helppoa saantia on rajoitettava. Se että edelleenkin tätä vastustetaan on yksinkertaisesti piittaamattomuutta. Yhtä hyvin pitäisi sitten vastustaa vaikkapa ampuma-aseiden tuontia lentokoneisiin, kun suurin osa aseista on varmasti vastuullisten käyttäjien hallussa ja vain pientä murto-osaa saatetaan käyttää väärin.
- Kouluissa puuttuu valmius reagoida ampumiseen: ei osata ryhtyä toimiin jotka vähentäisivät uhrien määrää. Siis tarvitaan harjoituksia, vastaavasti kuin juuri vaikkapa lentokoneissa tai laivoissa.
- Tarvitaan itsemurhien ehkäisyyn kohdistuvia voimatoimia: itsemurha-alttiuden ennakoimista ja tähän puuttumista mahdollisimman nopeasti.
- Kaikkein tehokkain toimi olisi pitää huoli että noin 18–25-vuotiaat nuoret miehet olisivat jatkuvassa valvonnassa ja heillä ei olisi mahdollisuutta minkäänlaiseen väkivaltaiseen käyttäytymiseen. Siis ei alkoholia, ei aseita, ei yöelämää. Amerikkalainen versio tästä on, että huomattava osuus nuorista miehistä on pantu vankilaan pitkiksi ajoiksi. Suomalaisittain tämä on mahdotonta, mutta tässä epäilemättä Tommi Hoikkalan esittämät nuorisotoimintaan kohdistuvat ehdotukset voisivat olla avuksi.

Lehdet raportoivat 4.11.2008, että yksi suunniteltu kouluhyökkäys olisi estetty aivan viime tingassa ja joukko nuoria miehiä, jotka olivat selvästi häiriintyneitä, mutta joilla ei ollut aseita, olisi saatettu pakkohoitoon. Nämä tapaukset oli selvitetty nettiseurannan perusteella. Ei ole tietoa, millainen tämä kaikkein uhkaavin tapaus olisi ollut, mutta se antaa tukea ajatukselle, että meillä on todellakin kohtalaisen suuri todennäköisyys sille että Kauhajoen ja Jokelan tapaukset vielä toistuvat heti kun yleinen valppaus vähenee ja aseita aletaan taas jakaa entiseen tahtiin. Eli ylläkuvattu seurantajärjestelmä tulisi panna pystyyn mahdollisimman nopeasti.

ALKUJÄRKYTYKSESTÄ TEKOIHIN – AIKA VÄLITTÄÄ

Christopher Rowley

Marraskuussa 2007 suomalaisissa kodeissa oli vaikea paikka. Moni lapsi pelkäsi kouluun lähtemistä. Vanhemmat yrittivät selittää, ettei ole syytä pelätä; piti saada itsensäkin uskomaan, ettei koskaan enää. Ministeritkin televisiossa olivat vakuuttuneita siitä, että nyt täytyy tehdä jotain. Kansakunta uskotteli itselleen, että nyt jokin muuttuu. Syyskuu 2008 kuitenkin toi Kauhajoen tragedian muodossa karuimman mahdollisen herätyksen: kyse oli muustakin kuin yksittäistapauksesta.

Ensireaktio traagisiin tapahtumiin on kuitenkin usein shokki ja sen kautta tosiasioiden kieltäminen. Jokelan jälkeen Suomi ei halunnut uskoa, että taustalla on laajempaa pahoinvointia. Keskustelua toki käytiin ja syitä etsittiin, mutta kovin usein melko kaukaa. Puhuttiin aseiden hankinnan helppoudesta, internetin keskustelufoorumeista, väkivaltaisista peleistä ja jopa raskaasta musiikista. Nämä kaikki ovat kuitenkin suurimmaksi osaksi välineitä ja pahoinvoinnin ilmentymiä, eivät niiden syitä. Aivan kuten Pekka Eric-Auvisen isä sanoi tv-haastattelussa: ”Etsittiin [pahoinvoinnin] seurauksia eikä syitä” (45 minuuttia, MTV3, 5.11.2008).

Suomalaisnuorten pahoinvointi on kuitenkin pitkäaikainen ja syvälle yhteiskuntaan ulottuva ilmiö. Harva muistaa, että jo vuonna 1989 – ennen internetiä tai kolmiulotteisia pc-pelejä – Suomessa surtiin 14-vuotiaan koulukiusatun raumalaispojan ammuttua kaksi luokkatoveriaan kesken koulupäivän. Jo silloin keskustelua yritettiin avata ja saada koulukiusaaminen jonkinlaiseen hallintaan. Koulukiusaaminen on kuitenkin yhä jokapäiväinen ilmiö, eikä se ole vähentynyt 90-luvulta. Suomalaisen keskustelukulttuurin sulkeutuneisuus vaikeutti jo silloin asiaan tarttumista – esimerkiksi vuonna 1993 perustetulla Kiusattujen Tuki ry:llä oli paikoin vaikeuksia saada kouluja myöntämään ongelman olemassaoloa, ja se on sittemmin lopettanut toimintansa.

Viimeisen runsaan vuoden aikana tapahtuneissa järkyttävissä tapahtumissa on siis kyse paljon enemmän kuin yksittäistapauksista tai lyhytaikaisesta ilmiöstä. Uskon että tämän voivat pitkään alalla olleet nuorisotyöntekijät, koulupsykologit tai opettajat vahvistaa. Voisi siis toivoa, että nyt ensijärkytyksen jälkeen – Kauhajoen jälkeen – voitaisiin suunnata katse siihen, mitä oikeasti voidaan tehdä. Aina voi syyttää luokatonta lukiota, opettajia, mediaa, internetiä, poliisia tai hevimusiikkia. Loppujen lopuksi ratkaisussa on kuitenkin kyse melko yksinkertaisista asioista. Nuorista täytyy välittää.

Kuulostaa monimutkaisten asioiden pelkistämiseltä, mutta välittäminen ja nuorten kuuleminen ovat avaimia ongelman ytimeen. Nuoret kokevat enenevässä määrin, etteivät he voi vaikuttaa omiin asioihinsa yhteiskunnassa, tai edes pienemmällä tasolla, koulu yhteisössä: Stakesin kouluterveyskyselyn mukaan (2008) lähes joka kolmas peruskoululainen kokee, ettei tule kuulluksi koulussa. Luokkakokojen kasvaessa opettajille jää vähemmän aikaa oppilasta kohden, ongelmatapauksista puhumattakaan.

Opettajiakin ylityöllistetympiä ovat oppilashuollon työntekijät – rajalliset resurssit antavat liian harvoin mahdollisuuden tarttua oppilaita vaivaaviin ongelmiin. Esimerkiksi psykologin palvelut puuttuvat kokonaan joka kuudennesta koulusta, Lapin läänissä jopa joka kolmannesta. Oppilashuollon järjestämistä vaivaa resurssipulan lisäksi huono organisointi ja jopa välinpitämättömyys: suuri osa perusasteen rehtoreista ei tiedä koulunsa järjestämistä oppilas- ja terveydenhuoltopalveluista. (Rimpelä, Rigoff, Kuusela & Peltonen 2007). Koulukuraattoreille ja -psykologeille ei ole henkilöstömitoituksia valtakunnallisella tasolla, tai edes olemassaolevia tilastoja heidän määrästään. (Peltonen 2008, 34.)

Nuoren on koulussa vaikea päästä puhumaan ongelmistaan, mutta kunnallisen mielenterveys-hoidon puolella ongelmat ovat vieläkin vakavampia. Jonot venyvät usein kuukausien pituisiksi, ja

ihmiskontakti terapian muodossa korvataan liian usein lääkkeillä. ”Liian lieväksi” diagnosoitu Pekka-Eric Auvinenkaan ei päässyt hoitoon. Nämä vaikeudet johtuvat suurimmaksi osin resurssipulasta eli rahasta. Nuorista välittäminen täytyy näkyä yhteiskunnassa kokonaisvaltaisesti. Jos päättäjät eivät panosta nuorten pahoinvoinnin ennaltaehkäisyyn ja hoitoon, miten voidaan odottaa että nuoret kokisivat tulevaisuutensa huomioiduksi?

Liian usein verhoudutaan valheelliseen käsitykseen, että suomalaisten koululaisten menestys esimerkiksi PISA-mittauksissa kertoisi jotain heidän hyvinvoinnistaan. ”Suomalaiset osaavat mutta eivät viihdy” -väittäjä pitää valitettavan usein paikkansa, kuten WHO:n kouluviihtyvyytystutkimus muutaman vuoden takaa osoittaa. Suomalaisnuoret viihtyivät huonoiten koulussa kyselyyn osallistuneista maista. PISA-huuma syksyllä 2007 katkesikin ikävimmällä mahdollisella tavalla: paluuna todellisuuteen, jossa nuoret eivät voi hyvin.

Merkkejä nuorten pahoinvoinnista siis on, minkä – ikävä kyllä – suomalaiset ovat joutuneet viimeisen vuoden aikana karvaasti kokemaan. Syitä pahoinvoinnille kuitenkin etsitään kovin usein liian kaukaa, kun jo lisävarat tietyille alueille voisivat muuttaa paljon. Esimerkiksi Suomen Lukiolaisten Liitossa on mietitty pitkään ratkaisuja nuorten lisääntyneeseen pahoinvointiin, ja yhtenä helpotuksena nähtäisiin perusteellinen hyvinvointikartoitus nuorille toiselle asteelle tultaessa. Tätä, tai monia muita ideoita, on kuitenkin mahdotonta toteuttaa nykyisillä resursseilla. On tullut aika, jolloin nuorista täytyy välittää, vakavasti – mutta sydämellä.

Lähteet

- Peltonen, Hannele (2008) Kukaan ei tiedä, montako lääkäriä tai psykologia kouluissa on. *Dialogi* 5/2008, 34.
- Rimpelä, Matti & Rigoff, Anne-Marie & Kuusela, Jorma & Peltonen, Heidi (toim.) (2007) *Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen peruskouluissa – perusraportti kyselystä 7.–9. vuosiluokkien kouluille*. Vammala: Opetushallitus & Stakes.
- Stakesin Kouluterveyskysely 2008.

AUTISTINEN STATUS

Juha Saari

1

Millaista kieltä koulusurmaajista puhuttaessa pitäisi käyttää? Heittäydynkö vain kielen arvaamattomaan voimaan ja tahraan itseni vihan kulttuurilla tai annan vihalle sille ansaitsematonta arvoa? Luulen, että kielen ja ajattelun johdonmukaisuus on kirjoittamisen ainoa mahdollista etiikkaa. Sieltä, mistä lähtee liikkeelle, voi joutua yllättäviin, itseämmekin todempiin paikkoihin.

2

Kun nyt puhutaan koulupsykologian, -terveydenhuollon sekä opetus- ja oppimismuotojen tilasta, pitäisi ainakin spekuloida samalla sitä, kuuluisiko näille nihilisteille oikeus tulla vakavasti otettaviksi ajattelun eikä vain patologian tasolla? Ja vaikka sitten olisivatkin narsisteja, eikö silloin pitäisi vedota mahdollisimman houkuttelevasti ja vastustamattomasti juuri heidän ajatteluunsa? Tätähän pelkää kysyä, koska kokee ehkä itse menettävänsä uskottavuutensa. Mutta sittenkin rohkenen sanoa tämän: eräänlainen koulufilosofi voisi olla väylä, missä vähentyisi ja ehkäpä poistuisi tarve kommunikoida ase-in. Sitähän nämä teot ainakin jossain määrin ovat: kommunikaatiota, halua saada – mielestämme tuomittavakin – maailmankatsomus ja ihmiskäsitys esiin, jaettavaksi ja vakavasti otettavaksi. Toisin sanoen: jos kerran koulupsykologiaa niin miksei sitten myös -filosofiaa? Yhtä lailla turhaa tai hyödyllistä?

3

Oikeusministeriön ja rikoksantorjuntaneuvoston julkaisemassa *Haaste*-lehdessä (3/08) Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksen yliopettaja Matti Laine viittaa artikkelissaan ”Miksi olemme erilaisia?” Judith Rich Harrisin kirjaan *Kasvatuksen myytti*. Laine kirjoittaa statuksen merkityksestä rakentuvalla identiteetillä: ”Status edellyttää palautetta, vertaamme itseämme saman kategorian ihmisiin. Tarvitaan ’yleistetty toinen’, jonka kautta peilaamme itseämme. (...) Statuksella on itseisarvo, sillä ei vain pyritä ruoan, juoman ja seksin hankintaan. Ja sen menettäminen satuttaa, joskus suunnattomasti. Välitämme statuksestamme kuolemankin jälkeen.”

Statuksessa piiloiset arvomme ikään kuin manifestoituvat ja tulevat maailmaan, niiden uskottavuutta koetellaan konkreettisesti arvojen ja periaatteiden kestävyydellä. Kouluampujien tapauksissa saattaa erityisen tärkeää olla se, miten ulkopuolelta, haastavan toiseuden taholta, heidän arvopohjaansa ja ajatteluunsa suhtaudutaan: koetaanko kyseenalaisetkin periaatteet patologian ilmentymiksi vai ajatteluksi, johon on vastattava ajatelluin argumentein? Toisin sanoen: millainen yleistetty toiseus näiden poikien olemassaoloa jäsentää: vakavasti ottava vai diagnosoiva? Itselleni tämä kysymys heräsi jo heti tapausten jälkeen, mutta statuksen käsite vielä kirkastaa asetelmaa. Eikö psykologishumanistinen diskurssi tarjoa näille väkivallantekijöille juuri väärää statusta? Ja nettitodellisuus taas oikeaa: vahvistavaa – ja erityisesti: vakavasti ottavaa. Tämän tarjouksen kanssa reaalityodellisuudessa elävän yhteisön on kilpailtava.

Ja vielä statuksesta on muistettava tämä: Me oletamme näiden ampujien ”yleistetyksi toiseksi” nettitodellisuuden, piittaamattoman aikuisen tai toimimattoman yhteiskunnan. Samalla kuitenkin

unohdamme, että me jotka näin luulemme ymmärtävämme heitä, ehkä olemme juuri sitä etäisintä toiseutta. Ja edelleen: Kun kohtaamme ”pahan”, kiirehdimme diagnosoivaan kieleen ja puhumme huonosta itsetunnosta; etäännyttämme pahan laadullisella määreellä. Mutta eikö välittömämmin ole selvää, että ”pahan” itsetunto on omien arvojemme valossa ennemminkin väärä kuin huono? Itsetunto on arvoista ja statuksesta käytävän kamppailun aluetta. Tässä kamppailussa olemme ensisijaisesti osapuolia, emme diagnostikkoja. Itsetunnon kysymys enemmän yhdistää kuin erottaa meitä toisistamme, laatuamme katsomatta.

4

Koulusurmien ”evoluutio” saattaa näyttää tältä: yhä vahvemmin tekijät kokevat ottavansa haltuun valmiin alakulttuurisen välineen ja halveksivansa itseään sairaaksi tulkitsevaa humanistispsykologista ”toiseutta” (jonka diskurssin yhä paremmin oppivat sisäistämään). Tällöin heidän löytämisensä on vieläkin vaikeampaa. Ja eritoten sen ratkaiseminen, mitä on tehtävä sen jälkeen, kun siinä on onnistuttu? Miten pitkälle kontrollissa ja yksilöön puuttumisessa ollaan valmiita tämän (vielä) tuntemamme oikeus- ja hyvinvointivaltion puitteissa etenemään?

Ongelman voi tietenkin kiertää sillä, että alamme rakentaa nyt parempaa päiväkotia, koulua, armeijaa ja terveydenhoitoa potentiaalisille, tuleville ”pahantekijöille”: katkaisemme kärjen heidän maskuliiniselta hormonipiikiltään tai patologiselta kehitykseltään. Voimme siis toivoa, että tuleva maailma on ainakin tilastollisesti parempi. Mutta on puhuttava myös heistä, jotka juuri nyt ovat tekemässä valintoja suhteessaan meihin, ”toiseuteensa”. Eikä ole mahdotonta olettaa, että joku haluaa tulla kohdelluksi vihollisenamme.

5

Onko mahdollista vihata mitään, minkä suhteen ei tunne millään tavoin pettymystä? Uskon, että lopulta vihaan edetään juuri pettymyksen kautta. En usko puhtaasti pessimismin tai kyynisyyden tai edes nihilismin olevan mahdollista. Täysin puhtaassa muodossa ne tekisivät vain jokaisen teon täysin turhaksi, myös kaikenlaisen tuhoamisen itsemurhaa myöten; johtaisivat kaikessa toivottomuudessa ja yhdentekevyydessä pelkästään vihoviimeiseen ilonpitoon (se on kuviteltavissa: iloon johtava nihilismi!). Vihaan niistä ei yksinkertaisesti löytyisi suuntaa ja voimaa. Tarvitaan muutakin: aluksi liian puhtaat ideat ja pettymys niihin, jotta yksilö voisi tuntea joko muut tai itsensä vähäisemmäksi tai epäaidoksi, huonoksi laadukkaan vastakohtana. Jos ja kun uskomme esimerkiksi ihmisen luontosuhteen olleen joskus muinoin enemmän henkinen ja vähemmän tekninen tai vanhempien joskus ennen suhtautuneen lapsiinsa henkevämmän kuin nyt työn ja tekniikan aikakaudella, koemme tietenkin automaattisesti olevamme nyt vähemmän henkeviä ja enemmän teknisiä, siis laadultamme huonompia kuin ennen. Koemme ikään kuin olisimme menettäneet puhtaan olemuksemme. Olemme platonisteja, joita kiusaa ideoiden epäpuhtaus.

Mutta pettymys ideoihin ei vielä riitä. Pettymyksessä vasta luodaan perusta katkeruudelle, joka on avain vihan teolle. Ja vasta kun ideoiden epäpuhtauteen löydetään syyksi aikomuksellinen subjekti, viha voi syntyä: nykyihmisen liian välineellinen suhde luontoon, nykyvanhempien liian etäinen suhde lapseen. Siinä esimerkkejä puhtaiden ideoiden personoiduista vihollisista. Ei ole tarpeeksi yksinkertaista vihata ajatusta, että evoluutio olisi tuonut tietoisin ihmiseläimen kivikirveen keksimisestä (jolloin paluuta ei enää ollut) nyt tähän tilanteeseen, näkemään tiedon ja tekniikan mahdollistamana itse oman vastuunsa; tai että vanhemmat ovatkin nykyisessä alakulttuurien välisessä kilpailussa suurempien ja aivan uusien haasteiden edessä, ja siksi ehkä myös parempia vanhempia kuin koskaan.

Vihaan näissä ajatuksissa on liian vähän huonoa yksilöä.

Saaresta en tiedä, mutta kirjoituksiensa perusteella Auvisen voi nähdä äärimmäisenä esimerkkinä ihmisen ideaan pettyneestä platonistista. Hänelle vihan tekoja mahdollistava kohde oli ideansa pettänyt yksittäinen ihminen. Auvinen halusi olla ideansa kanssa kahden.

6

Yhteisöstä puhuminen tuntuu keinotekoiselta tai etäiseltä, koska sitä yritetään itsepintaisesti ajatella monen ihmisen yksikkönä.

Mikäli sunnuntain 9.11.2008 Helsingin Sanomiin on luottamista, Auvinen oli pyytänyt opettajaltaan lähiopetusta Nietzschestä, mutta valitettavasti tähän ei tullut mahdollisuutta. Tässä yksilö mielestäni yritti rakentaa kahden ihmisen ja heitä yhdistävän idean yhteisöä. Tällainen ”vähimmäismääritelmä” yhteisöllisyydelle olisi nähdäkseni aikaamme helpommin luontuva. Nyt meitä painaa ylimitoitettun yhteisöllisyyden idea.

Seuratessani nyt käytävää yhteisökeskustelua yksi asia on ainakin itselleni selvä. Tässä yritetään koko ajan ratkaista sivullisuuden ongelmaa rakentamalla yhä uudelleen monihenkistä yhteisöä, jonka suhteen yksilö voi taas – yhä uudelleen – kokea olevansa sivullinen. Luodaan kehämäisesti sitä ongelmallista struktuuria, josta yritetään vapautua; puhutaan suvaitsevaisista ja luovista yhteisöistä, kouluista ja kerhoista, joissa paradoksaalisesti sattumanvaraiselle kohtaamiselle ei jää tilaa, koska laadulliset jaot on jo tehty. Ehkä on liikaa vaadittu, ettei yhteisön pitäisi koskaan syntyä. Mutta ainakaan sen ei pitäisi tulla liian valmiiksi, vastakohtiensa tilaan.

Uskon, että aikamme luontevimman yhteisön muodostavat dialogiin haastavat ja haastetut yksittäiset ihmiset. Tällöin yhteisön tehtävänä ei ole kuuluminen sen piiriin (tai sen ulkopuolelle). Sen tärkeimpänä ja toivottavasti ainoana tehtävänä on auttaa meitä kokemaan sivullisuutemme laadukkaasti.

7

Robinson Crusoe arvostaa sitä mistä kokee itsensä rakentuvan ja haluaa toisintaa sitä. Perjantain jälkeen pelastumisella ei ole merkitystä: hänen kauttaan Robinson kokee olevansa universaali subjekti. Saari ja Auvinen olivat Robinsoneita ilman Perjantaita. Sähköisesti verkostoituneesta aateveljeydestä ei Perjantaksi ole. Se edustaa pikemminkin kaukaista mannerta.

Jälkikirjoitus: kaksi esteettistä huomiota

1. Katsojaa todempi Benny

Michael Haneken elokuvassa *Bennyn video*¹ poika tappaa tytön, videoi tekonsa ja näyttää sen vanhemmilleen, jotka eivät paljasta poikaansa vaan aikovat hävittää ruumiin. Lopulta Benny tunnustaa ja paljastaa samalla vanhempiansa kanssarikollisuuden.

Ihmisviha on Jokelan ja Kauhajoen jälkeen päivän sana. Bennyn kohdalla siitä ei kuitenkaan ole helppoa puhua ainakaan tarkasti. Jos vihan sanastoa yleensä on käytettävä, niin ehkä sitten valheellisen etiikan vihaamisena jopa lähimmäisissään. Mutta Bennyn kohdalla viha on silloinkin monimutkainen käsite. Mielestäni hän ei niinkään hylännyt tai vihannut vanhempiaan, vaan paremminkin kadotti

1 Elokuva sisältyy Michael Haneke -boxiin.

heidät eettiseen hämäärään. Elokuvan ytimen voikin tiivistää kiusallisesti: väärillä teoilla ihminen voi vieraantua oikein. Kyse on yksilön tosiolomisen ja yleisen arvomaailman välisestä ristiriidasta ja juuri se tekeekin Haneken elokuvasta – erityisesti Jokelan ja Kauhajoen jälkeen – niin vaikean hyväksyä ja jopa ymmärtää.

Benny siis kadottaa vanhempansa tekonsa jälkeen eettiseen hämäärään. Mutta ehkä vielä tärkeämpää tässä on se, että tämä eettinen hämääri heräsi myös hänelle itselleen vasta rikoksen kautta. Vasta sen jälkeen Benny alkaa havainnoida itseään edustamansa luokan ja moraalisen edustajana. Kyse ei siis ole ihmisvihasta vaan itsensä löytämisestä ja vieraantumisen. Bennyn vanhemmat ovat viileitä ja etäisiä, ja tämän Benny aistii reflektiivisesti vasta peruuttamattoman tekonsa jälkeen. Elokuva ei selitä sitä miksi Benny tekee kauhean tekonsa (vaikka näemmekin viileän ja sosiaalisesti etäisen mielenmaiseman jossa teko ei tunnu lainkaan epäuskottavalta, se ei välttämättä selitä Bennyn patologista tunnekyllymyyttä). Elokuva ei myöskään ole välttämätöntä tehdä kovin yleistäviä johtopäätöksiä (vaikka Haneken pyrkimys saattaa sen suuntainen ollakin). Mutta se näyttää, miten äärimmäinen teko voi johtaa havahduttavaan vieraantumiseen ja minän tosiuteen.

...tai sitten ei:

Ehkä Benny narsismissaan vain havahtuu siihen, etteivät vanhemmat suhtaudu hänen tekoonsa tarpeeksi vakavasti. Tähän asti hän on saanut olla kokonaan rauhassa itsensä kanssa ja vanhemmat etäisyydessään ovat antaneet siihen hyvän mahdollisuuden: Bennyn näkökulmasta vanhemmat ovat huomanneet hänet siten. Mutta kun he nyt videon nähtyään yrittävät peittää tekoa, Benny kokee tulevansa mitätöidyksi toimivana persoonana, olevansa näkymätön. Ennen niin hyödyllinen näkymättömyys ei siis enää ole hyödyksi hänen omalaatuiselle identiteetilleen.

Eräänlainen Robinson siis Bennykin. Mutta sillä tavoin erilainen, että tappaa Perjantainsa. Eikä kaukainen mannerkaan enää ole se, mihin palata.

2. Mitä silmä voi todistaa?

Jokelan ja Kauhajoen veriteoille haetaan taustaa muun ohessa myös kansallisesta historiasta ja mentaalista perinnöstämme: puukkojunkkariudesta, väitetystä väkijoukon kulttuurista, maamme (metsästäys) aseiden paljoudesta, henkirikosperinteestä (viinanhöyryistä korttipöytien kiistoista), jopa sotiemme historiasta. Entäpä jos heittäytyisi hetkeksi ”vähemmän syvälliseksi” ja tarkastelisi Jokelan ja Kauhajoen tapauksien pintaa, sitä, miltä ne näyttävät. Taustoittaisi niitä ”pelkän” silmän voimalla.

Se, mikä tällöin välittömästi tapahtuu, on siirtyminen kansallisesta itserusokinnasta globaalin kulttuurin puolelle (mikä tarkoittaa lähinnä yhdysvaltalaisesta kansankulttuurista). Äkkiä näissä pojissa onkin vähemmän Isontalon Anttia ja enemmän Sergio Leonen tulkintaa lännenelokuvista, varhaista Clint Eastwoodia, kyynisyydellä maustettua John Waynea, Taksikuskin Travis Bickleä tai vaikkapa Terminator-elokuvien tuomiopäivää. Siis vähemmän sisukasta tahdon uhoa kuin eleettömän traagista antisankaria.

Kyse on siis pinnasta, siitä, miltä jokin näyttää. Mutta ei kuitenkaan pinnallisuudesta vaan jostakin, mikä yhtä lailla perustaa havainnoidun käyttäytyjän toimintaa. Voisi jopa heittää ilmaan ajatuksen, että koulusurmaajat ”paljastivat” nykytodellisuuteen huonosti istuvan kansallisia traumojamme korostavan lukutapamme, joka vain etäännyttää meidät veriteoista.² Tuntuu kuin nämä nuoret miehet olisivat itse kokeneet toimivansa jossain toisaalla, meille ja uhreilleen vieraassa kulttuurissa.

2 Kullervon tarina on tässä poikkeus, se mukautuu hyvin koulusurmaajiin. Mutta itse näen Kullervon kyllä enemmän yleisenä eksistentiaalisena rakenteena kuin kansallisen trauman ”mallina”. On myös tietenkin selvää, että tämän kirjoituksen taustalla vaikuttaa oletukseni siitä, mitä koulusurmaajat itse ovat mahdollisesti nähneet tai lukeneet ja mihin he silloin ehkä kokevat samastuvansa. Tällöin Kalevala on väistämättä etäisempi vertailukohta kuin populaarikulttuurin kertomusperinne. Tosin Auvisen itse käyttämiin filosofisiin perusteluihin tämä jako ei oikein asetu.

MITÄ HELVETTIÄ – KUKA PURKI PERUSPALVELUT

Mikko Salasuo

Suomessa on totuttu ajattelemaan, että hyvinvointivaltiossa epäonnistumisia kokenut yksilö voi vaikeina hetkinä löytää turvaverkon peruspalveluiden rakenteista, jotka ”eivät jätä ketä pulaan”. Illuusio turvaverkon tiheästä silmäkoosta elää edelleen vahvana kansalaisten keskuudessa. Tästä syystä nuorten elämän ongelmia, niiden purkautumista ja esiintymismuotoja ihmetellään laajalti.

Turvaverkon silmäkokoa on kuitenkin suurennettu hurjalla vauhdilla viimeisen 15 vuoden aikana. Verkko on suorastaan revitty aukkoja, joten se ei enää nappaa kiinni yhteiskunnan pudokkaita, vaan päästää heistä suuren määrän putoamaan läpi, täysin omilleen. Veistä, jolla turvaverkkoa on leikattu, kutsutaan valtionhallinnon tulosohjaukseksi (vrt. Jousitie 2007). Sen toteuttaminen aloitettiin 1990-luvun alussa ja se sai, tulosohjauksen terävöittämissä muodossa, vahvaa lisäpotkua vuonna 2004 (mt.).

Hallinnon päätöksenteossa on siirrytty panosten sijaan fokuoimaan tuotoksiin ja tehokkuuteen. Tämä tarkoittaa sitä, että hallintoa ja julkisia palveluita ohjaa sosiaalisten ja humanististen hyvinvointitavoitteiden sijaan uusliberalistinen talouslogiikka (Eräsaari 2008). Julkisen sektorin palveluiden sisään on ajettu uudenlainen ajatusmalli, joka nousee laadun sijaan ensisijaisesti tehokkuuden tavoitteesta (vrt. Jousitie 2007). Tehokkuus, tuloksellisuus ja kilpailutalouden logiikka ovat rantautuneet myös sellaisille aloille, joilla taloudellisten arvojen ei pitäisi ohjata toimintaa. Kasvatus, koulutus, liikunta, nuorisotyö, sosiaalityö, päihdetyö ja monet muut julkiset toimintasektorit on kaikessa hiljaisuudessa muutettu kattavista palvelujärjestelmistä voittoa tavoitteleviksi tuotantoyksiköiksi. Leena Eräsaari (2008) kuvaa prosessia seuraavasti: kun yksityisen tai pikemminkin keksityn yksityisen sääntöjä tuodaan julkiseen, se muuttuu entistä joustamattommaksi ja huonommin palvelevaksi – jos sitten palvelee lainkaan.

Tehokkuuden ja tuloksellisuuden logiikka edellyttää jatkuvaa kiihtyvyyttä ja kasvua sekä samalla säästöjä, lakkautuksia, karsimista, yhtiöittämistä ja yksityistämistä. Näiden toimien kautta on suomalainen hyvinvointivaltio, palveluineen, hiljaa kuristettu hengiltä.

Kansalaisista on tullut kuluttajiksi tuotettavia yksilöitä. Jotain uusliberalistisen talouslogiikan läpituonkevuudesta kertoo se, että esimerkiksi päiväkotaja saataaan nimittää varhaiskasvatusta laitoksiksi, armeijassa joukkotuotetaan nuorista miehistä sotilaita, koulut alkavat kooltaan muistuttaa tehtaita ja ihmistyön sektorilla toimivien virastojen ja sairaaloiden ohjenuorina ovat toiminnalliset tulostavoitteet.

Kilpailutalouden toimintamallilla, kustannustehokkuudella ja tuottavuuden maksimoinnilla ei kuitenkaan voida operoida aloilla, joissa ihmiset kohtaavat toisena, etsivät apua, tukea ja roikkuvat ongelmissaan rikkorevityn turvaverkon hapertuneissa narunpäissä (mm. Pyöriä 2006). Uusliberalistinen talousideologia ei yksinkertaisesti voi olla hyvän elämän, tasa-arvoisuuden ja yhdenvertaisuuden pohjarakenne. Suomalainen ihminen, yhteiskunta ja niiden arvopohja ovat nojanneet niin pitkään tukevien palveluiden olemassaoloon, että rakenteiden purkaminen on hyppy kiviseen rotkoon, jonka pohjaa ei näy.

Niin kauan kuin hyvinvointivaltion alasaaja nimitetään ”uudeksi hallintokulttuuriksi”, ”tulosohjaukseksi”, ”hallituksi hallintouudistukseksi” tai muilla vastaavan kaltaisilla sumeilla termeillä, ei tieto yhteiskunnallisista vääryyksistä yhteiskunnassa välity, ja kansalaisten keskuudessa onnistutaan ylläpitämään kuvitelmaa siitä, että Suomi on edelleen pohjoismainen hyvinvointivaltio (ks. Eräsaari 2008).

Suomi sahailee omaa oksaansa

Suomalainen yhteiskunta on todella kummallisella tiellä, jonka vääjäämättömän suunnan luulisi sokeankin näkevän ilman keppiä. Nuorten mielenterveysongelmat ovat kasvussa, ongelmat kasaantuvat entistä keskittyneemmin tiettyihin ryhmiin, yhteisöllisyys ja yhteenkuuluvuuden tunne hapertuu, ja samalla syrjäytyminen on saanut uudenlaisia ja nopeutuneita spiraaleja.

Samanaikaisesti peruspalveluita puretaan kiihtyvällä tahdilla, turvaverkon silmäkokoja kasvatetaan ja vahvimpia yksilöitä, supersuorittajia, tuotetaan ruokkimaan innovaatio-Suomen talouskasvua. Tuotetaan kuluttajakansalaista, jotka ovat valmiita ostamaan palveluja ja maksamaan siitä, mitä aiemmin pidettiin itsestäänselvyytenä.

Näiden kahden kehityssuunnan rinnakkaiselo on kuin sahaisi muina miehinä, vihellellen, tietoisesti omaa oksaansa. Palvelu- ja hyvinvointi-Suomi reagoisi nuorten kasvaviin ongelmiin panostamalla merkittävästi kasvatuksen kivijalkoihin, peruspalveluihin ja kaikille niille kentille, joissa nuorten hyvinvointia luodaan. ”Jos nuorella on ongelmia, löytyy suomalaisessa yhteiskunnassa nopeasti peruspalveluista apua ja tukea” oli ajatus, joka taipuu nyky-Suomessa muotoon: ”Jos nuorella on ongelmia, löytyy hänelle mielenterveyspalveluista aika kolmen kuukauden päähän – tosin jos on päätäkää, voi kääntyä yksityisen terveydenhuollon puoleen”.

Nuoruuden arkisiin ongelmiin Suomen hyvinvointivaltion rippeitä kuristava hallitus tarjoaa uusliberalismin hengessä aivan pokkana ratkaisuksi ”uudenlaista yhteisöllisyyttä”. Se on liian paksua!

Tyhjäpäinen höpinä ”uudesta yhteisöllisyydestä” kumpuaa 1950- ja 1960-lukujen modernin yhteiskunnan sosiaalisista käytännöistä, jolloin naapurista jauhoja lainattaessa jäätiin rupattelemaan mukavia. Irvokas esimerkki yhteisöllisyyspuheesta oli Kokoomuksen vaalimainos 14.10.2008 MTV3-kanavalla, jossa Jyrki Katainen puhuu kyynel silmäkulmassa juniorijalkapallon ihanasta yhteisöllisyydestä. Se on karua kertomaa siitä satumaasta, jossa hallitus elää. Ihanaa jalkapalloa lapsille ja nuorille todellakin on, mutta mukaan pääseminen vaatii ison tukun euroja, aktiiviset vanhemmat ja sosiaalisia taitoja. Entä ne ihmismassat, joilla ei näitä pääomia ole? Yhteisöllisyyttä ei voi luoda, jos ei ole yhteisöjä. Niitä taas on tarjolla vain kuluttajille. (Vrt. Puronaho 2006, 177–178.)

Hallituksessa ollaan joko sokeita tai ei olla kiinnostuneista siitä, että markkinalogiikalla toimiva julkinen sektori tekee palveluiden lisäksi kolmannelta sektorista ja kansalaistoiminnasta kuluttamista. Olisi kiinnostava tietää, missä ja miten ”uudenlaista yhteisöllisyyttä” kansalaisten tulisi toteuttaa, kun tulohajaus on pakottanut kunnat ja virastot maksattamaan ”palvelunsa” kansalaisilla – siis kuluttajilla. Tilavuokrat, osallistumismaksut, kenttämaksut, palvelumaksut ja tuhannet muut maksut ovat nousseet monille yhteisöille niin suuriksi, ettei esimerkiksi mielekkään liikuntaharrastuksen tai yhteisön ylläpitoon ole kustannussyistä varaa. Hyvin toimeentulevaa keskiluokkaa lukuun ottamatta ei muilla taida olla varaa käyttää aktiivisesti ”palveluita”. Esimerkiksi ympärivuotisesti kahdesti viikossa kokoontuva harrasteliikuntayhteisö saa pulittaa tilavuokria, kenttämaksuja, sarjamaksuja ja lisenssimaksuja noin 800 euroa per nokka¹. Kelluminen Mäkelänrinteen upeassa uimahallissa kaventaa lompakkoa 7–8 euroa per kerta. Erikseen pitää maksaa vielä parkkimaksu ja jopa hiusten kuivaus, vaikka oma laite olisi mukana, sillä sähköstä peritään erillinen maksu. Varsinaista kansalaisliikuntaa!

Tämän absurdin kehityssuunnan on havainnut myös Kari Puronaho (2006) väitöskirjatutkimuksessaan. Hän muotoilee yhteiskunnan vastuunpakoilun seuraavasti (mt. 180–181):

1 Esimerkki on omasta liikuntaharrastuksestani. Jalkapallo 4. divisioona, kaukalopallo 6. divisioona ja futsal 2. divisioona. Hintaan sisältyy vain pelaaminen, ja sekin on mahdollista vain sponsoriavusteisesti, sillä muuten hinta kapuaa yli tuhanteen euroon. Jos mukaan laskettaisiin pakolliset varusteet, matkakulut ja muut kustannukset, nousee hinta helposti yli 2000 euroon vuodessa.

Yhteiskunta kutsuu liikuntaseuroja yhä useammin apuun, kun julkinen sektori epäonnistuu omien tehtäviensä hoidossa. ”Kunnossa kaiken ikää”, jotta terveydenhoitomenoja kyettäisiin leikkaamaan. Suvaitsevaisuusprojekteilla on edistetty ulkomaalaisten sosiaalistumista suomalaiseen yhteiskuntaan. Työttömien ja vähävaraisten lapsille on etsitty tukimahdollisuuksia, kun yhteiskunnan tuki ei riitä, jotta liikuntaharrastus ei loppuisi varojen puutteeseen ja lapset eivät vieraantuisi ikätovereistaan.

Puronaho (mt., 180) tarjoaa ratkaisuksi yhteiskuntasopimusta:

Yhteisenä tavoitteena tulee olla lasten ja nuorten liikuntaharrastuskustannusten kurissa pitäminen. Esimerkiksi työtä liikuntaseuratoimintaan liittyvän verotuksen keventämiseksi on jatkettava. Kuntien liikuntapaikkojen ja -alueiden maksuja lapsilta ja nuorilta on joko alennettava tai poistettava kokonaan.

On siis ryhdyttävä toimiin. Mikäli ei tehdä hirmuista ryhtiliikettä ja korjata tulosohjauksen katastrofaalisia seurauksia kuntien peruspalvelujen saatavuudelle ja kansalaisten toimintamahdollisuuksille, siintää edessä fyysisesti sairas luokkayhteiskunta, jonka kärsii vakavista mielenterveysongelmista, haikailee kyynel poskella menetettyjä yhteisöjä ja lihoo toimintakyvyttömäksi.

Lähteet

- Eräsaari, Leena (2006) New Public Management (NPM) on julkisen sektorin vääryyksiä isä. Teoksessa Helne, Tuula & Laatu, Markku (toim.) *Vääryyskirja*. Helsinki: Kelan tutkimusosasto. <http://www.leenaerasaari.fi/texts/vaaryys.pdf> (Viitattu 10.9.2008)
- Joustie, Heikki (2007) *Tulosohjaus Suomen valtionhallinnossa*. http://www.vm.fi/vm/fi/04_julkaisut_ja_asiakirjat/03_muut_asiakirjat/Tulosohjaus_valtionhallinnossa_Joustie_2007.pdf (Viitattu 10.9.2008)
- Puronaho, Kari (2006) *Liikuntaseurojen lasten ja nuorten liikunnan markkinointi. Tutkimus lasten ja nuorten liikunnan tuotantoprosessista, resursseista ja kustannuksista*. Jyväskylä: Jyväskylä University Printing House.
- Pyöriä, Pasi (2006) Vääryydet suoriksi. *Yhteiskuntapolitiikka* 71(6), 663–664.

KOULUISTA YHTEISÖLLISYYDEN VETUREITA

Jussi Särkelä

Syitä kouluampumisiin ja nuorten väkivaltaisen käyttäytymisen yleistymiseen ei voida löytää yhdestä tai kahdesta tekijästä. Joka tilanteen pyrkii ratkaisemaan näin vaivattomasti, muodostuu helposti itse osaksi ongelmaa. Varsin yleisesti yhteisöllisyyden vahvistaminen nähdään keskeisenä ratkaisuna. Yhteisöjen murentumiseen ja muuntumiseen on hyvin monia syitä. Tämän kehityksen historiallinen kuvaaminen, yhteisöllisyyden nykyisyyden ymmärtäminen ja ihmisten keskinäiseen toimintaan vaikuttaminen ovat kysymyksiä, jotka edellyttävät tieteellistä perehtymistä sekä yhteiskuntapoliittisia toimintaohjelmia.

Ihmisen kokema turvallisuus riippuu hänen mahdollisuuksistaan sitoutua läheis- ja muihin yhteisöihin. Ihminen on koko tunnetun historian ollut kiinteästi yhteisöissä toimiva. Perinteiset, vuosisataiset yhteisöt rupesivat varsinaisesti murtumaan Suomessa vasta 1960-luvulla. Sen jälkeen yhteisöjen rapautuminen on jatkunut kiihtyvällä nopeudella. Ihmisen geneettiset ja psykologiset rakenteet eivät kuitenkaan ole muuttuneet miksiäkään. Yhteisöjen nopea murentuminen on ollut yksilöjä kohtaan väkivaltainen tapahtuma. Samalla kun yhteisöt ovat ajautuneet pohjaa vailla olevaan tyhjään tilaan, sinne ovat lentäneet tyhjää potkimaan myös yksilöt.

Emme ole osanneet säädellä yhteisöjä ja yhteisöllisyyttä kohtaan syntynyttä muospainetta. Olemme jättäneet ne vellomaan ajopuina. Yhteiskuntapoliittiset ratkaisut on tehty yksilöitä silmälläpitäen ajattelemta yhteisöllisyyden voimavaroja. Voitaneen jopa sanoa, että yhteisömme ja koko kulttuurimme ovat joutuneet väkivallan kohteeksi, koska niiltä on odotettu suurempaa muuntumiskykyä kuin mihin ne kykenevät. On unohdettu, että yhteisöjen muuttumien ja kehittyminen vaativat ennen muuta aikaa. Yhteiskunnallisten rakenteiden ja instituutioiden täytyy olla myös niiden tukena.

Olemme jääneet liiaksi ihailemaan nuorimpien yhteiskunnallisten sukupolvien mahdollisuuksia yksilöllistyä. Olemme samalla kuitenkin unohtaneet, että kukaan ei voi yksilöllistyä yhteisöjen ulkopuolella. Jopa käyttämämme kieli on nimenomaan yhteisöllinen. Ihmisten käyttäytymistä tutkivat tieteet ovat olleet hyvin vähän kiinnostuneita selvittämään, miten persoonallisuus, taidot, ajatukset ja arvot muotoutuvat, miksi ne ovat yleensä pysyviä mutta toisinaan muuttuvat, ja mitä yhteyksiä on näiden lähes pysyvien rakenteiden ja ihmisten tarpeiden ja kykyjen välillä.

Nuoremmat yhteiskunnalliset sukupolvemme ovat joutuneet ikään kuin hyppäämään äkisti uudentyyppiseen toiminnalliseen kulttuuriin verrattuna niihin toimintaa ohjaaviin rakenteisiin ja instituutioihin, joihin heidän vanhempansa ja esi-isänsä olivat sopeutuneet. Kuitenkin yksilön kykyä muokata tarpeitaan ja kykyjään sekä toiminnallisuuttaan rajoittavat hänen aiemmin sukupolvien ketjussa kehittyneet tottumukset, taidot ja tietoisuus.

Juuri tietoisuutta globaalissa yhteiskunnassa tarvitaan huikkeasti enemmän kuin mitä edeltäviltä sukupolvilta odotettiin. Tietoisuus ei ole suorituskeskeistä sirpaletietoisuutta vaan yhteiskunnallisten toimintarakenteiden ja -mekanismien ymmärrystä. Perustieteiden filosofian, sosiologian ja historian vähättely lasten ja nuorten koulutuksessa on johtanut elämäkatsomuksettomuuden tyhjään tilaan. Lapsille ja nuorille ei muodostu riittävää katsomuspohjaa, jonka varaan he voivat yksittäistiedot sijoittaa.

Ilmeisesti tärkein reformi koulusurmien tapaisten tapausten ehkäisyssä on koulujen yhteisöllisyyden kehittäminen. Opettajille asettuu tässä keskeinen vastuu. Tuon vastuun erityistä vaativuutta osoittaa, että kun aiemmin koulut kiistämättä olivat yhteisöllisiä vielä kolme tai neljä vuosikymmentä sitten sijaiten yhteisöjen keskellä, niin nykyiset yksilöllisyyttä korostavat koulut sijaitsevat hieman

kärjekkäästi sanoen yhteisöllisissä tyhjiöissä. Yhteisöllisen koulun toteuttaminen on tänä päivänä huomattavan vaativa tehtävä. Opettajille on järjestettävä riittävä jatko- ja täydennyskoulutus yhteisöllisyyteen kasvattamisessa. Mutta tämä ei riitä, koska yhtäältä yhteisöissä tapahtuva ihmisten välinen vuorovaikutus ei ole vain pedagogiikkaa, ja toisaalta koulu yhteisöihin kohdistuva ulkoisen paineen vastaanottaminen edellyttää monien tieteenalojen hyödyntämistä.

Kaikkien opettajien ei tule eikä pidäkään olla pedagogeja. Sen sijaan meidän kaikkien tavoitteena voisi olla opettajien nostaminen takaisin ”kansankynttilöiden” asemaan. Kenties kouluista voisi ennen pitkää kehittyä kaupunginosien ja kyläkuntien yhteisövetureita. Se edellyttää myös palaamista pieniin kouluyksiköihin. Etusijalle saattaisi olla parempi asettaa pienet koulut ja vasta sen jälkeen ryhtyä pienentämään luokkakokoja. Pienet koulu yhteisöt palvelevat ennen kaikkea koululaisten etuja, pienet luokkakoot opettajien etuja. Tällä en kiellä pienten opetusryhmien pedagogista hyötyä. Toisaalta luokkakoko ja opetusryhmät eivät välttämättä tarkoittane samaa asiaa, tai niiden ei ainakaan tarvitse merkitä samaa asiaa.

Lisää yhteisöllisyyttä turvattomuuskasvatuksen sijaan

Pyhänpäivän aattona mies palasi vanhalla autonrämällä kotiinsa Kruununhaassa. Auton sytytys oli pielessä, ja pakoputki päästeli pamahduksia. Kaiketi miehelle tuli outo olo, kun hänen ympärillään oli yhtäkkiä kymmenen partiollista poliiseja luotiliivit päällä. Asukkaat olivat hälyttäneet heidät paikalle, koska luulivat pistoolisodasta olleen kyse.

Vanhan auton pakoputken pamahdus ei ole uusi ilmiö. Uutta on ihmisiin muuttanut säikkyys. Tulevaisuudessa vanhoilla autoilla ajo täytynee kriminalisoida, sillä meistä jokainen tulee säikkymään kaikkea poikkeavaa. Näin käy, mikäli Jokelan koulusurmien tutkintaa valmistelevalle työryhmän suosituksia ruvetaan panemaan käytäntöön.

Onko ajateltavissa, että kouluissa tehtävät huolikartoitukset voisivat olla yksi koulu yhteisöjä rapauttava syy. Kun vuosittain huolikartoitetaan tuhansia koululaisia, huomio kiinnittyy väistämättä yksilöiden epäonnistumisiin yhteistyön ja vahvuuksien sijaan. Tähän johtaa yksinomaan jo opettajaresurssien niukkuus. Kun vähäisestä ajasta suuri osa käytetään ongelmiin ja niiden kartoitukseen, ei aikaa jää olennaiseen eli koululaisten vahvuuksien vahvistamiseen.

Yhteisöllisyyttä on mahdotonta toteuttaa, jos suuri osa koululaisista huolikartoitusten jälkeen ulkoistetaan sosiaali- ja terveystoimen ”kasvatettaviksi”. Onko pohdittu huolikartoituksia koulukiusaamisen näkökulmasta? On luultavaa, että osa oppilaista kokee itsensä kiusatuksi huolikartoituksessa tai siihen joutumisen pelossa. Voisi ajatella, että moni huolikartoitettu oppilas joutuu toisten silmätiikuksi ja siten kiusaamisen kohteeksi. Tehdäänkö huolikartoituksilla koulukiusattuja? Hyvää tarkoittava kartoitusmenetelmä toimisikin käytännössä tarkoitustaan vastaan? Opettajilla tulisi olla vastuu kokonaisvaltaisen ihmisen kehittymisestä ja jatkuvaa oppimista tukevan, uteliaan yhteisön rakentamisesta. Keino murheellisen tilanteen muuttamiseksi on myös koulujen tulostuottajien kehittäminen siten, että jokainen ulkoistettu koululainen on koulun ja koulu yhteisön tappio.

Lapsille ja nuorille tulee turvata turvallinen lapsuus. Maailman hätää ja ongelmia ei saa kaataa heidän kannettavakseen. Nuorten pitää voida saada kasvaa ympäristössä, jossa ei tarvitse pelätä jotain paha tapahtuvaksi, puhumattakaan että lapset joutuvat jatkuvasti pitämään kavereitaan epäilyttävinä. Kouluihin suunniteltu turvallisuuskoulutus johtaa juuri tähän. Turvallisuuskoulutus muodostuu käytännössä turvattomuuden tunteeseen ohjaamiseksi. Valvonnalla on taipumus lisätä valvottavia. Poikkeavien ilmiöiden hakemisella löydetään yhä enemmän paukkuvia autojen pakoputkia.

Jokelan ja Kauhajoen ampujia on tarkasteltu lähinnä psykologisin tai paremminkin psykokulttuurisin silmin. Kun laajennamme tarkasteluasteikkoa vaikkapa sosiologiseen kulmaan, havaitsemme että tapauksista jäi paljon pohdiskeltavaa ja kysymyksiä siltä osin, kuinka hyvin ampujat olivat yhtäältä

sitoutuneet yhteisönsä, ja toisaalta millaisia olivat näiden yhteisöjen toimintatavat. Kyse ei ole siitä, että yhteisöt olisivat näissä tapauksissa toimineet erheellisesti, vaan siitä, miksi ensimmäisenä kiinnitettiin huomio ampujien poikkeavuuksiin eikä yhteisöjen toimintaan ja niiden vahvistamiseen. Kuitenkin vastaavien tapausten ehkäiseminen edellyttää tarkastelun painopisteen siirtämistä juuri yhteisöihin ja niiden hyvinvointiin.

Jos ruvetaan erilaisin seuraamisten ja testien avulla arvioimaan mahdollisia ampujia, ajaututaan väistämättä tilanteeseen, että kaikki tavallisuudesta poikkeava käyttäytyminen nähdään turvallisuuden uhkana ja kaikki keskiverrosta poikkeava ajattelu epäsuotavana. Olemme unohtamassa, että kaikki tavanomaisuudesta poikkeava ei ole epäsuotavaa. Karsiessamme poikkeavuutta poistamme myös myönteisen poikkeaman. Samalla kun karsimme pikku ilkeyden, karsimme väistämättä myös huumorin.

Pyrimmekö me todella siihen, että tulevat suomalaiset ovat samasta putkesta ulostettuja klooneja? Silloin voimme sanoa myös jäähyväiset tuleville lauriviidoille, minnacanteille, penttisaarikoskille, puhumattakaan aleksiskivistä. Voimme lakata unelmoimasta luovista tiedemiehistämme ja luovista kansalaisista.

On tärkeää korostaa opettajien kasvatustehtävää. Kasvatus ei voi alkaa tietojen siirrosta.

OVATKO KAIKKI MUKANA?

Ulla-Maija Takkunen

Vertaisryhmään kuuluminen on lapsille ja nuorille elinehto. Arvoasema ryhmässä tai ryhmästä pois-sulkeminen voi määrätä koko myöhempää elämää, eikä lapsella tai nuorella itsellään ole juurikaan keinoja taistella sitä vastaan. Ryhmäyhteys voi vahvistaa ryhmään kuuluvien luovuutta ja elämäniloa, antaa rohkeutta tuoda parhaat puolet itsestä esiin, ja antaa mahdollisuuksia kokea sellaista, jota yksin ei uskalla. Hyvää itsetuntoa ei voi rakentua ilman moraalisia siteitä toisiin eikä ilman kokemusten jakamista, sanoo psykohistorioitsija Juha Siltala (1999).

Synnynnäiset lahjat jäävät toteuttamatta, jos niitä ei saa kehittää toisten avulla yhteiseksi iloksi. Kypsytyden huipentuma ei voi olla leikistä ja mielikuvituksesta vapaaehtoisesti luopuva yksinäinen työn sankari. Näin siitä huolimatta että työelämä määrittelee tulokuntoiseksi henkilön, jolla ei ole perhettä, vapaa-aikaa, harrastuksia eikä psyykkistä kokemushistoriaa. Kyky oppia uutta, ajatella asioita uudelta kannalta, eläytyä toisten näkökulmaan ja kantaa vastuuta etenee tai taantuu sen mukaan, vallitseeko ihmisten välillä keskinäinen ymmärrys vai ymmärtämättömyys. (Siltala 1999.)

Kouluampumistapaukset ovat esimerkkejä äärimmäisistä konflikteista yksilön ja yhteisön välillä. Niiden taustat kertovat karulla tavalla tilanteista, joissa ei olla osattu elää yhdessä toisten ihmisten kanssa niin että kaikkien ihmisten lahjat olisivat tulleet yhteiseksi iloksi. On helppoa sanoa, että ”kasvatus” on tällöin epäonnistunut, onhan yksi kasvatuksen tehtävä luoda ihmisissä tarve liittyä toiseen ihmiseen, oppia elämään toisten ihmisten kanssa ja oppia sosiaalista vastuuta.

Paljon monitahoisempi onkin sitten kysymys syyllisyydestä. Kyse on vuorovaikutuksesta, jossa on monia tasoja ja osapuolia. Ihmiseksi kasvaminen yhdessä toisten ihmisten kanssa ei aina ole kaikille helppoa tässä maassa, jossa metsäläisarkkuus ja suurten salomaiden tuottamat sosiaalisen kanssakäymisen vaikeudet ovat yksi tärkeä syy väkivaltaiselle käyttäytymiselle, kuten Heikki Ylikangas (1986) toteaa. Harvasilmuinen asutus on tuottanut ihmisarkkuutta, joka jöröjen ja sulkeutuneiden isien perintönä on vain hieman keventynyt vaihdossa sukupolvelta toiselle, vaikka asuinpaikka onkin muuttunut saloseuduilta lähiohjaan. Meissä suomalaisissa vieläkin elää pisara metsän kasvattia, joka varoo, käpertyy ja kärsii toisten seurasta. Suomalainen raivaa mielellään yksinään syrjäistä sarkaa.

Olipa tämä kuvaus kärjistys tai ei, niin kasvatuksessa on kiinnitettävä huomiota siihen, miten lapset ja nuoret oppivat elämään yhdessä ja oppivat prososiaalisia taitoja, joiden tärkeän merkityksen on osoittanut myös professori Lea Pulkkinen merkittävässä tutkimuksessaan. Toki paljon on tehty ja tehdään, mutta kouluampumistapaukset ovat yksi esimerkki siitä että työ ei ole ollut läheskään riittävää. Julkisuudessa on puhuttu paljon mielenterveystyöstä ja sen merkityksestä. Mitenkään väheksymättä psykiatrisen hoidon merkitystä on hyvä kysyä myös sitä, missä sosiaalisessa ympäristössä nuori elää silloin kun hän ei ole terapiassa. Vuorovaikutussuhde hyvään terapeuttiin ei korvaa vertaisryhmän merkitystä, vaikka se toki voi olla omalta osaltaan antamassa eväitä päästä yhteyteen muiden ihmisten kanssa. Franco Basaglian (1972) viitoittamalla tiellä voi myös pohtia, miten terapeutti voi kohdata kärsimyksen siellä missä se syntyy eli jalkautua nuorten joukkoon tavalliseen arkeen.

”Sosiaalinen koheesio” -sanasta on Englannissa muunnettu konkreettiselle tasolle ulottuva sana ”community cohesion”. Se tarkoittaa toimintaohjelmia, joiden avulla esimerkiksi oppilaitoksissa pyritään ennalta ehkäisemään ulkopuolisuuden kokemusta ja saamaan nuoret osalliseksi ja vastuullisiksi suhteessa yhteiseen sosiaaliseen ympäristöön. Näitä ohjelmia alettiin vaatimaan Englannissa 9/11 tapahtuman jälkeen, ja painokkuutta lisäsivät Lontoon pommi-iskut. On hyvät perusteet sille, että ”community cohesion” toimintaohjelma olisi tarpeellinen myös Suomessa. Vaikka olisikin niin että suomalainen mielellään ”kyntää yksinäistä sarkansa” ja arvostaa itsenäistä työn sankaria, niin meidän on katsottava

suoraan silmiin myös niitä riskejä, joita yksinäisyydestä ja ulkopuolisuuden kokemuksesta saattaa seurata. Sosiaalinen vastuu on asenne, ja tämä asenne on lähtökohta. On hyvä kysyä, ollaanko tätä vastuuta ottamassa yhteiseksi tehtäväksi. Vai jääkö se yksilöiden henkilökohtaisiksi ja sattumanvaraisiksi valinnoiksi liittyen siihen haluaako kuulua porukkaan vai ei, kenet ottaa mukaan ja kenet jättää pois porukasta. Ja otetaanko tämä tehtävä yhteiseksi vastuuksi myös siellä, missä tilanne ei ole helppo. Yhteisökasvatuksen kehittäjä Kalevi Kaipio (1999) oli jo 1990-luvulla kriittinen sen suhteen että koulu ei ottanut riittävästi vastuuta tästä kasvatustehtävästään. Koulun piirissä toki syntyy sattumanvaraisia yhteenliittymiä ja pienryhmiä, mutta tietoisesti luotuja ja kasvatuksellisesti ohjattuja, kaikki lapset tai nuoret huomioon ottavia yhteisöllisiä rakenteita on luotu niukasti. Koska koulussa kuitenkin tunnustetaan nyky-yhteiskunnassa erityisen tarpeelliset ryhmätyötaitot, käytetään kouluissa ryhmätöihin ja yhteistoimintaan perustuvia opetusmenetelmiä. Monet yhteistoiminnallisuuteen perustuvat opetusmenetelmät ovat kuitenkin latistuneet siihen että opiskelijoiden keskinäisen dialogin sijasta opiskelijat muuntavat annetun tehtävän yksilöllisiksi tehtäviksi eli osittavat annetun tehtävän yksilötehtäviksi jonka jälkeen kukin suorittaa oman osuutensa, ja lopuksi sitten joku kokoa erilliset osiot yhteen ryhmän tulokseksi. Yhteistoiminnallisuus jää ohueksi tai puuttuu kokonaan.

Olen varma, että Suomesta löytyy paljon osaamista ja erilaisia menetelmiä yhteistoiminnallisuuden ja sosiaalisen vastuun opettamisessa. En usko, että tämä on ongelma. Kysymys on siitä, otetaanko haaste vastaan. Vai jääkö asiantila siihen, että ulkopuolisiksi jäävät lapset ja nuoret saavat edelleenkin lohtua ainoastaan psykiatrian palveluista, jos niistäkään.

Lähteet

- Basaglia, Franco (1972) *Kumous laitospaailmassa*. Helsinki: Tammi.
Kaipio, Kalevi (1999) *Kasvattava yhteisö*. Jyväskylä: Gummerus.
Siltala, Juha (1999) *Valkoisen äidin pojat*. Helsinki: Otava.
Teachernet (2008) *Guidance on the Duty to Promote Community*. http://www.teachernet.gov.uk/wholeschool/Communitycohesion/Community_Cohesion_Guidance/ (Viitattu 7.11.2008.)
Ylikangas, Heikki (1986) *Käännekohdat Suomen historiassa*. Helsinki: WSOY.

HEI KOULU! ANNA AIKAA AJATELLA!

Tuukka Tomperi

Seuraava kierros peruskoulun opetussuunnitelmien muokkausta käynnistyy aivan tuota pikaa. Aivan aluksi kompromissoidaan tuntijakopäätös, kuten hyvin tiedätte. Jokainen tarjoaa omaansa, kuten aina. Uudistusten alkutilanne on aina kiinnostava, koska periaatteessa kaikki on muutettavissa, mutta nyt asetelma on myös traagisen vakava. Kitkerän sävynsä koulun uudistukselle antaa myös se joukko pettyneitä, turhautuneita, katkeroituneita, raivostuneita, kouluissa pahoinpideltyjä, lopen yksinäisiä, elämäänsä väsyneitä, tunteiltaan seonneita tai muuten vain itsessään räjähtäneitä nuoria, jotka edelleen lähettelevät tappouhkauksia kouluille testatakseen maailman rajoja.

Melkoinen määrä poliitikkoja, viranomaisia, tutkijoita, lapsi- ja nuorisotyön tekijöitä eri kentiltä sekä muuta valistunutta kansaa on koulumurhien jälkimainingeissa loihinut lausumaan mielipiteensä siitä, mistä suomalaisessa koulussa oikein onkaan kysymys. Syyllisiä löytyy sylillinen, puutteita pivollinen ja kehittämistarpeita kokonainen kuorma.

Tärkeitä asioita on tarjottu: terveyskasvatuksen perään nyt muun muassa esteettisiä elämyksiä, taide- ja taitoaineita ja draamapedaa. Hyvä hyvä, minä ainakin kannatan. Olisiko silti samalla perusteltua ja ihan järjellistä mennä myös perusasioihin? Siis siihen, että koulussa keskityttäisiin ajattelemaan ja keskustelemaan? Taito- ja taideaineet sekä toiminnalliset menetelmät ja draama ovat erinomaisia reittejä saada liikkeelle ja työstää kasvatustarpeita tavalla, joka aktivoi niin tunnetta, tahtoa kuin älyäkin. Mitenkään ei silti voi kiertää sitä, että jossain kohtaa tulee vastaan puhe, keskustelu, väittely, jonkinlainen sanallinen ajattelu niistä sisällöllisistä aiheista, joita koskevia virikkeitä ja herätteitä on saatu kokea. Tällaiseen perusteelliseen keskusteluun soisi päättyvän myös esimerkiksi horrornallekarhujen tuunailun. En tarkoita vartin palautejutustelua. Eikä keskustelun toisaalta tarvitse tai pidä olla mitään terapiaakaan. Olennaista on, että osataan ja uskalletaan mennä *perusasioihin* ja keskustella niistä pitkäjänteisesti, kuunnellen, ihmetellen, syvennellen.

Miten opettajia valmistetaan siihen? Kuinka vankat keskustelu- ja ajatteluvalmiudet nykyinen luokanopettajien koulutus tarjoaa opettajille esimerkiksi seuraavanlaisissa aiheista, joihin *vääjäämättä* päädytään, jos oppilaiden elämismaailman ydinasioihin edetään: minuus ja yksilöllisyys, identiteetti ja sen kehittyminen, itsen suhde toisiin, oikea toiminta ja hyvä elämä, eilinen ja tuleva, onnellisuus ja suru, luottamus ja pettymys, kaunis ja ruma, hyvä ja paha, oikea ja väärä sekä ihmis-, yhteiskunta- ja luontokäsitykset sekä niiden historia ja muuttuminen.

Maailmalla tällaisiin aiheisiin keskittynyt pedagoginen perinne ja toimintatapa kulkee (myös opettajankoulutuksessa) nimillä filosofiaa lapsille, P4C, filosofointia lasten kanssa, lapsifilosofia, filosofinen dialogiopetus ja niin edelleen. Lasten kanssa filosofoimisesta on tullut erittäin suosittua monissa Euroopan maissa, Yhdysvalloissa ja muualla englanninkielisessä maailmassa sekä Etelä-Amerikassa. (Aihepiiriä ja sen kansainvälistä tilannetta esitellään lähteissä mainitussa kirjassa.)

Filosofiaa lapsille? Mitä roskaa? Miksi änkyräepäkäytännöllistä spekulatiota, johon yliopistop opiskelija joutuu pakolla tutustumaan yhdellä yleisöpintokurssilla, pitää varten vasten tunkea vielä kouluihinkin, meistä kaikkein viattomimpien riesaksi?

Kahvila- ja TV-filosofialla kouliintunut ranskalainen debatoija tai pedagogiikan ja pragmatismien yhteyksiin tottunut amerikkainen progressivisti eivät hätkähdä filosofiaa sanana tai ilmiönä. Toisin on ollut laita Suomessa, missä filosofia pitkiä aikoja tarkoitti kahta, keskenään yhteensovittamatonta asiaa: yhtäällä erikoistunutta, teknistä ja marginaalista akateemista lasihelmipeliä ja toisaalla korkeakulttuurista ajatustenlentoa, jota jokin viisaana pidetty mieshenkilö laskeutui kulttuurikansan keskuuteen esittelemään. Näistä käsin ei kovin paljon koulukasvatusta varten ollut ammennettavissa, eikä ole.

Nyky-Suomessa tilanne on kuitenkin jo toinen. Filosofia on alkanut elää vahvasti yliopistojen ja Kyldyryn tuolla – siis täällä – puolella. Kaikenlaista maihinnousua ihmisten arkilokeroihinkin on tehty. Filosofiakahvilat (tai -pubit) ovat ehtineet vakiintua muutamille paikkakunnille. Monenmoisia filosofiapirejä kokoontuu vapaan sivistystyön ahjoissa, kansalais- ja työväenopistoissa. Kaksitoista ikäluokkaa abiturientteja on päättänyt lukionsa vähintään filosofian alkeisopinnot suorittaneena, monet paljon enemmänkin. *Sofian maailmaa* on myyty toistakymmentä painosta ja yli 100 000 kappaletta. Ylipäätään niin kevyttä kuin raskasta filosofista kirjallisuutta ja suomennoksia ilmestyy enemmän kuin koskaan. Populaari filosofia elää myös lehdissä (*niin & näin*) ja verkossa (Filosofia.fi). Nuorten filosofiatapahtuma vetää täysiä saleja tammikuusin, Suurta filosofiatapahtumaa Tampereella on järjestetty toistakymmentä vuotta ja muissakin filosofisesti virittyneissä yleisötapahtumissa on valinnanvaraa. Filosofia ei siis enää ole edes Suomessa akateemisen yleisön yksinoikeus.

Mutta onko se silti liian vaikea sana kouluille? Jos niin on, niin olkoon. Vaihdetaan se. Jos sana tökkii, niin puhutaan itse asiasta. Puhutaan siitä, mitä Jokelan ja Kauhajoen jälkeen on lasten ja nuorten koulukasvatuksessa kaivattu: että opettajilla olisi koulussa paikkoja ja aikoja kuunnella oppilaita ja keskustella heidän kanssaan rauhassa, syventyen, pohtivasti ja kriittisesti keskeisistä kasvuun, identiteetin kehittymiseen, maailmankuvan ja -katsomuksen rakentumiseen ja yhteiskunnallistumiseen liittyvistä aiheista. Näihin voi etsiä vuosikymmeniä kokeiltuja, tutkittuja ja kehiteltyjä eväitä ”lasten kanssa filosofoinnin” perinteestä, mutta voimmehan me täällä Suomessa nimetä sen miksi tahansa. ”Filosofiassa lapsille” ei nimittäin ole kyse filosofiasta vaan lapsista. Se tarkoittaa lasten ja nuorten itsenäisen ja yhteisöllisen ajattelun tukemista: ajattelun taitoja, problematisoinnin taitoja, kritiikin taitoja sekä yhtä lailla kuuntelemisen taitoja, ymmärtämisen taitoja, dialogin taitoja, yhteisymmärrykseen pääsemisen taitoja. Peruskysymyksiin menen, vaikeita aiheita karttamatta.

Välitön vastaväite kuuluu: ei koulussa ole tilaa eikä aikaa. Olen eri mieltä: onpas. Jos ei ole, sitä on tehtävä. Tilaa on oltava.

Tilahan syntyy jos on riittävästi tahtoa. Ja tiloja voi etsiä monilta suunnilta. Heitän tässä vain yhden, satunnaisen esimerkin: En ole aivan varma, että meidän on tarpeen käyttää nimenomaan kouluopetuksessa 11 vuosiviikkotuntia eli kurssia siihen, että opiskelemme ”alku- ja patriarkkakertomukset”, ”Egyptistä luvattuun maahan”, ”diakoniatoiminnan”, ”uskonnollisen kielenkäytön luonteen”, ”Vanhan testamentin Israelin kansan vaiheiden ja uskon ilmentäjänä”, ”kristillisen virsija muun musiikkiperinteen” ja ”ihmisen arvon erityisesti luomisen näkökulmasta” (POPS 2004). Samoin on mielestäni verotuksella tuetun valtionkirkon tehtävä opettaa seurakuntaan kuuluville lapsille ”seurakunnasta oppilaan elämässä” (POPS 2004) – ja minusta tätä vastuuta ei pidä sälyttää koulun ajankäytölle. Onkohan tämä täysin kohtuuton kanta? Uskokaa pois, mutta en vastusta luterilaista kirkkoa, päinvastoin toivotan sille onnea ja voimia raskaassa työssä tarjota lohtua ja suuntaa ihmisille.

Mutta mitä jos yksinkertaisesti siirrettäisiin tästä kokonaisuudesta vaikka puolet tai ainakin useita kursseja sellaiseen opetukseen, jossa kaikki oppilaat yhdessä (ei uskontokuntansa tai uskonnottomuutensa erottamina) keskustelevat maailmankuvista ja -katsomuksista, elämästä ja kuolemasta, itsestään ja toisista – ei uskonnon nimikkeen alla vaan näiden aiheiden itsenäisen tärkeyden vuoksi. En usko, että peruskoulunsa päättävien lasten ”Raamatun kertomusten tuntemus” (POPS 2004) vakavasti vaarantuisi nykytilanteeseen nähden, vaikka sitä varten olisikin varattuna nykyistä vähäisempi osuus perusopetuksen tuntijaosta.

Kuinkahan moni aikuinen on ylipäätään perillä siitä, mitä eri oppiaineiden opetussuunnitelmat sisältävät? Suosittelen tutustumista, se käy helposti verkossa (<http://www.oph.fi/SubPage.asp?path=1,17627,1558>). Kun viimeksi opetussuunnitelmat uudistettiin, se tapahtui, kuten Suomessa tavallisesti, enimmäkseen hiljaisenharmaana hiihtona, sulavaliikkeisenä viranomaistyönä. Nyt tarvitaan kunnon julkinen pöyhintä ja myllytys, raikkaita ajatuksia. Vaikka sitten kapuloita rattaisiin.

Hei tuntijakotyöryhmä: rohjetkaa luopua reliikeistä ja ajatella ennakkoluuloitta sitä, millaisesta maailmasta nykylapsi ponnistaa. Ei se paljon vaadi. Saatte pitää polynomit ja biodiversiteetit ja lauserakenteet ja oikean kynäotteen ja ilmakehän kaasujen kemialliset merkit – mutta kyllä te löydätte myös paikan ja keinon sovittaa opetukseen sellaisia sisältöjä ja opetusmenetelmiä, joissa tärkeiden asioiden ajattelemisen ja niistä keskusteleminen ei ole opetuksen *oheistoiminto* vaan sen *pääasia*.

Ei voi olla liikaa vaadittu, että kaiken muun hyvän lisäksi opettajankoulutus tarjoaisi välineitä käsitellä myös kaikkein tärkeimpiä asioita. Ei voi olla liikaa vaadittu, että koulussa käsiteltäisiin sellaisia lasten kanssa.

Hei opettajat: löytäkää yhä uudelleen ilot ja nautinnot keskusteluistanne lasten kanssa – myös ja etenkin kun aiheet käyvät vaikeiksi ja puheet painaviksi!

Hei opettajaopiskelijat: vaatikaa, että koulutuksessanne yhtälöiden, eliölajien, suunnistustaitojen, virkkaamisen, pianosäestyksen ja kieliopin preppaamisen lisäksi saatte myös aikaa valmistautua siihen, että tulevan työnne keskiössä on kyky *keskustella lasten kanssa maailman ja elämän tärkeimmistä kysymyksistä*.

Lähteet

[Http://filosofia.fi](http://filosofia.fi). (Viitattu 11.11.2008.)

Tomperi, Tuukka & Juuso, Hannu (toim.) *Sokrates koulussa. Itsenäisen ja yhteisöllisen ajattelun edistäminen opetuksessa*. Tampere: *niin & näin* -kirjat, 2008.

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004. Opetushallituksen verkkosivu: <http://www.oph.fi/SubPage.asp?path=1,17627,1558> (Viitattu 11.11.2008.)

LASTEN JA NUORTEN PÄIVIIN OHJELMAA

Pilvi Torsti

Nykytilanne ruuhkavuosia elävien perheiden arjessa: Kaikki kouluikäiset ovat mukana perusopetuksessa eli käyvät koulua. Valtaosa nuoremmista lapsista osallistuu julkisesti järjestettyyn varhaiskasvatukseen eli käy päivähoitossa. Aikuiset käyvät töissä. Tutkimukset kertovat, kuinka perheitä vaivaavat kiire ja ajan puute.

Olisiko aika harkita rakennemuutosta lasten ja nuorten sekä myös aikuisten ajankäyttöön yhteiskunnassamme? Järjestäisimme koulujen iltapäivätoiminnan niin, että lapsemme viettävät koulussa, yhteisössään, koko päivän. Kehittäisimme päivähoitojärjestelmästä sellaisen, että sen sisällä lapsemme myös harrastavat taipumuksiensa mukaan.

Näin tulisimme samalla vastaamaan moniin ruuhkavuosia elävien nykyperheiden käytännön ongelmiin. Alle kouluikäisiä viedään harrastamaan liikuntaa, musiikkia ja taidetta usein pitkän päiväkotij- ja työpäivän jälkeen. Koululaisille yritetään keksiä järkevää tekemistä iltapäivisin, jotta he eivät olisi yksin, kun vanhemmat ovat töissä. Syrjäytymisuhan alla olevat lapset eivät pääse harrastuksiin ja yhteisöihin mukaan ollenkaan. Kaiken päälle arkinen kuljetusrumba kuormittaa ympäristöä.

Olisiko kaikkien kannalta järkevämpää ja ekologisesti perusteltua, että harrastaminen olisi osa lapsen ja nuoren päivän ohjelmaa ja toimintaa yhdessä paikassa? Olisiko meillä – lapsilla ja aikuisilla – silloin iltaisin enemmän joutilasta aikaa olla yhdessä? Sitä nuoret tutkimuksissa kertovat eniten kaipaavansa. Koulujen iltapäivätoiminta varmistaisi myös, että onnistumisen elämyksiä ja ryhmään kuulumisen kokemuksia voisi syntyä myös muulta kuin tiedolliselta pohjalta. Ehkä se voisi vähentää kiusaamista ja lisätä kavereita?

Mahdollisuuksia tällaisen rakennemuutoksen kehittämiseen näyttäisi olevan sekä varhaiskasvatuksen että perusopetuksen puolella meneillään olevissa ohjelmissa. Sosiaali- ja terveysministeriön vuosien 2008–2011 KASTE-ohjelma antaa vuosittain noin 25 miljoonaa euroa kehityshankkeisiin, joiden yhtenä tavoitteena on ”tukea lapsia ja nuoria heidän omista kehitysympäristöissään, jotta psykiatrisen laitoshoidon ja kodin ulkopuolelle tehtävien sijoitusten määrä vähenisi”. Käytännössä ajatus siis on, että lapsien erityistarpeet pitää huomioida siellä, missä he luonnostaan ovat: koulussa ja päivähoitossa. Ensimmäisten lokakuun lopussa julkistettujen KASTE-hankkeiden lähtökohta on ongelma-keskeinen ja painottaa nimenomaan erityistukea tarvitsevia lapsia ja perheitä. Tästä seuraava askel olisi painottaa kaikkien lapsien tarpeita ja ehdottaa, että harrastustoiminta pyrittäisiin erityistuen tavoin tuomaan ”lasten ja nuorten kehitysympäristöihin”, siis osaksi päivähoito- ja koulupäivää.

Opetusministeriössä puolestaan on meneillään saman suuruusluokan Peruskoulu paremmaksi -hanke, jonka viiden painopisteen listalla on ”kerhotoiminta ja kodin ja koulun yhteistyö”. Konkreettisia hankkeita tämän otsikon alla ei ole vielä julkistettu. Kuvauksen perusteella ohjelma tarjoaa mahdollisuuksia kokopäiväkoulun ajatuksen testaamiseen.

Nämä hankkeet tarjoavat mahdollisuuden kehittää luonnostelevaani arjen ajankäytön rakennemuutosta. Ministeriöiden kehityshankkeissa lähtökohtana on ajatus siitä, että palveluja lapsille ja nuorille on syytä tarjota heidän luontaisessa ympäristössään eli koulussa ja päivähoitossa. Kysymys on siitä, miten iso rakennemuutos halutaan. Nyt vaaditaan pilottihankkeiden kehittäjiä ja tekijöitä. Pilottien jälkeen vaaditaan lisää rahaa, jos hyväksi havaittuja käytäntöjä halutaan soveltaa koko maassa. Lisärahan ei pitäisi olla mahdottomuus: koko perusopetuksen parantamisohjelman vuosibudjetti on noin 20 miljoonaa euroa. Vuoden 2009 veronalennuksiin on varattu 800 miljoonaa. En pitäisi epärealistisenä, että Jokelan ja Kauhajoen aiheuttamien yhteisten järkytyksien jälkeen tämä yhteiskunta haluaisi päättää, että osa veroalennusrahoista käytetään lasten ja nuorten palveluihin, joita luontevasti tarjotaan koulun ja päivähoiton kautta.

KIRJOITTAJAT

HELI AALTONEN, draaman ja teatterin apulaisprofessori, Taiteen ja mediatutkimuksen instituutti NTNU, Trondheim

SALLI HAKALA, yliopistonlehtori, Helsingin yliopisto Avoin yliopisto

TOMMI HOIKKALA, VTT, dosentti, akatemiatutkija, Nuorisotutkimusverkosto

VERONIKA HONKASALO, tutkija, Nuorisotutkimusverkosto / Helsingin yliopisto

PÄIVI HONKATUKIA, erikoistutkija, sosiologian dosentti, Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos

PAAVO JOENSUU, omaehtoinen nuorisotyön toimija Koivukylässä ja alueen koulujen johtokuntaosallistuja

TOMI KIILAKOSKI, tutkija, Nuorisotutkimusverkosto / Tampereen yliopisto

HILLE KOSKELA, akatemiatutkija, kaupunkimaantieteen dosentti, Helsingin yliopisto

TAPIO KUURE, tutkija, valtio-opin dosentti, Nuorisotutkimusverkosto / Tampereen yliopisto

PIRITTA MALINEN, kuvataiteen lehtori ja ilmaisutaidon opettaja, Kaurialan lukio, Hämeenlinna. Jatko-opiskelija, Lapin yliopisto

PIRJO MATTILA, nuorisotyöntekijä, Helsingin nuorisoasiainkeskus

MINNA NIKUNEN, tutkija, Tampereen yliopisto, Naistutkimuksen laitos

SARI NÄRE, sosiologian dosentti, tiedetoimittaja (v. 2008 Paljastettu intiimi. Sukupuolistuneen väkivallan dynamiikkaa, Lapin yliopisto ja Ruma sota. Talvi- ja jatkosodan vaiettu historia, Johnny Kniga.)

ATTE OKSANEN, tutkija, dosentti, Tampereen yliopisto, sosiologian ja sosiaalipsykologian laitos

KARI PAAKKUNAINEN, politiikan tutkija, yliopistolehtori, Helsingin yliopisto Avoin yliopisto

SAMI PAANANEN, nuorisotyön päällikkö, Tuusulan kunta

J P ROOS, sosiaalipolitiikan professori, sukupolvi- ja elämäkertatutkija, Helsingin yliopisto

CHRISTOPHER ROWLEY, lukiolainen, Suomen Lukiolaisten Liitto, Helsingin piirihallitus

PEKKA RÄSÄNEN, tutkija, dosentti, Tietotekniikan tutkimuslaitos HIIT, Teknillinen korkeakoulu

JUHA SAARI, kriminaalihuollon ammattilainen, Seinäjoki

MIKKO SALASUO, dosentti, tutkija, Nuorisotutkimusverkosto

JOHANNA SUMIALA, yliopistonlehtori, Helsingin yliopisto, viestinnän laitos

LEENA SUURPÄÄ, VTT, dosentti, tutkimusjohtaja, Nuorisotutkimusverkosto

JUSSI SÄRKELÄ, mielenterveystyön ammattilainen

ULLA-MAIJA TAKKUNEN, lehtori, Pirkanmaan ammattikorkeakoulu

TUUKKA TOMPERI, TT, kasvatustieteen assistentti, opettaja ja tutkija, Tampereen yliopisto

PILVI TORSTI, poliittisen historian tutkijatohtori, Helsingin yliopisto